

**STRATEGIA
ROZWOJU GMINY
SĘDZISZÓW
2013-2020**

**Opracowanie:
Zespół pracowników Urzędu Miejskiego w Sędziszowie
pod kierownictwem
Sekretarz Gminy Ewy Kubas-Samociuk**

SPIS TREŚCI:

CZĘŚĆ I

1. CHARAKTER I CEL OPRACOWANIA	str. 8
1.1. Przesłanki aktualizacji strategii	str. 8
2. CHARAKTERYSTYKA GMINY SĘDZISZÓW.	str. 11
2.1. Wstęp	str. 11
2.2. Położenie	str. 11
2.3. Powierzchnia	str. 14
2.4. Demografia – zasoby ludzkie (prognoza demograficzna)	str. 15
2.5. Podział administracyjny i struktura gminy	str. 17
2.5.1. Jednostki pomocnicze	str. 17
2.5.2. Jednostki organizacyjne	str. 17
2.5.3. Związki, Stowarzyszenia i Porozumienia międzygminne do których należy gmina	str. 18
2.5.4. Struktura organizacyjna Urzędu Miejskiego	str. 18
3. STAN I OCENA ŚRODOWISKA	str. 19
3.1. Stan środowiska	str. 19
3.1.1. Budowa geologiczna	str. 19
3.1.2. Surowce mineralne	str. 19
3.1.3. Klimat	str. 20
3.1.4. Obszary chronione ekologicznie	str. 21
3.1.5. Zbiorowiska roślinne (lasy).	str. 23
3.1.6. Łowiectwo	str. 25
3.1.7. Fauna	str. 25
3.1.8. Flora	str. 26
3.1.9. Natura 2000	str. 28
3.1.10. Powietrze atmosferyczne	str. 34
3.1.11. Wody powierzchniowe	str. 38
3.1.12. Wody podziemne	str. 43
3.1.13. Powierzchnia ziemi i gleby	str. 44
3.1.14. Hałas	str. 50
3.1.15. Tereny przemysłowe	str. 51
3.2. Ocena środowiska	str. 51
4. DIAGNOZA STANU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO	str. 56
4.1. Warunki demograficzne	str. 56
4.2. Oświata szkolna	str. 59
4.3. Pomoc społeczna	str. 62
4.4. Ochrona zdrowia	str. 67
4.5. Rynek pracy	str. 68

4.5.1. Działalność gospodarcza	str. 69
4.5.2. Osoby bezrobotne w gminie	str. 72
5. WARTOŚCI KULTUROWE	str. 75
5.1. Charakterystyka zachowanego historycznego dziedzictwa zabudowy.	str. 75
5.2. Zestawienie obiektów chronionych	str. 76
5.3. Potencjał i ograniczenia kultury	str. 81
5.4. Jednostki działające w sferze kultury	str. 82
6. KULTURA FIZYCZNA I SPORT	str. 83
6.1. Baza dla rozwoju kultury fizycznej i sportu	str. 83
6.2. Instytucje działające w sferze rozwoju sportu	str. 85
7. ROLNICTWO W GMINIE	str. 86
7.1. Cechy charakterystyczne rolnictwa	str. 86
7.1.1. Użytkowanie gruntów	str. 86
7.1.2. Ocena warunków glebowych	str. 86
7.1.3. Czynniki agrotechniczne	str. 88
7.1.4. Produkcja zwierzęca	str. 89
7.1.5. Organizacja produkcji	str. 90
7.2. Podsumowanie	str. 91
8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	str. 94
8.1. Drogownictwo	str. 94
8.1.1. Drogi powiatowe	str. 94
8.1.2. Drogi gminne	str. 95
8.2. Drogi żelazne	str. 97
8.3. Gazownictwo	str. 98
8.4. Wodociągi	str. 99
8.5. Kanalizacja	str. 100
8.6. Energia cieplna	str. 101
8.7. Składowisko odpadów stałych	str. 102
8.8. Elektroenergetyka	str. 103
8.9. Telekomunikacja	str. 105
8.10. Zasoby mieszkaniowe	str. 106

CZĘŚĆ II

9. ANALIZA SWOT	str. 109
------------------------	----------

9.1. Analiza SWOT według poszczególnych działów.	str. 109
9.1.1. Położenie gminy w przestrzeni gospodarczej – komunikacja.	str. 109
9.1.2. Walory przyrodnicze i krajobrazowe.	str. 110
9.1.3. Stan społeczno – gospodarczy (demografia, edukacja, zdrowie, pomoc społeczna, rynek pracy).	str. 111
9.1.4. Wartości kulturowe i turystyczne.	str. 112
9.1.5. Kultura fizyczna i sport.	str. 113
9.1.6. Infrastruktura – przedsiębiorczość.	str. 114
9.1.7. Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich.	str. 115
9.1.8. Gospodarka komunalna i mieszkaniowa.	str. 116
CZĘŚĆ III	
10. STRATEGICZNY PLAN ROZWOJU GMINY W LATACH 2014 - 2020	str. 117
10.1. Wizja przyszłości gminy Sędziszów w roku 2020.	str. 117
10.2. Najważniejsze uwarunkowania rozwoju.	str. 120
10.3. Scenariusz zagrożeń.	str. 120
10.4. Scenariusz szans.	str. 121
11. MISJA, CELE I GŁÓWNE PRIORYTETY STRATEGII ROZWOJU GMINY	str. 122
11.1. Misja.	str. 122
11.2. Układ celów i priorytetów (schemat)	str. 123
11.3. Cel generalny.	str. 124
11.4. Cele warunkujące, priorytety i kierunki działań.	str. 124
11.4.1. Zrównoważony rozwój gospodarczy w tym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw	str. 124
11.4.2. Kapitał i rozwój zasobów ludzkich	str. 127
11.4.3. Ochrona krajobrazu, zabytków, dziedzictwa narodowego – rozwój turystyki, sportu i rekreacji	str. 131
11.4.4. Ochrona środowiska i rozbudowa infrastruktury komunalnej	str. 134
11.4.5. Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich	str. 139
12. MONITOROWANIE I WDRAŻANIE STRATEGII	str. 142
12.1. Zasady monitorowania.	str. 142
12.2. Fazy wdrażania strategii.	str. 144

12.3. Zagrożenia związane z oceną wdrażania strategii	str. 144
13. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU GMINY SĘDZISZÓW W LATACH 2013 – 2020.	str. 145
14. SPIS LITERATURY I WYKORZYSTANYCH MATERIAŁÓW.	str. 146
15. SKŁAD ZESPOŁU OPRACOWUJĄCEGO STRATEGIĘ.	str. 147

WYKAZ ZAŁĄCZONYCH MAP:

1. Drogi powiatowe i linie kolejowe - gmina -Nr 1
2. Drogi gminne - gmina - Nr 2
3. Drogi gminne i powiatowe - miasto Sędziszów - Nr 3
4. Sieć wodociągową i ujęcia wody - gmina - Nr 4
5. Sieć kanalizacji i urządzenia - gmina - Nr 5
6. Sieć wodociągów i kanalizacyjnej - miasto Sędziszów - Nr 6
7. Sieć zaopatrzenia w ciepło - miasto Sędziszów - Nr 7
8. Białe plany zasięgu Internetu - gmina - Nr 8

WYKAZ SPORZĄDZONYCH TABEL:

1. CHARAKTER I CEL OPRACOWANIA.

1.1 Przesłanki aktualizacji strategii.

Dokument „Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Sędziszów” został przyjęty uchwałą Nr VII/39/2000 Rady Miejskiej w Sędziszowie z dnia 17 sierpnia 2000 roku p.n. w sprawie uchwalenia programu pn. „Strategia Rozwoju Miasta i Gminy w okresie 2001 – 2015”. Strategia stanowiąc całościową koncepcję rozwoju gminy w kilkunastoletnim horyzoncie czasowym (do roku 2015) wskazała cele oraz zidentyfikowała programy i zadania gminne, poprzez które będzie realizowana.

Burmistrz Sędziszowa, jako organ wykonawczy jest zobowiązany do monitorowania strategii. Można wyróżnić dwie płaszczyzny oceny – pierwszą jest obserwacja strategii jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój, drugą zaś ocena wdrażania w życie programów realizacyjnych. W pierwszej płaszczyźnie prowadzone są obserwacje czy i na ile zmieniające się uwarunkowania wywołują potrzebę korekty dokumentu oraz na ile zmiany w ocenie słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń wywołują konieczność modyfikacji wizji i celów rozwoju regionu. Analiza programów realizacyjnych pozwala na ocenę efektów rzeczowych i skuteczności ich oddziaływania na sytuację społeczno - gospodarczo - przestrzenną gminy oraz trafności zastosowanych instrumentów dla osiągnięcia przyjętych celów.

W okresie od uchwalenia strategii do chwili obecnej bardzo dynamicznie zmieniały się głównie uwarunkowania zewnętrzne (europejskie i krajowe) rozwoju regionu. W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej gmina stała się pełnoprawnym podmiotem korzystającym ze środków pomocowych, co otworzyło nowe perspektywy realizacji strategicznych celów rozwojowych. Ważnymi przesłankami aktualizacji strategii jest konieczność dostosowania modelu programowania do nowej formuły planowania działań wspieranych z funduszy UE, konieczność zintegrowania polityk sektorowych na poziomie gminy oraz uwzględnienia problemów poszczególnych jednostek pomocniczych gminy. Wywołuje to potrzebę analizy spójności dokumentu strategii z wszystkimi istotnymi uwarunkowaniami dotyczącymi rozwoju gminy.

Z tego faktu Samorząd Gminy Sędziszów z jednej strony włącza się w nurt prac prowadzonych na szczeblu województwa nad przygotowaniem dokumentów strategicznych i operacyjnych odnośnie kierunków rozwoju regionu, z drugiej zaś strony uwzględnia w swojej strategii rozwoju szansę na lepszy rozwój gminy.

Realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego skłoniła gminę do przyjęcia jednolitych zasad, zakresu oraz trybu prac dotyczących założeń metodycznych oraz struktury przygotowywanych bądź aktualizowanych dokumentów programowych. Uwzględniając dotychczasowe i przyszłe zasady planowania wieloletniego w Unii Europejskiej przyjęto jednolity horyzont czasowy do 2020 roku, aby aktualizowana strategia mogła być podstawowym dokumentem planowania strategicznego tak jak dla województwa tak i dla gminy.

Dotychczasowe doświadczenia z okresu 2000-2010 wynikające z realizacji programów operacyjnych, w tym Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego jak i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego, wykazały trafność doboru celów Strategii opracowanej w roku 2000. Dlatego też podstawowy układ celów i priorytetów zawartych w zaktualizowanym dokumencie stanowi kontynuację i nawiązanie do dokumentu wyjściowego. Istotną zmianą jest natomiast wyakcentowanie priorytetów nawiązujących do kierunków i zadań przyjętych do realizacji w Strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego, aby rozwój regionu i gminy Sędziszów były spójne.

Zmiana w koncepcji realizacji krajowej polityki regionalnej, polegająca na wyodrębnieniu specjalnego instrumentu wsparcia dla pięciu województw Polski Wschodniej oraz przygotowanie „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020” jest szansą dla województwa świętokrzyskiego jak i gminy Sędziszów na pokonanie zapóźnień rozwojowych i trwały rozwój. Wykorzystanie tej szansy będzie jednak w decydującym stopniu zależało od przygotowania samorządu gminy do tego zadania.

Dokument „Strategia rozwoju gminy Sędziszów” do roku 2020 została opracowana z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, rozumianej jako zachowanie równowagi pomiędzy celami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi.

Strategia rozwoju lokalnego jest formułowaniem celów i wyborem sposobów ich realizacji, a jej efektem są działania realizowane przez społeczność lokalną i na rzecz tej społeczności. Opracowanie strategii rozwoju powstaje na podstawie analizy aktualnego stanu gminy i często wiąże się z wykorzystaniem wiedzy specjalistów.

Bazą do strategii były informacje opracowane w ramach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Sędziszów. Studium stanowi charakterystykę stanu aktualnego gminy (diagnoza stanu), przedstawiająca szczegółowo uwarunkowania występujące na terenie gminy. Plany zagospodarowania przestrzennego tak dla miasta jak i poszczególnych sołectw są wytycznymi do dalszego rozwoju przestrzennego gminy i kierunków jej zagospodarowania.

Prezentowane opracowanie również składa się z części stanowiącej diagnozę stanu gminy. Została ona poszerzona w stosunku do opracowanej diagnozy w ramach studium o aspekty społeczno - gospodarcze oraz ekonomiczne. Diagnoza składa się z części opisowej, zawierającej syntetyczne opisy (rozdziały) opisujące analizowane zagadnienia. W celu lepszego zobrazowania części opisowej, a także pokazania pewnych tendencji na końcu rozdziałów zamieszczono mapy poglądowe.

Wynikiem działań z dokładną analizą diagnozy stanu jest opracowanie przy współpracy i zaangażowaniu społeczności lokalnej gminy, strategii zrównoważonego rozwoju gminy. Opracowanie to stanowi scenariusz przyszłości do którego dążą władze samorządowe oraz społeczność lokalna. Określa sposoby i formy działania, których celem jest transformacja sytuacji obecnej na sytuację projektowaną. Końcowym elementem strategii odnoszącym się do części diagnostycznej jest opracowany program przedsięwzięć zgodny z celami strategii Europa 2020 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Zawiera on plan strategii rozwoju miasta i gminy Sędziszów określający perspektywiczną wizję i misję

gminy oraz główne cele strategiczne, cele pośrednie i zadania do realizacji wraz z informacją czego dotyczą, jakie są szanse ich realizacji, jakie są możliwe źródła finansowania, kto będzie zaangażowany, jakie działania i w jakim czasie powinny być podjęte i przez kogo. Elementem wiążącym program operacyjny z częścią diagnostyczno - prognostyczną jest część analityczna strategii zawierająca między innymi takie elementy jak wieloletni plan inwestycyjny.

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY SĘDZISZÓW.

2.1. Wstęp.

Gmina ma charakter przemysłowo - rolniczy o koncentracji zakładów produkcyjnych związanych z produkcją i remontem urządzeń do centralnego ogrzewania, transportem towarowym i osobowym tak drogami żelaznymi jak i szosami, oraz pozyskiwaniem i obróbką surowicy drzewnej produkcją artykułów spożywczych czystych ekologicznie i świadczenia usług dla ludności.

Charakterystycznym dla gminy jest to, że zakłady produkcyjne i rolnictwo żyją jakby w symbiozie wzajemnie sobie nie szkodząc. Przeważająca ilość zakładów produkcyjnych znajduje się w mieście Sędziszów i na jego obrzeżach. Takie uwarunkowania powodują, że gmina nie traci walorów przyrodniczych. Jest zapleczem odpoczynku i rekreacji dla mieszkańców i najbliższych aglomeracji w szczególności kiedy w ostatnich latach powstało zaplecze rekreacyjno - sportowe (Baza TKR, zespół basenów i hala sportowa).

Funkcję administracyjnego, kulturalnego i gospodarczego centrum pełni miasto Sędziszów. Gmina jest znacząco uboga w bogactwa naturalne. Występują jedynie i to z niezbyt dużymi pokładami piaskowce. Gmina całym swoim obszarem jest położona na dużym zbiorniku wody pitnej a wody powierzchniowe to małe potoki rzeczne lub ciekii wodne zasilające rzekę Mierzawę przepływającą przez cały obszar gminy wzdłuż dłuższej osi elipsy jaki w przybliżeniu kształtuje obszar gminy. W dorzeczu rzeki Mierzawa występuje bogata, zróżnicowana i zawierająca unikatową szatę roślinną. Żyje tu wiele rzadkich i chronionych gatunków zwierząt. Na tej bazie zostały stworzone dwa korytarze ekologiczne. Nie występują inne obszary chronione poza Obszarem Natura 2000 w południowej części gminy wokół rzeki Mierzawy.

Rejon gminy zapisał się bogatą przeszłością na kartach historii Polski. Powstanie Sędziszowa sięga 14 wieku. Przez gminę wiodły szlaki handlowe, związane z przenoszeniem stolicy kraju z Krakowa do Warszawy. Tu stacjonowały przed bitwą pod Szczekocinami wojska Insurekcji Kościuszkowskiej. Swoje tragiczne losy powstania styczniowego, strajków szkolnych z 1905r, czy II wojny światowej przeżyła mieszkająca tu ludność.

Podsumowując charakterystykę gminy Sędziszów należy podać:

- jest to gmina miejsko - wiejska
- położona na końcach woj. świętokrzyskiego którą okalają woj. małopolskie i śląskie
- otoczona 4 dużymi aglomeracjami miejskimi (Katowice, Kraków, Częstochowa i Kielce)
- posiadająca dogodne położenie dróg i kolei (PLK i LHS)
- ulokowany tu przemysł nie truje naturalnego środowiska
- posiada piękne walory przyrodnicze
- mieszkająca tu ludność kultywuje wspaniałe wartości kulturowe tej ziemi i dba o zachowanie narodowego dziedzictwa i ochronę miejsca pamięci narodowej

2.2. Położenie.

Gmina Sędziszów należy do powiatu jędrzejowskiego i leży w jego południowo – zachodniej części. Administracyjnie graniczy ona z następującymi gminami województwa świętokrzyskiego: od północy (N) z gminą Nagłowice, od północnego zachodu (NW) z gminą

Słupia Jędrzejowska, od wschodu (E) i południowego wschodu (SE) z gminą Wodzisław, od północnego wschodu (NE) z gminą Jędrzejów oraz od południa (S) z gminą Kozłów należącą do województwa małopolskiego, natomiast od południowego zachodu (SW) z gminą Żarnowiec należącą do województwa śląskiego.

Obszar gminy położony jest w obrębie Niecki Miechowskiej obejmuje on subregion zwany Płaskowyżem Jędrzejowskim, subregion zwany Garbem Wodzisławskim oraz Wyżynę Miechowską.

Siedziba gminy położona jest w odległości około 60 km na południowy zachód (SW) od Kielc. Powierzchnia gminy ma kształt wydłużony o osi dłuższej 22 km na kierunku od południowego zachodu do północnego wschodu (SW-NE), natomiast szerokość jej na kierunku od północnego zachodu do południowego wschodu (NW-SE) jest zróżnicowana i waha się od 5 km do 12 km. Z północnego zachodu na południowy wschód biegnie przez gminę najważniejsza linia kolejowa relacji Warszawa – Kozłów. Równoległe do niej przebiega szerokotorowa Linia Hutniczo – Siarkowa, mająca w nieodległej przeszłości międzynarodowe znaczenie. Sieć lokalnych dróg pozwala na dobre połączenie poszczególnych wsi gminy z Sędziszowem. Miasto ma dość dobre połączenie drogowe i jest otoczona czterema dużymi aglomeracjami miejskimi jak: Kielce (63 km), Kraków (74 km), Katowice (105 km), Częstochowa (76 km).

Sąsiaduje z pięcioma gminami w tym:

- z województwa świętokrzyskiego: Słupia Jędrzejowska, Nagłowice, Wodzisław, Jędrzejów
- z województwa śląskiego: Żarnowiec
- z województwa małopolskiego: Kozłów.

Posiada kształt elipsy, a dłuższa jej oś mniej więcej przebiega wzdłuż biegu rzeki Mierzawy.

MAPA GMINY Z NANIESIONYMI KONTURAMI SOŁECTW I STANEM ZALUDNIENIA

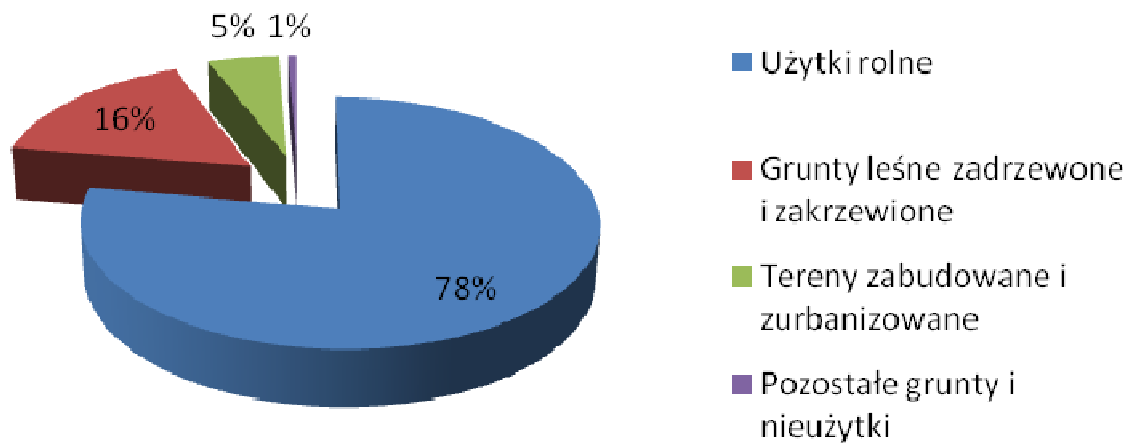
2.3. Powierzchnia.

Powierzchnia Gminy Sędziszów wynosi 14 571 ha, w tym powierzchnia samego miasta 797 ha. W tabeli 1 przedstawiono powierzchnie poszczególnych obszarów na terenie Gminy Sędziszów. Z przedstawionych danych jak również z poniższej tabeli wynika, że największy obszar na terenie gminy zajmują grunty uprawne (78%) oraz tereny leśne, które zajmują 16% powierzchni gminy.

Tabela 1. Powierzchnia poszczególnych obszarów na terenie Gminy Sędziszów – stan na 01.07.2011r

Lp.	Rodzaj obszaru	Powierzchnia w ha	%
1.	Grunty rolne	11 322	78
2.	Grunty leśne, zadrzewienia i zakrzaczenia	2 405	16
3.	Tereny zabudowane i zurbanizowane	753	5
4.	Pozostałe grunty i nieużytki	91	1
RAZEM		14 571 ha	100

Źródło: materiały własne.

Podział procentowy powierzchni Gminy Sędziszów - graficznie.

2.4. Demografia – zasoby ludzkie.

Teren Gminy Sędziszów zamieszkują ogółem 13 137 osoby tj. 14,5 % ludności powiatu, przy czym w samym mieście zameldowanych jest 6 860, a pozostałe 6 277 zamieszkuje w 31 sołectwach. Liczbę ludności w poszczególnych sołectwach wg danych Urzędu Miejskiego, przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych sołectwach Gminy Sędziszów (na dzień 31.12.2010 r)

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców		
		kobiet	mężczyzn	Razem
1.	Aleksandrów	35	32	67
2.	Białowieża	75	69	144
3.	Boleścice	168	166	334
4.	Borszowice	94	120	214
5.	Bugaj	41	37	78
6.	Czekaj – Krzelów	144	142	286
7.	Czepiec	41	47	88
8.	Gniewięcin	253	239	492
9.	Grązów	27	28	55
10.	Jeżów	106	96	202
11.	Klimontów	189	169	358
12.	Klimontówek	61	50	111
13.	Krzcięcice	112	100	212
14.	Łowinia	128	141	269
15.	Marianów	39	49	88
16.	Mierzyn	135	139	274
17.	Mstyczów	157	124	281
18.	Pawłowice	162	149	311
19.	Piła	75	69	144
20.	Piołunka	68	77	145
21.	Podsadek	104	90	194
22.	Przelaj	107	118	225
23.	Przelaj Czepiecki	38	43	81
24.	Słaboszowice	72	66	138
25.	Sosnowiec	159	142	301
26.	Szałas	65	55	120
27.	Swaryszów	84	77	161
28.	Tarnawa	213	210	423
29.	Wojciechowice	45	44	89
30.	Zagaje	41	40	81
31.	Zielonki	148	163	311
32.	Sędziszów	3431	3429	6860
Razem		6617	6520	13.137

Źródło: materiały GUS.

Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi ~ 90 osób/km² w mieście 858 osób/km², a w gminie 45 osób/km².

Tabela 3. Liczba ludności według płci w Gminie Sędziszów (stan na dzień 31.12.2010 r).

Wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety	Miasto			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
Gmina Sędziszów	13137	6520	6617	6860	3429	3431	6277	3091	3186

Źródło: materiały GUS.

Jednym z podstawowych czynników decydujących o potencjale rozwojowym gminy jest czynnik demograficzny. Według stanu na koniec 2010 roku liczba mieszkańców gminy wyniosła 13.137 osób. Od 2000 roku liczba ludności gminy spadła o 284 osoby.

Najwyżej zurbanizowane, a co za tym idzie najbardziej zaludnione jest miasto Sędziszów i jego najbliższa okolica.

Ogółem w gminie na 100 mężczyzn przypada średnio 103 kobiety.

Analiza wskaźników ludnościowych wskazuje na niekorzystne trendy procesów demograficznych. Okres transformacji ustrojowej i społeczno – gospodarczej rozpoczęty z początkiem lat 90-tych charakteryzuje się podobnie jak w całym kraju, spadkiem przyrostu naturalnego, malejącą liczbą zawieranych małżeństw oraz niską mobilnością przestrzenną ludności. Przyrost naturalny kształtuje się niekorzystnie. Uległ on obniżeniu od minus 1,2% w 2002 roku do minus 5,3% w 2009 roku.

Ujemny przyrost naturalny należy traktować jako zjawisko wynikające przede wszystkim z ogólnokrajowych tendencji demograficznych, których elementem jest sukcesywny spadek liczby urodzeń. Tendencje te w skali kraju wynikają z przyczyn ekonomicznych oraz zmian w sferze obyczajowości społecznej.

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym. Jest to najlepszy rezultat w powiecie jędrzejowskim.

Coraz większego znaczenia w ruchu wędrownym ludności nabierają migracje zagraniczne. W 2010 roku na terenie gminy zameldowało się na pobyt stały 98 osób, zaś w tym czasie wymeldowały się 131 osób.

Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 45 % ludności gminy (wg danych za 2010 r.). Wartość ta jest nieznacznie niższa niż średnia krajowa. Grupa ta zwiększa swą liczebność od początku lat dziewięćdziesiątych.

Systematycznie maleje liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Źródło: materiały GUS z 2010 roku

Prognoza demograficzna.

Według prognozy statystycznej liczba mieszkańców gminy będzie sukcesywnie maleć. Do roku 2030 zmniejszać się będzie liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym

i produkcyjnym, natomiast sukcesywnie rosnać będzie liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Zmniejszy się liczba mieszkańców. Największy spadek, przewiduje się w najbliższych latach w grupie ludzi młodych w wieku produkcyjnym w przedziale 20-34 lata. Względnie stała pozostanie liczba osób w wieku 40-45 lat, podczas gdy liczba osób starszych w regionie będzie sukcesywnie wzrastać. Ocenia się, że liczba osób w przedziale wiekowym 60-84 lata zwiększy się. Oznacza to, że średnia wieku mieszkańców gminy będzie stale wzrastać.

Prognoza ta adekwatnie dotyczy gminy Sędziszów.

2.5. Podział administracyjny i struktura gminy.

2.5.1. Jednostki pomocnicze.

W skład gminy wchodzi terytorialne jednostki pomocnicze: miasto Sędziszów, w którym utworzono trzy osiedla: „Na Skarpie”, „Sady”, Sędziszów Rynek”

i 31 sołectw:

Aleksandrów, Białowieża, Bolesćice, Borszowice, Bugaj, Krzelów – Czekaj, Czepiec, Gniewięcin, Grązów, Jeźów, Klimontów, Klimontówek, Krzcięcice, Łowinia, Marianów, Mierzyn, Mstyczów, Pawłowice, Piła, Piołunka, Podsadek, Przełaj, Przełaj Czepiecki, Słaboszowice, Sosnowiec, Swaryszów, Szałas, Tarnawa, Wojciechowice, Zagaje, Zielonki.

2.5.2. Jednostki organizacyjne.

Gmina wykonuje swoje zadania poprzez utworzone jednostki organizacyjne, jak:

JEDNOSTKI BUDŻETOWE

1. Urząd Miejski
2. Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
3. Ośrodek Sportu i Rekreacji
4. Zakład Usług Komunalnych
5. Przedszkole Samorządowe
6. Gimnazjum w Bolesćicach
7. Gimnazjum w Sędziszowie
8. Szkoła Podstawowa Nr 1 w Sędziszowie
9. Szkoła Podstawowa Nr 2 w Sędziszowie
Filia w Klimontowie
10. Szkoła Podstawowa w Krzcięcicach
11. Szkoła Podstawowa w Tarnawie
12. Szkoła Podstawowa w Pawłowicach
13. Liceum Ogólnokształcące w Sędziszowie

GMINNE OSOBY PRAWNE

1. Samorządowe Centrum Kultury
2. Samodzielny Zespół Opieki Zdrowotnej

2.5.3. ZWIĄZKI, STOWARZYSZENIA I POROZUMIENIA MIĘDZYGMINNE DO KTÓRYCH NALEŻY GMINA SĘDZISZÓW

1. Związek „EKOLOGIA” z siedziba w Jędrzejowie.
2. Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski z siedzibą w Krakowie.
3. Stowarzyszenie Gmin i Miast Regionu Świętokrzyskiego z siedzibą w Kielcach
4. Lokalna Grupa Działania – Ziemi Jędrzejowskiej „GRYF”.
5. Lokalna Grupa Działania – „Jędrzejowska Ryba”

2.5.4. STRUKTURA ORGANIZACYJNA URZĘDU MIEJSKIEGO

1. Wydział Organizacyjny i Spraw Pracowniczych
  - Referat Obsługi Organów Gminy i Promocji
  - Referat Kadr, Spraw Socjalnych, bhp
  - Referat Obsługi Technicznej
2. Wydział Rolnictwa, Gospodarki Gruntami, Ochrony Środowiska, Działalności Gospodarczej, Gospodarki Komunalnej i Lokalowej
  - Referat Rolnictwa i Gospodarki Gruntami
  - Referat Ochrony Środowiska
  - Referat Gospodarki Komunalnej, Lokalowej i Działalności Gospodarczej
3. Wydział Oświaty, Służby Zdrowia i Spraw Społeczno - Obywatelskich
  - Referat Obsługi Szkół Samorządowych
  - Referat Spraw Społeczno-Obywatelskich
4. Wydział Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów, Infrastruktury Komunalnej
  - Referat Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów
  - Referat Infrastruktury Technicznej
  - Referat Monitorowania i Rozliczania Funduszy UE
5. Wydział Finansowy
  - Referat Księgowości Budżetowej
  - Referat Podatków i Opłat Lokalnych
  - Referat Obsługi Księgowości Szkół
  - Kasa
6. Urząd Stanu Cywilnego
7. Samodzielne stanowiska pracy
  - Radca prawny
  - Główny Specjalista ds. Zarządzania Kryzysowego, Obrony Ludności
  - Audytor wewnętrzny
8. Stanowiska Kierownicze W Urzędzie Miejskim
  - Burmistrz
  - Sekretarz Gminy
  - Skarbnik Gminy
  - Kierownik USC
  - Naczelnik Wydziału
  - Kierownik Referatu

3. STAN I OCENA ŚRODOWISKA

3.1. Stan przyrody i środowiska naturalnego.

3.1.1. Budowa geologiczna.

Obszar gminy Sędziszów pod względem geologicznym położony jest w obrębie Niecki Nidziańskiej na Garbie Wodzisławskim, leżącej pomiędzy zrębem Gór Świętokrzyskich, a górnokarbońską niecką górnośląską. Podłoże niecki budują piaskowce szarogłazowe proteozoiku na których spoczywają skały paleozoiczne wykształcone jako piaskowce, łowce, dolomity i łupki krzemionkowe. Na utworach paleozoicznych zalegają osady triasu (pstre łupki, wapienie, margle). Osady mułowcowo – ilaste przechodzące w wapienie i margle reprezentują środkową jurę. W jurze górnej występują wapienie z oolitami i krzemieniami, a utwory kredy rozpoczynają się piaskowcami wapnistymi albu i cenomanu, na których leżą margle i wapienie margliste oraz opoki z czertami i krzemieniami. Mastrycht dolny reprezentują margle, margle piaszczyste i opoki z wkładami piaskowców i wapieni, dawniej lokalnie eksploatowane w kamieniołomach. Osady trzeciorzędu nie występują.

Utwory czwartorzędowe to resztki pokrywy glin i piasków z okresu zlodowacenia południowopolskiego w dolinach osady czwartorzędu reprezentują:

- gliny zwałowe (okolice Przełaja, Jeżowa, Klimontowa, Lipia i Bugaja),
- lessy i mułki lessopodobne (rejon Gniewięcina, Przełaja i Nowej Wsi),
- piaski rzeczne tarasów nadzalewowych łącznie z piaskami i mułkami pokrywy rzecznoperyglacjalnej (głównie zachodnia część gminy),
- piaski wydymowe (na N od Sędziszowa w okolicach Tarnawy, Nowej Wsi, Białowieży i na S od wsi Bugaj),
- piaski, piaski humusowe, mułki (mady) oraz gliny piaszczyste den dolinnych (wstępują w najniższym poziomie tarasowym w dolinach rzek),
- torfy i namuły torfiaste (zabagnione odcinki doliny Mierzawy – okolice Krzcięcic, Borszowic i Mstyczowa).

3.1.2. Surowce mineralne.

Obszar gminy Sędziszów jest bardzo ubogi pod względem występowania surowców mineralnych. Kopaliną wydobywaną dla potrzeb lokalnego budownictwa, były opoki i margle kredy górnej oraz piaski czwartorzędowe. Obecnie eksploatacja została zaniechana ze względu na niską jakość surowca i łatwą dostępność gotowych materiałów. Po eksploatacji pozostały nieczynne wyrobiska, które częściowo uległy samorekultywacji, a niektóre stanowią potencjalne zagrożenie dla tworzenia dzikich wysypisk śmieci.

Jedynym surowcem mineralnym, którego wydobycie jest ekonomicznie uzasadnione są piaski. Eksploatacja tego surowca systematycznie wzrasta co wiąże się z rozwojem budownictwa na terenie gminy. Spośród pięciu udokumentowanych złóż piasku tylko w złożu „Piła” eksploatacja nie jest konfliktowa ze środowiskiem. W złożach: Tarnawa i Nowa Wieś eksploatacja jest częściowo konfliktowa, natomiast w złożach Sędziszów i Gródek eksploatacja jest niewskazana.

Eksploatacja kopalin mineralnych, prowadzona dorywczo bez koncesji, uniemożliwia określenie wielkości ich wydobycia. Na terenie gminy żaden podmiot nie posiada koncesji na wydobycie piasków.

Według bilansu zasobów kopalin w Polsce - stan na koniec 2002 roku na terenie gminy Sędziszów są rozpoznane i wykazane surowce mineralne – piaski.

Tabela 4. Złoże piasków w gminie Sędziszów.

Lp.	Nazwa złoże	Zagospodarowanie	zasoby	Uwagi
Kruszywo naturalne - piaski				
1.	Gródek – Sędziszów	nieeksploatowane	26 tys.t	złoże rozpoznane szczegółowo
2.	Piła	-,,-	10 tys.t	-,,-
3.	Tarnawa	-,,-	16.729 tys.t	złoże rozpoznane wstępnie
Piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych				
4.	Sędziszów	nieeksploatowane	567 tys.m ³	złoże rozpoznane szczegółowo

Źródło: Bilans zasobów kopalin w Polsce – stan na koniec 2002 roku.

Generalnie gmina jest uboga w kopalinę mineralną. Prowadzona eksploatacja rabunkowa piasku powoduje znaczną dewastację powierzchni gleby i lasów. Jest także zarzewiem konfliktów w środowisku.

3.1.3. Klimat.

Pod względem klimatycznym rejon Sędziszowa położony jest na pograniczu wschodniomałopolskiego i zachodniomałopolskiego regionu klimatycznego. Pas ten charakteryzuje się klimatem umiarkowanym łagodnym, stanowiącym połączenie cech klimatu morskiego i kontynentalnego. Klimat Sędziszowa jest łagodny bez znacznych wahań temperatury z dużą ilością ciszy i małymi prędkościami wiatru.

Amplituda temperatur skrajnych wynosi około 65⁰C. Przeciętna temperatura w miesiącach zimowych wynosi około 3⁰C, lecz dni bardzo mroźnych, poniżej 10⁰C jest niewiele. Klimat Sędziszowa jest typowym klimatem nizinnym o cechach kontynentalnych. Sędziszów należy

do miejscowości „średnio suchych” – średnia roczna wilgotność względna powietrza mieści się w granicach od 71% do 80%.

Występują korzystne warunki insolacyjne – 1813 godzin ze słońcem w ciągu roku.

Średnia roczna temperatura wynosi 7,7 °C. Średnie opady atmosferyczne wahają się w granicach 600 mm – 770 mm. Średnio najobfitsze opady przypadają na czerwiec, lipiec; najniższe zaś notowane są w miesiącach zimowych (luty, marzec). Średnio 150 dni z opadami. Przeważają wiaty z kierunków zachodnich i południowo – zachodnich, a średnia prędkość wiatru nie przekracza 2,6 m/s.

W ostatnich latach wzrosła liczba zjawisk ekstremalnych: okresy pouszne lub susze, powodzie, trąba powietrzna, gradobicia, nagłe spadki lub wzrosty temperatury, anomalnie ciepłe wiosny oraz anomalnie ciepłe lub chłodne jesienie, anomalnie ciepłe zimy lub poszczególne miesiące zimowe.

3.1.4. Obszary chronione ekologicznie.

Zachodnią część gminy Sędziszów obejmuje Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu (pow. całkowita 99 695 ha), wchodzący w skład systemu obszarów chronionych województwa świętokrzyskiego. Został on powołany rozporządzeniem nr 12/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 29 września 1995 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w woj. kieleckim – (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 21, poz. 145 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem nr 89/2005 z dnia 14 lipca 2005r. Wojewody Świętokrzyskiego w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dnia 20 lipca 2005r. Nr 156, poz. 1950). Odślaniają się tu margle i opoki kredowe w formie szerokich spłaszczonych garbów pozbawionych utworów czwartorzędowych i wąwozy lessowe z bogatym zestawem chronionych i rzadkich gatunków roślin. Zachowały się tu fragmenty lasów z bogatymi zbiorowiskami grądów i świetlistej dąbrowy. Na kredowych pagórkach i w wąwozach rozwinęły się bogate, kwietne murawy stepowe z licznymi chronionymi gatunkami. Urozmaicona rzeźba terenu sprawia, że występująca tu roślinność jest bardzo różnorodna. Spośród chronionych gatunków roślin występują tu: bluszcz pospolity, dzwonecznik wonny, kokoryczka okółkowa, lilia złotogłów, orlik pospolity, pluskwica europejska, róża francuska, tojad dzióbaty, tojad mołdawski, wawrzynek wilczełyko, ciemiężycza zielona, miodunka miękkowłosa, a także storczykowate: kruszczyk szerokolistny i podkolan dwulistny. Występujące tu bezleśne pagórki kredowe i wąwozy lessowe porośnięte są murawami kserotermicznymi i wieloma rzadkimi roślinami. Na obrzeżach lasów i muraw kserotermicznych rosną zarośla leszczynowe i tarninowe, spełniające ważną rolę biocenotyczną i glebochroną.

Na terenie Miechowsko-Działoszyckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu ustalone są następujące działania w zakresie czynnej ochrony ekosystemów:

- 1) zachowanie i ochrona zbiorników wód powierzchniowych naturalnych i sztucznych, utrzymanie meandrów na wybranych odcinkach cieków;
- 2) zachowanie śródpolnych i śródleśnych torfowisk, terenów podmokłych, oczek wodnych, polan, wrzosowisk, muraw, niedopuszczenie do ich uproduktywienia lub też sukcesji;
- 3) utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych;

- 4) zachowanie i ewentualne odtwarzanie lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych;
- 5) ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- 6) szczególna ochrona ekosystemów i krajobrazów wyjątkowo cennych, poprzez uznawanie ich za rezerваты przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i użytki ekologiczne;
- 7) zachowanie wyróżniających się tworów przyrody nieożywionej.

Na terenie Miechowsko-Działoszyckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 4) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych.

Funkcjonowanie obszarów chronionych jako systemu zapewnić mają łączące je korytarze ekologiczne, umożliwiające wymianę informacji genetycznej między obszarami o najwyższych walorach ekologicznych i największej bioróżnorodności.

Na terenie gminy Sędziszów znajduje się jeden, bardzo ważny korytarz ekologiczny, który związany jest z doliną rzeki Mierzawy.

Pozostałe, lokalne korytarze ekologiczne, mają obecnie ograniczoną drożność. Ze względu na konieczność wzmocnienia lokalnych struktur ekologicznych, strefy korytarzy powinny być zagospodarowane w sposób szczególnie przemyślany.

Inny korytarz o charakterze leśnym łączy północną część kompleksu leśnego (rejon Słupi) z doliną Mierzawy, przebiegając równolegle do zabudowy wsi Nowa Wieś i Marianów.

Korytarz o charakterze wodno-zadrzewieniowym łączy rejon Trzcienca (gmina. Nagłowice - Oksa) oraz okolice Sieńska (gm. Słupia Jędrzejowska) poprzez okolice Łowini z doliną Mierzawy. Pewną rolę odgrywa ciąg niewielkich lasków i zadrzewień pomiędzy dużym kompleksem leśnym w północnej części gminy Wodzisław, a doliną Mierzawy. Niestety znikome są możliwości złagodzenia skutków podwójnej bariery ekologicznej w przydolinowej części tego korytarza (kolej i szosa).

Posiadane informacje z dużą dozą prawdopodobieństwa pozwalają stwierdzić, że na obszarze gminy są dwa rejonu które mają węzłowe znaczenie dla ekologii. Są to:

- podmokłe tereny źródliskowe wraz z kompleksem leśnym powyżej Mstyczowa,
- rejon Krzelowa.

Na wysoką ocenę zachowania w gminie walorów ekologicznych wpływa rzeka Mierzawa. Dolina tej rzeki charakteryzuje się naturalnym biegiem koryta z licznymi zadrzewieniami o charakterze łągowym ptactwa rzeczno-ekologicznego. Szczególny wpływ na drożność dolinowych korytarzy ekologicznych mają bloki antropogeniczne. W jednym z odcinków tej doliny wytworzył się typowy blok antropogeniczny (rejon skrzyżowania dróg: Wodzisław - Rożnica, Niegosławice - Sędziszów oraz linii kolejowej). Ten węzeł komunikacyjny obudowany został dodatkowo wieloma obiektami kubaturowymi, praktycznie czopującymi dolinę.

Przykładem bariery liniowej jest w gminie Sędziszów układ komunikacyjny odcinający fragment południowej części gminy od doliny Mierzawy, która stanowi ekologiczny „kręgosłup” łączący Garb Wodzisławski i Płaskowyż Jędrzejowski. Bariera odgrywa szczególnie destrukcyjną rolę w miejscach połączenia lokalnych korytarzy ekologicznych z korytarzem regionalnym. Konieczne jest rozważenie możliwości osiągnięcia przynajmniej częściowej drożności tych połączeń. Bariery liniowe występujące w północnej części gminy nie mają tak nieprzepuszczalnego i ciągłego charakteru.

Gmina Sędziszów leży w strefie, gdzie roślinność naturalna została całkowicie zastąpiona synantropijną. Zbiorowiska roślinne są zniekształcone, charakteryzują się ubóstwem flory kserotermicznej i gatunków górskich. Liczniej reprezentowane są gatunki północne. Uwagę zwraca jednak ogromne bogactwo fitosocjologiczne występujących tu lasów. Szczególnie cenny jest udział dąbrów, a na siedliskach wilgotnych i podmokłych również zespołów łągowych i olsowych.

Na terenie gminy nie utworzono jak do tej pory żadnego rezerwatu, ani pomnika przyrody. Stan ten nie odpowiada jednak rzeczywistym walorom przyrodniczym gminy. Proponowane jest, aby otoczyć ochroną, w postaci stanowiska dokumentacyjnego, pięciu źródeł w rejonie: Łowini (dwa źródła), Mstyczowa, Krzelowa i Gniewięcina. Należałoby też rozważyć, czy nie właściwsza byłaby tu forma pomnika przyrody. Bardzo interesującą propozycją jest otoczenie ochroną nieczynnego kamieniołomu w Klimontówku z licznymi skamielinami flory kopalnej, stanowiskiem chronionego dziewięciśiłu bezłodygowego oraz gniazdami ptaków drapieżnych.

Strefy przylegające do głównych kompleksów leśnych wymagają szczególnej ostrożności w zakresie lokalizowania inwestycji. Wykluczone powinny być tu systemy melioracyjne oraz wszelkie inwestycje wodochłonne mogące wytwarzać lej depresyjny np. duże ujęcia wód. Niewskazane jest też bliskie sąsiedztwo lasów i terenów zurbanizowanych, gdyż wyklucza to wytworzenie się strefy ekotonowej, stanowiącej nisze ekologiczną dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

Walory krajobrazowe gminy są zróżnicowane. Najatrakcyjniejsze są okolice Mstyczowa, Białowieży i Krzelowa. Naturalnie meandrująca rzeka wśród bogatych florystycznie łąk i zadrzewień nadwodnych tworzy wnętrza krajobrazowe o walorach ponadlokalnych.

Wartościowy element krajobrazu kulturowego mogą stanowić również wsie, które zachowały wiele cech tradycyjnej zabudowy regionalnej. Należałoby rozważyć otoczenie naturalnego fragmentu doliny Mierzawy, wraz z obszarem źródłiskowym, jedną z form ochrony powierzchniowej np.: w postaci zespołu przyrodniczo-krajobrazowego. Inne odcinki dolin, które zachowały wiele cech naturalności, mogą być chronione jako użytki ekologiczne. Przy

planowaniu wszelkich inwestycji walory krajobrazowe doliny Mierzawy, poza odcinkami uregulowanymi, powinny podlegać szczególnej ochronie.

Oceniając środowisko przyrodnicze gminy uznać należy, że posiada ono bogate walory przyrodnicze – krajobrazowe podnoszone przez obecność tzw. korytarzy ekologicznych umożliwiających wymianę informacji genetycznej. Na niekorzyść ekologii mają wpływ bariery w postaci bloków antropogenicznych i barier liniowych.

Wskazaniem byłoby na terenie gminy przeprowadzenie pełnej inwentaryzacji przyrodniczej i wytyczenie kierunków ekorozwoju gminy Sędziszów.

3.1.5. Zbiorowiska roślinne lesistość (Lasy).

Bardzo istotnym elementem środowiska przyrodniczego gminy Sędziszów są lasy, które należą do grupy lasów gospodarczych. Gmina należy do obszarów o niskiej lesistości. Lasy zajmują pow. 2 352 ha tj. 16,1% pow. gminy i od 2004 roku jego pow. powiększyła się o 36 ha. Teren gminy wyróżnia się różnorodnością siedliskowych typów lasu. Większość terenów leśnych charakteryzuje się siedliskami żyznymi, w których komponentem jest sosna z domieszką dębu, jodły i brzozy. Największy i najbardziej zwarty kompleks leśny rozciąga się na zachód od rzeki Mierzawy w zachodniej części gminy. Oprócz zwartych kompleksów lasów państwowych, w gminie Sędziszów 891 ha lasów znajduje się w rękach prywatnych. Największe prywatne kompleksy leśne położone są w okolicach wsi Gniewięcin(108 ha-dominuje sosna), Jeżów(56,6 ha-dominuje grab i buk), Krzelów (46ha-dominuje sosna), Tarnawa(130 ha-dominuje sosna), Szalas(65ha-dominuje sosna).

Lasy, obok wartości gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej, spełniają bardzo ważną funkcję retencjonowania wód powierzchniowych i podziemnych. Funkcja ta nabiera szczególnego znaczenia w aspekcie lasów wodochronnych, które zostały wydzielone na zachód oraz południowy zachód od Sędziszowa.

Stanowią one naturalną ochronę wód podziemnych zaopatrujących miasto. Gleby leśne wchłaniają duże ilości wód opadowych i roztopowych, a następnie powoli je oddają zasilając przez dłuższy czas ciek i wody podziemne.

Lasy spełniają też bardzo ważne funkcje klimatotwórcze, glebochronne i przeciwoerozyjne, ograniczając powierzchniowe procesy zmywania materiału glebowego.

Względy topoklimatyczne i ekologiczne wymagają poświęcenia większej uwagi świadomemu kształtowaniu obszarów zielonych, szczególnie wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, zarówno ruchu kołowego jak i kolejowego.

Mając na uwadze fakt, że gmina należy do obszarów o małej lesistości podjęto działania w celu zalesienia obszarów w niskiej klasie bonitacyjnej gleb. Uchwałą Nr VII/42/01 z dnia 05.10.2001 roku Rada Miejska w Sędziszowie przyjęła zmiany Nr 7 w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Sędziszów, w których przeznaczono tereny pod zalesienie. Jest to tzw. „Plan Zalesień Gminy”. Zmiany planu obejmują tereny o pow. 1192,77 ha położone na obszarze miasta i gminy Sędziszów i zostały poprzedzone uwzględnionym w nich opracowaniem ekofizjograficznym, stosownie do wymagań przepisów szczegółowych o ochronie i kształtowaniu środowiska. Opracowano

również prognozy skutków wpływu ustaleń zmian Nr 7 w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sędziszów na środowisko przyrodnicze.

W rezultacie prac planistycznych połączono niewielkie i rozproszone obszary leśne w większe zwarte kompleksy. Będą one miały charakter korytarzy ekologicznych które w pewnym stopniu przyczyniają się do naturalnego powiązania przyrodniczo – ekologicznego na terenie gminy.

Gospodarka leśna prowadzona jest na terenie gminy przez Nadleśnictwo Jędrzejów w leśnictwach: Słupia, częściowo Czarny Las. Granice leśnictw nie pokrywają się z granicami gminy.

Lasy na terenie gminy są zróżnicowane, pełnią bardzo ważną funkcję retencjonowania wód podziemnych i powierzchniowych oraz mają znaczenie glebochronne, przeciwoerozyjne i klimatotwórcze.

Lasy wodochronne zajmują powierzchnię 38,82 ha położone są pomiędzy Krzelowem, a Bugajem oraz w Przelaju Czepieckim.

Na terenie gminy Sędziszów występują skupiska zieleni wysokiej o charakterze parkowym:

- we wsi Piołunka – park podworski o pow. 2,62 ha – własność prywatna
- we wsi Krzcięcice – park podworski o pow. 4,98 ha – własność prywatna
- we wsi Krzelów – park pałacowy o pow. 5,25 ha – własność prywatna
- we wsi Boleścice – park podworski o pow. 0,49 ha – własność komunalna Gminy Sędziszów
- w mieście Sędziszów – park podworski o pow. 3,65 ha – własność komunalna Gminy Sędziszów
- we wsi Łowinia – park podworski o pow. 4,59 ha – własność ANR
- we wsi Pawłowice – park podworski o pow. 2,63 ha – własność komunalna Gminy Sędziszów.

Las w okolicy Krzelowa – foto: Krzysztof Malec

3.1.6. Łowiectwo.

Na terenie gminy Sędziszów obwody łowieckie posiadają koła łowieckie:

- Koło Nr 3 „Prawidłowego Myślistwa” w Kielcach – dzierżawiące obwód Nr 114 ,
- Koło „Mozgawa” w Wodzisławiu – dzierżawiące obwód Nr 112 i 113,
- Koło „Szarak” w Słupi Jędrzejowskiej – dzierżawiące obwód Nr 103 i 104,
- Koło „Wilkomija” w Jędrzejowie – dzierżawiące obwód Nr 101,
- Koło Nr 4 „Jeleń” w Kielcach – dzierżawiące obwód Nr 102.

Przeważająca część powierzchni gminy należy do obwodu Nr 114 dzierżawionego przez Koło Nr 3 „Prawidłowego Myślistwa” w Kielcach.

Do zwierząt łownych występujących na terenie gminy należą: sarna, zając, bażant, lis, dzik, dzika kaczka.

W ostatnich latach zmalała populacja głównie kuropatw i zajęcy co jest wynikiem działania drapieżników latających oraz lisów, których z roku na rok przybywa.

Zmniejszenie stanu zwierzyny związane jest również z ograniczeniem miejsc rozrodu, ogólnie pogarszającym się stanem środowiska naturalnego, nasiloną penetracją łowisk przez ludzi i zwierzęta udomowione oraz kłusownictwem. Prawidłowo prowadzona gospodarka łowiecka polegająca na dokarmianiu zwierzyny, budowie urządzeń, zasilaniu populacji, pozyskiwaniu zwierząt łownych, ochronie siedlisk przyczynia się do poprawy stanu liczebności zwierzyny w dzierżawionych obwodach.

3.1.7. Fauna

Omawiany obszar cechuje bogactwo fauny wynikające z różnorodnych warunków siedliskowych.

Z owadów występują głównie:

- dwa gatunki motyli: czerwończyk nieparek, pachnica dębowa,
- chrząszcze z rodziny biegaczowatych,
- chronione gatunki trzmieli.

Wśród gadów i płazów skatalogowane zostały:

- jaszczurka zwinka i żyworódka,
- zaskroniec,
- żmije,
- ropucha szara, zielona i paskówka,
- traszki,
- rzekotka,
- żaby zielone i szare w dolinie rzecznej i nad stawami.

Do przedstawicieli ichtiofauny należą głównie:

- ryby rzeczne: pstrąg potokowy, lipień, jaź,

- ryby hodowlane: karp, lin, amur, tołpyga, sandacz, szczupak, pstrąg tęczowy, karaś i inne ozdobne.

W biotopach leśnych, ekosystemach pól uprawnych, łąk i stawów gnieźdzą się m.in. : bocian czarny i biały, czapla siwa, sowy, pustułka, czajka, szpak, kukułka, dzięcioł, myszołów zwyczajny, gil, zimorodek, orzeł bielik, jastrząb gołębiarz, łabędzie, perkozy, przepiórki. Z fauny ssaków spotykamy od. 25 gatunków w tym wiele chronionych: bóbr, wiewiórka, jeż, nietoperze, gronostaj, łasica oraz gatunki popularne: zając, dzik, lis, sarna.

Zaskroniec zwyczajny – źródło: wikipedia

3.1.8. Flora

Teren gminy Sędziszów położony jest w znacznej części w Miechowsko – Działoszyckim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

W obszarze tych zachowała się szata roślinna, która należy do najbardziej interesującej na terenie całej Niecki Nidzińskiej. Zbiorowiska roślinności leśnej z uwagi na dużą zmienność siedlisk spowodowanych bogatą rzeźbą terenu są bardzo bogate. Występuje tu wiele gatunków rzadkich i chronionych , m.in. zawilec wielokwiatowy, lilia złotogłów, wawrzynek wilczełyko, róża francuska, kokoryczka okółkowa, bluszcz pospolity, tojad dziobaty, tojad mołdawski, dzwoniecznik wonny, pluskwica europejska, orlik pospolity, storczyki, ciemiężycza zielona, miodunka miękkowłosa.

Na stromych zboczach wąwozów lessowych rozwijają się bogate florystycznie i kwietne murawy stepowe z udziałem bardzo wielu rzadkich w skali kraju i chronionych gatunków roślin, m.in. dziewięsiła popłocholistnego, dziewięsiła bezłodygowego, powojnika prostego, omanu wąskolistnego, ostrożeńca pannońskiego, lnów: włosatego i złocistego, astra gawędki, miłka wiosennego, wisienki stepowej, złocienia baldachogronowego, storczyków: samiczego i kukawki, obuwika pospolitego i in.

Na obrzeżach lasów, a także na miedzach pól rozwijają się wielogatunkowe zarośla leszczynowe i tarninowe. Pełnią one ważną rolę biocenotyczną i gleboochronną. Nieodłącznym i charakterystycznym elementem szaty roślinnej są także wielogatunkowe agrocenozy chwastów towarzyszących uprawom. Występują tu rzadkie w skali kraju składniki naszej flory o bardzo interesującym geograficznym pochodzeniu i mające przez to bardzo dużą wartość naukową. Należą tu takie gatunki jak: kurzyślak błękitny, jaskier polny, czechrzyca grzebieniowa, włóczydło polne i pszonacznik wschodni.

Biorąc powyższe należy zwracać uwagę na dostosowanie gospodarki rolno – hodowlanej i leśnej do ochrony wysokich wartości ekologicznych i biocenotycznych na terenie naszej gminy.

Kurzyślak Błękitny – źródło: wikipedia

3.1.9. Natura 2000.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do UE jest równoznaczne z dostosowaniem się kraju do unijnych przepisów, w tym między innymi w zakresie ochrony przyrody.

W skład sieci Natura 2000 wchodzi:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków tzw. „Ptasiej” dla gatunków ptaków wymienionych w załączniku Nr I do dyrektywy,
- obszary specjalnej ochrony siedlisk (SOO) – wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz: dzikiej fauny i flory tzw. „siedliskowej” dla siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I oraz siedlisk gatunków zwierząt i roślin wymienionych w załączniku II do Dyrektywy a połączone w miarę możliwości krajobrazu zagospodarowanymi w sposób umożliwiający migrację, rozpowszechnianie i wymianę genetyczną gatunków. Każdy plan lub przedsięwzięcie które może w sposób istotny oddziaływać na obiekt wchodzący w skład sieci, musi podlegać ocenie oddziaływania jego skutków na ochronę obiektu.

Zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- 1) pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
- 2) wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
- 3) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Na terenie gminy do pełnienia tych funkcji predysponowana jest dolina górnej rzeki Mierzawy i jej dopływy.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 ma na celu utrzymanie bioróżnorodności państw członkowskich UE poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium. Podstawy prawne do jej tworzenia stanowią:

- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory tzw. „Siedliskowa”, stanowiąca podstawę do wydzielenia Specjalnego Obszaru Ochrony - SOO,
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich ptaków, tzw. „Ptasia” na podstawie której tworzy się Obszar Specjalnej Ochrony - OSO.

Obszary wytypowane do ochrony w ramach systemu Natura 2000 mają na celu utrzymanie bioróżnorodności państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków flory i fauny na ich obszarze. Ochrona bioróżnorodności w tej sieci będzie

realizowana na podstawie planów ochrony, których ustalenia będą wiążące dla planów zagospodarowania przestrzennego, planów urządzenia lasów itp.

Działając w kierunku wypełnienia zobowiązań nad wypracowaniem i wdrożeniem sieci NATURA 2000 na terenie gminy Sędziszów wytypowano fragment obszaru:

Dolina Górnej Mierzawy (PLH260017) – Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty - projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją Nr 2013/23/UE z 16.11.2012 r. (Dz. U. UE L Nr 24, poz. 58 z 26.01.2013 r.).

Opis przyrodniczy: Obszar położony jest w obrębie mezoregionów: Wyżyny Miechowskiej i Garbu Wodzisławskiego. Na tym terenie pierwotne utwory górnokredowe pokryte zostały przez margle kredowe oraz wapienie trzeciorzędowe. Dolina rzeczna o urozmaiconej rzeźbie terenu. Powierzchnię pokrywają szerokie, płaskie garby i kopiaiste lub spłaszczone wzgórza, zbudowane z odpornych na wietrzenie, zwięzłych i twardych skał. Wzniesienia zazwyczaj przebiegają w kierunku z zachodu na wschód oraz z północnego - zachodu na południowy - wschód. Południowa część obszaru ma bardziej nizinny charakter - spotyka się tu płaskie i szerokie obniżenia, przez które przepływają niewielkie rzeki i strumienie. W północnej - zlokalizowane są kompleksy stawów, otoczonych licznymi kanałami i strumieniami. Ostoja zabezpiecza kompleks naturalnych ekstensywnie użytkowanych łąk świeżych i zmiennowilgotnych, miejscami z obecnością gatunków chronionych roślin. Siedliska łąkowe zasiedlane są przez wyjątkowo liczne populacje czerwończyka fioletka i czerwończyka nieparka. Dla ochrony tych dwóch gatunków jest to jeden z najistotniejszych obszarów w regionie. Stwierdzono również występowanie traszki grzebieniastej i modraszka telejusa.

Wartość przyrodnicza i znaczenie:

Ostoja zabezpiecza kompleks naturalnych ekstensywnie użytkowanych łąk świeżych użytkowanych ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris* oraz zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych *Molinion*, miejscami z obecnością gatunków chronionych roślin. Siedliska łąkowe zasiedlane są przez wyjątkowo liczne populacje czerwończyka fioletka *Lycaena helle* i czerwończyka nieparka *Lycaena dispar*. Dla ochrony tych dwóch gatunków jest to jeden z najistotniejszych obszarów w regionie. Wykryto tu również trszkę grzebieniastą *Triturus cristatus* i modraszka telejusa *Maculinea telejus*.

REGION ADMINISTRACYJNY

Kod	Nazwa regionu	%
PL214	Krakowski	69
PL332	Sandomiersko-jędrzejowski	31

Zagrożenia dla utworzonej formy ochrony to:

- Regulacja koryta rzeki (na znacznym fragmencie już uregulowane, cykliczne czyszczenie koryta zagraża organizmom wodnym),
- Osuszanie łąk – melioracje,
- Obniżanie poziomu wód,
- Zarastanie (sukcesja w kierunku zarośli i lasu) siedlisk półnaturalnych -łąk świeżych i wilgotnych,

- Zatrucie, osuszanie, zasypywanie śmieciami i gruzem torfianek i oczek wodnych,
- Presja urbanizacyjna,
- Zalesianie łąk,
- Chemizacja rolnictwa.

Istniejące formy ochrony przyrody:

- Miechowsko-Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu - *rezerwat leśny*

Ważne dla Europy typy siedlisk przyrodniczych

(z Zał. I Dyr. Siedliskowej), w tym siedliska priorytetowe:

- brzegi lub osuszone dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z Littorelletea, Isoëto-Nanojuncetea,
- nízowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris).

Ważne dla Europy gatunki zwierząt

(z Zał. II Dyr. Siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej), w tym gatunki priorytetowe:

- bocian biały - *ptak*
- trzmielojad - *ptak*
- błotniak stawowy - *ptak*
- błotniak łąkowy - *ptak*
- zimorodek - *ptak*
- derkacz - *ptak*
- gąsiorek - *ptak*
- bóbr europejski – *ssak*
- wydra – *ssak*
- traszka grzebieniasta - *plaz*
- kumak nízenny - *plaz*
- modraszek telejus - *bezkregowiec*
- czerwoczyk nieparek - *bezkregowiec*
- czerwoczyk fioletek - *bezkregowiec*

Jednostki administracyjne:

- Sędziszów (jędrzejowski, woj. świętokrzyskie)
- Kozłów (miechowski, woj. małopolskie)

Źródło: materiał ad. NATURA 2000 - Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie.

Dolina Górnej Mierzawy, łąki z rdestem węzownikiem - siedlisko czerwńczyka fioletka - fot. R. Maniarski

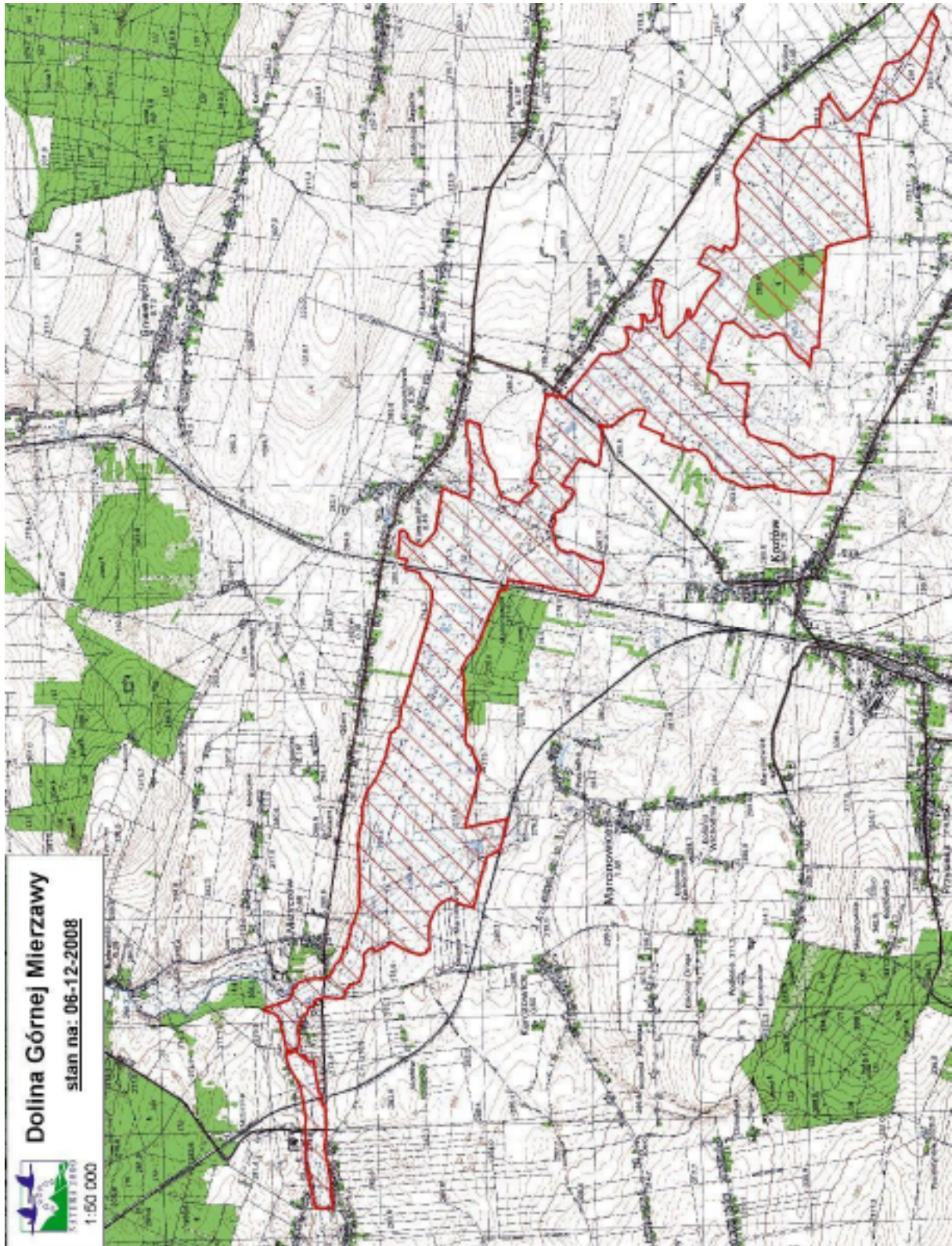

Dolina Górnej Mierzawy, łąki z krwiściągą lekarskim - siedlisko modraszka telejusa - fot. R. Maniarski

Dolina Górnej Mierzawy, łąki z torfiankami - fot. R. Maniarski

Obszar NATURY 2000 zaznaczony kolorem czerwonym

3.1.10. Powietrze atmosferyczne.

Za zanieczyszczenie powietrza uważa się obecność w atmosferze substancji stałych, ciekłych i gazowych, obcych jej naturalnemu składowi, lub substancji naturalnych występujących w ilościach nadmiernych, zagrażających zdrowiu człowieka, szkodliwych dla roślin i zwierząt oraz niekorzystnie oddziałujących na klimat.

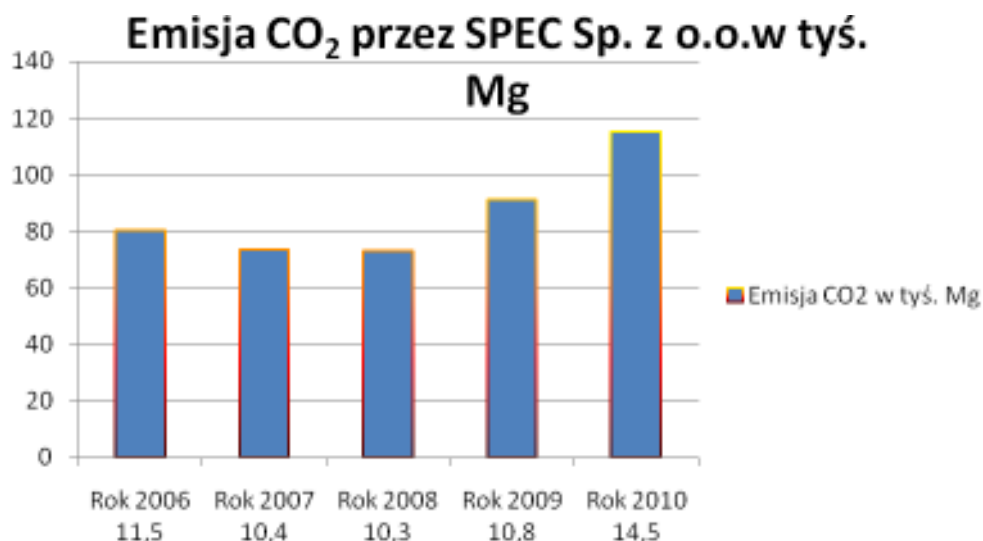
Najczęściej występującymi charakterystycznymi zanieczyszczeniami powietrza są pyły, dwutlenek siarki, tlenki azotu i dwutlenek węgla.

Według uzyskanych danych normy zanieczyszczenia powietrza na terenie Gminy Sędziszów nie są przekraczane. Nie oznacza to jednak, że nie należy podejmować działań które ograniczą wprowadzenie zanieczyszczeń do atmosfery.

Poniżej podaje się wielkości rocznych emisji dla kotłowni SPEC Sędziszów czterech podstawowych zanieczyszczeń: pyłów, tlenku węgla, tlenku azotu i dwutlenku siarki.

Tabela 5. Emisja zanieczyszczeń z istniejących kotłowni w Mieście Sędziszów

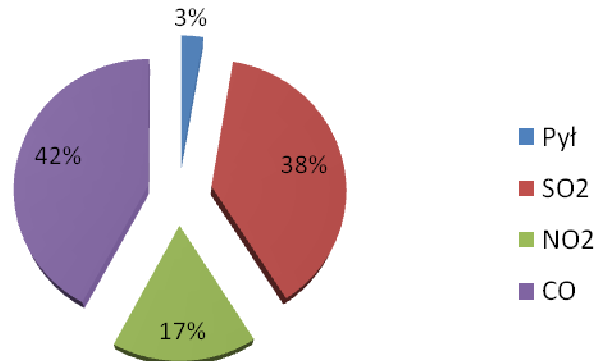
Wielkości emisji w tyś. ton w 2010 roku	
Pył	4,43
SO ₂	62,51
NO ₂	27,52
CO	68,81

Rys. Emisja CO₂ przez SPEC w latach 2006-2010

Na poniższym rysunku przedstawiono procentowy udział rocznej emisji dla podstawowych zanieczyszczeń: pyłów, CO, NO₂ i SO₂ obliczonych na podstawie danych z 2010 roku.

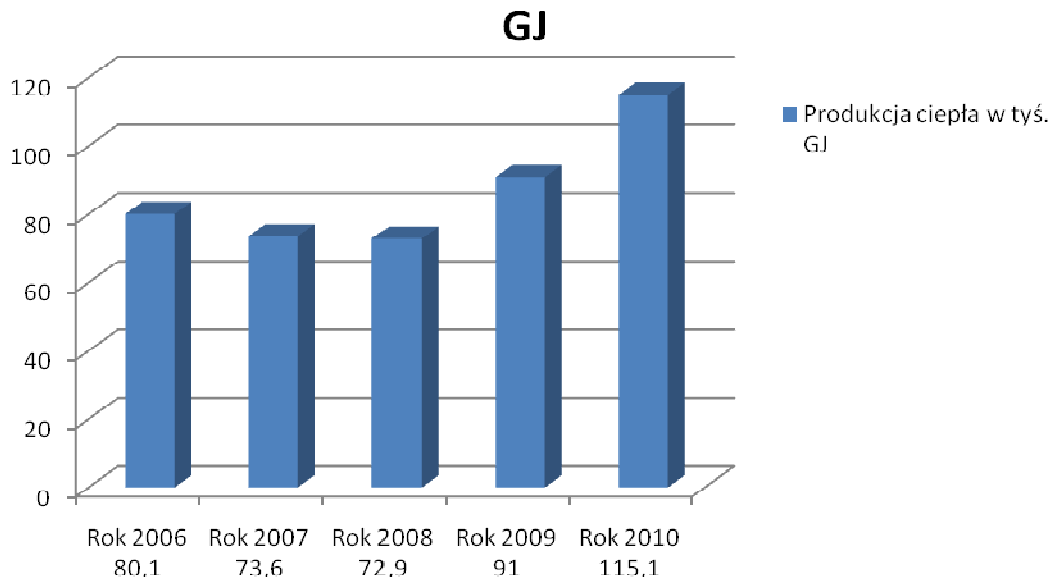
Procentowy udział rocznej emisji

Rys. Emisja podstawowych zanieczyszczeń w Mieście Sędziszów w 2010 roku.

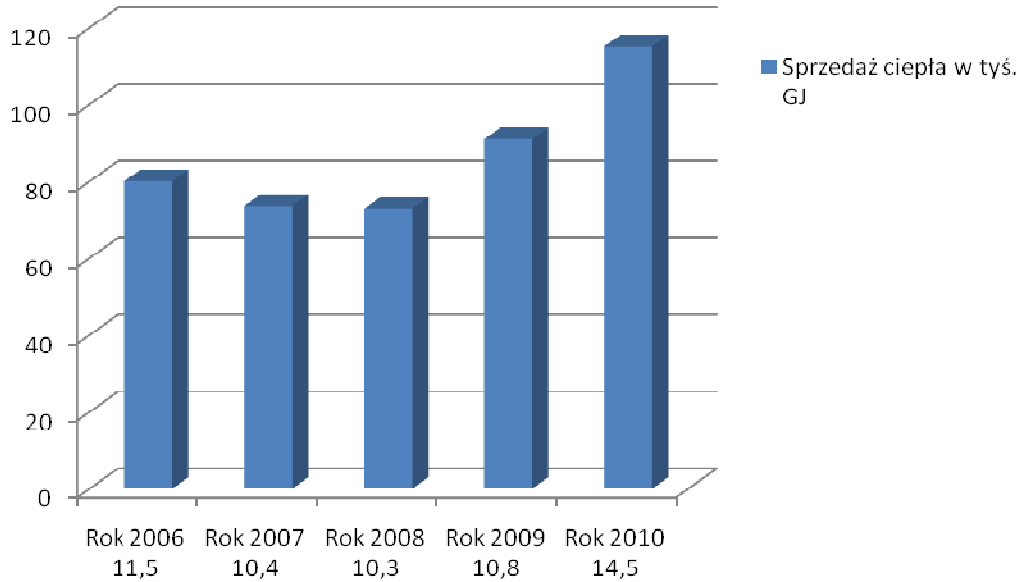
Porównując procentowy udział rocznej emisji w roku 2010 z danymi z roku 2002 możemy stwierdzić, że nastąpił bardzo duży spadek emisji pyłów z 22% do 3%. Niewątpliwie jest to spowodowane modernizacją urządzeń odpylających. Wzrost pozostałych wskaźników wytłumaczyć można zwiększeniem produkowanej energii cieplnej oraz podłączeniem do sieci cieplnej znacznej ilości podmiotów, które do tej pory korzystały z własnych kotłowni, np. Szkoła Podstawowa Nr 1, Urząd Miejski.

Produkcja ciepła przez SPEC Sp. z o.o. w tyś.

Rys. Wielkość produkcji ciepła przez SPEC Sędziszów w latach 2006-2010

Sprzedaż ciepła przez SPEC Sp. z o.o. w tyś. GJ

Rys. Wielkość sprzedaży ciepła przez SPEC Sędziszów w latach 2006-2010

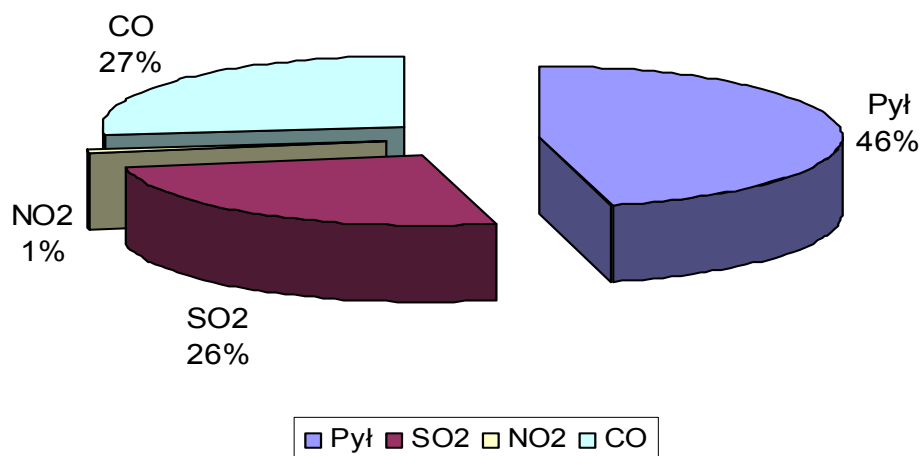
Tabela 6. Wskaźniki emisji produkcji (ton CO₂/1 GJ wyprodukowanego ciepła).

Wskaźniki emisji produkcji (ton CO ₂ /1 GJ wyprodukowanego ciepła)				
Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2008	Rok 2010
0,143	0,142	0,141	0,119	0,126

W tabeli 7 zostały przedstawione wyliczenia podstawowych wielkości zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych (piece węglowe, olejowe itd.) funkcjonujących na obszarach wiejskich Gminy Sędziszów dla stanu istniejącego.

Tabela 7. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych na obszarach wiejskich Gminy Sędziszów.

Rodzaj zanieczyszczenia	Wartość	
pył	412,9	[Mg/a]
CO	250,2	
NO ₂	13,1	
SO ₂	237,1	
Er	1597,5	

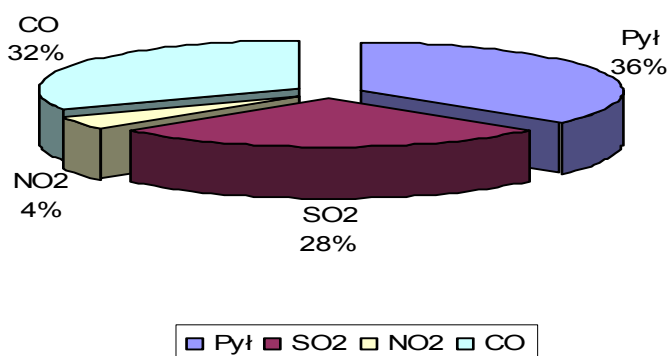

Rys. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych na obszarach wiejskich Gminy Sędziszów

W tabeli 8 zawarto wyliczenia podstawowych wielkości zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych dla Miasta i Gminy Sędziszów według stanu istniejącego.

Tabela 8. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych w Mieście i Gminie Sędziszów

Rodzaj zanieczyszczenia	Wartość	
pył	575,4	[Mg/a]
CO	530,1	
NO ₂	67,3	
SO ₂	462,8	
Er	2591,7	

Rys. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych w Mieście i Gminie Sędziszów

Źródło (tabela 5-8): „Założenia do planu zaopatrzenia .....

3.1.11. Wody powierzchniowe.

Obszar gminy Sędziszów znajduje się w dorzeczu rzeki Wisły w zlewni rzeki Nidy, a dział II rzędu rozdzielający zlewnie Pilicy i Nidy biegnie na zachód od rozpatrywanego obszaru.

Sieć hydrograficzną na terenie gminy tworzą:

- rzeka Mierzawa przepływająca z zachodu na północ gminy, dł. 25 km stanowi ona jakby oś gminy,
- cieki wodne: „Lipka”, „od Słupi”, „Łowinianka” które zasilają wody Mierzawy.

Wody powierzchniowe nie stanowią źródła zaopatrzenia gminy w wodę ze względu na niewielkie zasoby i zanieczyszczenia.

Coroczne badania wody w rzece Mierzawie wykonywane przez WIOŚ Kielce wykazują, że od wielu lat wody te kwalifikują się do III klasy czystości wód. Na podstawie klasyfikacji wskaźników i elementów jakości wód tj. elementy fizykochemiczne i wspierające elementy biologiczne można uznać, że stan rzeki Mierzawy klasyfikuje się jako dobry, lecz w odniesieniu do wskaźników chemicznych rzeka kwalifikuje się poniżej stanu dobrego *Benzo(g,h,i)perylene + Indeno(1,2,3-cd)piren*.

Na stan czystości rzeki wpływają przede wszystkim:

- zakłady zlokalizowane w Sędziszowie,
- budownictwo indywidualne gdzie niejednokrotnie ścieki są bezpośrednio odprowadzane do koryta rzeki.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska prowadzi monitoring wód powierzchniowych. W 2010 roku monitoring jakości wód powierzchniowych prowadzony był zgodnie z „Programem monitoringu środowiska województwa świętokrzyskiego na lata 2010– 2012”. Na terenie gminy Sędziszów stały punkt kontrolny umiejscowiony jest na rzece Mierzawie w miejscowości Pawłowice. Wyniki klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz stanu wody w punkcie pomiarowym są następujące: stan fizyczny (I kl.), warunki tlenowe (I kl.), zasolenie (I kl. w tym: wapń II kl.), substancje biogenne (I-II kl.), chemiczne wskaźniki jakości (dobry), stan chemiczny (PSD). W 2009 r. badany był stan ekologiczny rzeki. Badane wskaźniki zakwalifikowane zostały do II kl. z wyjątkiem wskaźnika Fitobensos, którego zawartość decyduje o III kl.

Przez ostatnie lata prowadzone były kontrole domostw posadowionych wzdłuż rzeki. Wykryte nieprawidłowości zostały usunięte. Działania te przynoszą poprawę czystości rzeki pod względem fizykochemicznym i bakteriologicznym, muszą to być jednak działania długofalowe i systematyczne.

Jednak zanieczyszczenie wód powierzchniowych na terenie gminy powodują „dzikie” zrzuty nieczystości komunalnych z gospodarstw domowych, wprost do gruntu lub rzek lub odprowadzane do szamb, skąd wywożone są wprost na pola uprawne i łąki, a najczęściej do rowów melioracyjnych. Gmina posiada niski stopień skanalizowania, większość też gospodarstw domowych nie posiada szamb lub są one nieszczelne. Gmina prowadzi kontrole ilości szamb oraz ich szczelności. Zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych są również spływy powierzchniowe z użytków rolnych zawierające pozostałości środków ochrony roślin.

Miejscowe znaczenie gospodarcze mają znajdujące się w dolinie rzeki stawy hodowlane w Krzelowie aktualnie prowadzone przez Firmę Hodowla Ryb Słodkowodnych w formie prywatnej działalności gospodarczej.

W stawach prowadzona jest hodowla: karpia i pstrąga, lina, amura, tołpygi, sandacza, szczupaka

i ryb ozdobnych. Powierzchnia lustra wody wynosi ok. 40,0 ha.

W ostatnich latach obserwuje się powstawanie na terenie gminy zasilanych wodami rzeki stawów rybnych (oczek wodnych). Tworzenie tego typu zalewisk wody jest traktowane jako zajęcie rekreacyjne, wypoczynkowo – hobbystyczne. Niestety w wielu wypadkach tego typu działania nie posiadają stosownych pozwoleń wodno – prawnych, co może być przyczyną zakłóceń w prawidłowym funkcjonowaniu gospodarki wodami powierzchniowymi w gminie.

Znaczenie rekreacyjne posiada usytuowany w mieście Sędziszowie zbiornik wodny (zalew) również zasilany wodami rzeki Mierzawy, o pow. lustra wody 2,60 ha. Zbiornik ten zagospodarowany i utrzymywany jest przez 3 funkcjonujące w Sędziszowie Koła wędkarskie. Na terenie gminy znajdują się również 4 źródła typu wywierzysek w Gniewięcinie, Mstyczowie, Krzelowie i Łowini. Źródła te ze względu na duże walory przyrodnicze należałoby objąć ochroną zachowując w ten sposób ich naturalny charakter.

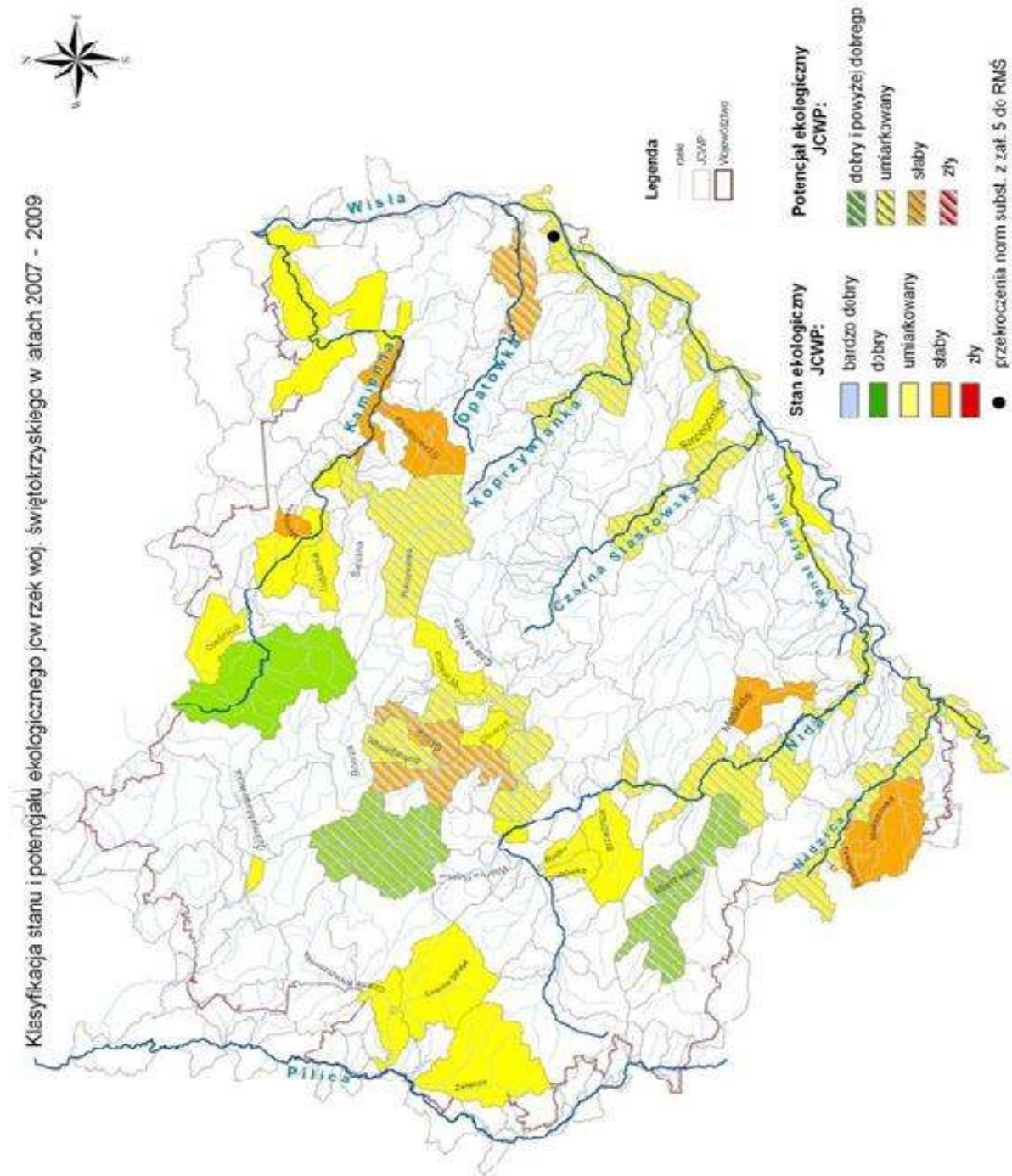
Tabela 9. Zbiorniki tzw. „małej retencji”.

Lp.	Miejscowość	Przeznaczenie	Powierzchnia ha
1.	Sędziszów	zalew rekreacyjny	3,8
2.	Krzelów	stawy rybne	40,2
3.	Gmina Sędziszów	kilkanaście zbiorników na retencję i p.poż. stawy hodowlane i rekreacyjne	9,2

Źródło: materiał własny.

Zbiorniki wodne są niezbędne do utrzymania poziomu wód gruntowych, stanowią również źródło zasilania wód podziemnych. Łagodzą skutki ekstremalnych zjawisk takich jak susza czy powódź, są również wykorzystywane do celów rekreacyjnych podnoszą atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną gminy.

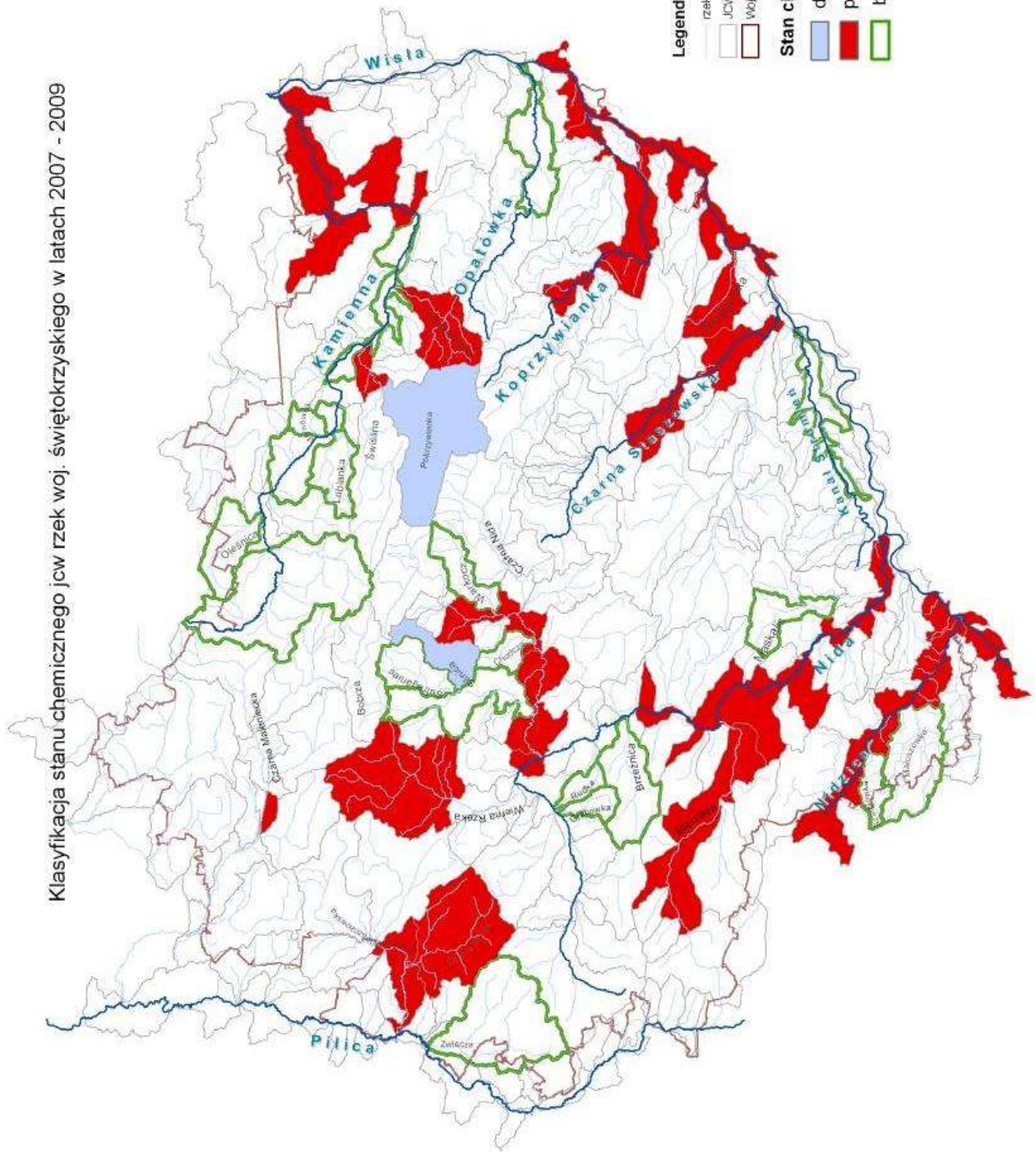

Źródło: WIOŚ Kielce

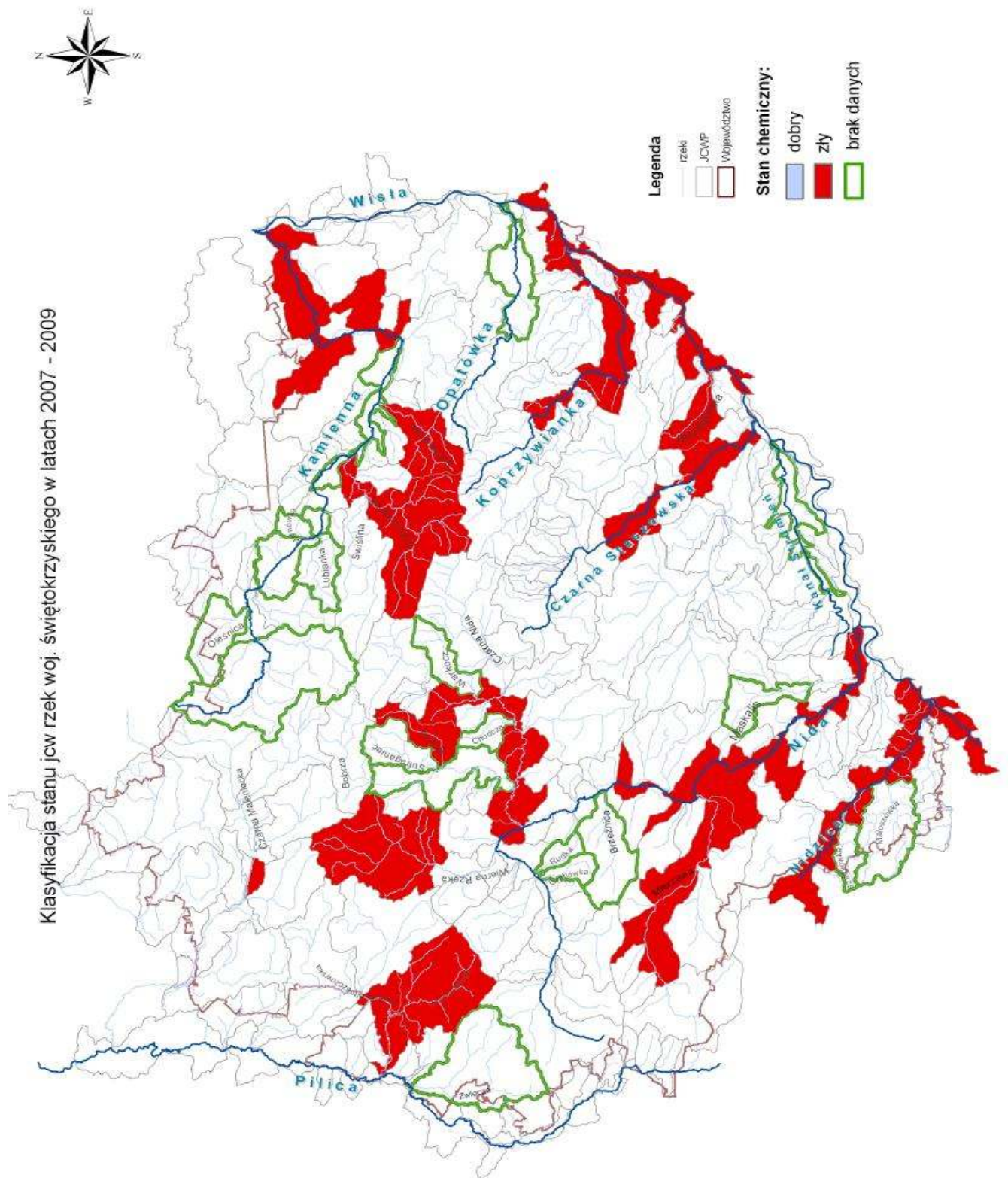
Na podstawie klasyfikacji wskaźników i elementów jakości wód tj. elementy fizykochemiczne i wspierające elementy biologiczne można uznać, że stan rzeki Mierzawy klasyfikuje się jako dobry, lecz w odniesieniu do wskaźników chemicznych rzeka kwalifikuje się poniżej stanu dobrego *Benzo(g,h,i)perylen* + *Indeno(1,2,3-cd)piren*.

Klasyfikacja stanu chemicznego iow rzek woj. świętokrzyskiego w latach 2007 - 2009

Źródło: WIOŚ Kielce

Źródło: WIOŚ Kielce

3.1.12. Wody podziemne.

Zasoby wód podziemnych na obszarze gminy Sędziszów są jedną z najcenniejszych jej wartości naturalnych. Cały obszar gminy leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych.

Jest to zbiornik związany z utworami górnej kredy, które w wielu miejscach występują na powierzchni terenu. Wody podziemne stanowią jedyne źródło zaopatrzenia ludności, rolnictwa i przemysłu w wodę.

Ich ochrona i prawidłowe zagospodarowanie stanowią priorytet, któremu winny być podporządkowane wszelkie przedsięwzięcia związane z wykorzystaniem innych zasobów naturalnych oraz działalnością gospodarczą człowieka.

Pod względem fizykochemicznym wody podziemne odpowiadają wymaganiom wód pitnych bez uzdatniania.

Pod względem bakteriologicznym okresowo ulegają niewielkiemu zanieczyszczeniu w wyniku wielkoobszarowego rolnictwa i osadnictwa.

Ponieważ zasoby wód podziemnych są jednym z głównych walorów przyrodniczych gminy Sędziszów konieczne są ograniczenia co do warunków zabudowy na tych obszarach:

- w strefach szczególnej ochrony wód podziemnych należy projektować budowę nowych osiedli o zabudowie rozproszonej (budowa zwarta mogłaby ograniczyć infiltrację opadów atmosferycznych),
- rozbudowując sieć wodociągową należy budować system zagospodarowania ścieków, tak aby nie zagrażały wodom podziemnym,
- należy prowadzić planową gospodarkę stałymi odpadami komunalnymi co wyeliminuje tworzenie przypadkowych wysypisk śmieci,
- zaleca się ustalenie lokalnych zasad nawożenia i stosowania środków ochrony roślin (dawki, rodzaj, stan nawozów i terminy ich lokalizacji); w strefach szczególnej ochrony wód podziemnych należy zakazać rolniczego wykorzystania ścieków, lokalizowania moglielniczków środków ochrony roślin, przeterminowanych nawozów sztucznych, padłych zwierząt i ferm chowu zwierząt.

Szczególność ostrożność zachować należy przy regulacji stosunków wodnych w rejonie:

- obszarów źródliskowych,
- korytarzy ekologicznych,
- wilgotnych siedlisk leśnych.

Zastrzeżenie to dotyczy również inwestycji wodochłonnych i powodujących powstanie leja depresyjnego.

Na obszarze gminy występuje także czwartorzędowy poziom wodonośny, ale wody tego poziomu ze względu na infiltrację z rzeki są na ogół silnie zanieczyszczone i do celów gospodarskich ujmowane są sporadycznie.

Dla ochrony ujęć wody tworzy się strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej, w których obowiązują zakazy, nakazy i ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów oraz korzystania z wody. Ich zakres wynika z zapisów „Prawa wodnego”. Studnie komunalnych ujęć wodnych posiadają strefy ochrony bezpośredniej w obrębie ogrodzenia ujęcia wody.

Teren ochrony pośredniej ujęcia wód podziemnych obejmuje generalnie obszar zasilania ujęcia. Na terenie gminy ujęcia wody podziemnej posiadają strefy ochrony bezpośredniej o szerokości 30 m oraz strefy ochrony pośredniej – 50 m.

Ochrona zasobów polega na gospodarowaniu zasobami wody podziemnej w myśl zasady: „pobór wody nie może przekraczać zasobów dyspozycyjnych danego obszaru zasobowego oraz powinien być w miarę równomiernie rozłożony na jego obszarze”. Dotyczy to zarówno planowania poboru w ramach dużych zbiorników jak i w obrębie obszarów zasobowych poszczególnych ujęć. Naruszenie równowagi zasobowej prowadzi do regionalnego obniżenia poziomu wód gruntowych, naruszenia przepływów minimalnych w rzekach oraz do pogorszenia jakości wody poprzez nadmierną infiltrację wód powierzchniowych do ujęć.

W gminie prowadzi się bilans poboru wody według pozwoleń wodnoprawnych, z poborem rzeczywistym i z zasobami dyspozycyjnymi zbiornika. Według ustawy „Prawo wodne” organami właściwymi w sprawach gospodarowania wodami są m.in. organy jednostek samorządu terytorialnego.

3.1.13. Powierzchnia ziemi i gleby.

Ochrona powierzchni ziemi polega na zapewnieniu jak najlepszej jej jakości, poprzez: racjonalne gospodarowanie, zachowanie wartości przyrodniczych, zachowanie możliwości produkcyjnego wykorzystania, ograniczenie zmian naturalnego ukształtowania, utrzymanie jakości gleby i ziemi powyżej lub co najmniej na poziomie wymaganych standardów, doprowadzenie jakości gleby i ziemi co najmniej do wymaganych standardów (gdy nie są one dotrzymane), zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury.

Lokalnym zagrożeniem gleb w gminie jest inne niż rolnicze wykorzystywanie gruntów oraz przeznaczenie gruntów o stosunkowo dobrych glebach pod zalesienia.

Zgodnie z ustawą POŚ okresowe badania jakości gleb i ziemi prowadzi starosta powiatu (w ramach państwowego monitoringu ochrony środowiska), który zobowiązany jest do prowadzenia rejestru terenów, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakościowych. Zakres i kolejność ewentualnej rekultywacji tych terenów określa powiatowy program ochrony środowiska. Dotychczas prowadzone badania nie wykazały przekroczenia wymaganych wskaźników.

Struktura użytkowania gruntów rolnych w gminie Sędziszów.

Gmina Sędziszów ogółem – 14 571 ha w tym:

a) użytki rolne - 11 322 ha, w

tym:

- grunty orne	-	9 748 ha
- sady	-	152 ha
- łąki trwałe	-	738 ha
- pastwiska	-	183 ha
- grunty orne zabudowane	-	426 ha

- grunty pod rowami - 75 ha
- b) grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - 2 405 ha, w tym:
  - lasy - 2 360 ha
  - grunty zadrzewione i zakrzewione - 45 ha
- c) grunty zabudowane i zurbanizowane - 753 ha
  - tereny mieszkaniowe - 138 ha
  - tereny przemysłowe - 36 ha
  - inne tereny zabudowane - 40 ha
  - tereny kolejowe - 202 ha
  - tereny pod drogami - 324 ha
  - tereny rekreacyjne i wypoczynkowe - 13 ha
- d) grunty pod wodami - 38 ha, w tym:
  - grunty pod wodami płynącymi - 30 ha
- f) nieużytki - 53 ha

Tabela 10. Klasy bonitacyjne gleb gruntów ornych w gminie Sędziszów.

Gmina	Klasy gleb (w ha)					
	II	III	IV	V	VI	VIz
Sędziszów	68	2 410	4 489	1 696	1 016	69

Zródło: materiały własne.

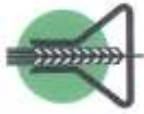
W latach 2007-2011 na terenie naszej gminy przeprowadzono badanie gleb przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Kielcach. Pobrano 1477 próbek z 1756 ha.

Z analizy wyników badań wynika, że na terenie naszej gminy przeważają gleby kategorii agronomicznej średniej i lekkiej, o odczynie kwaśnym.

Zawartość przyswajalnych form fosforu i potasu jest bardzo niska lub niska, natomiast magnezu niska bądź średnia.

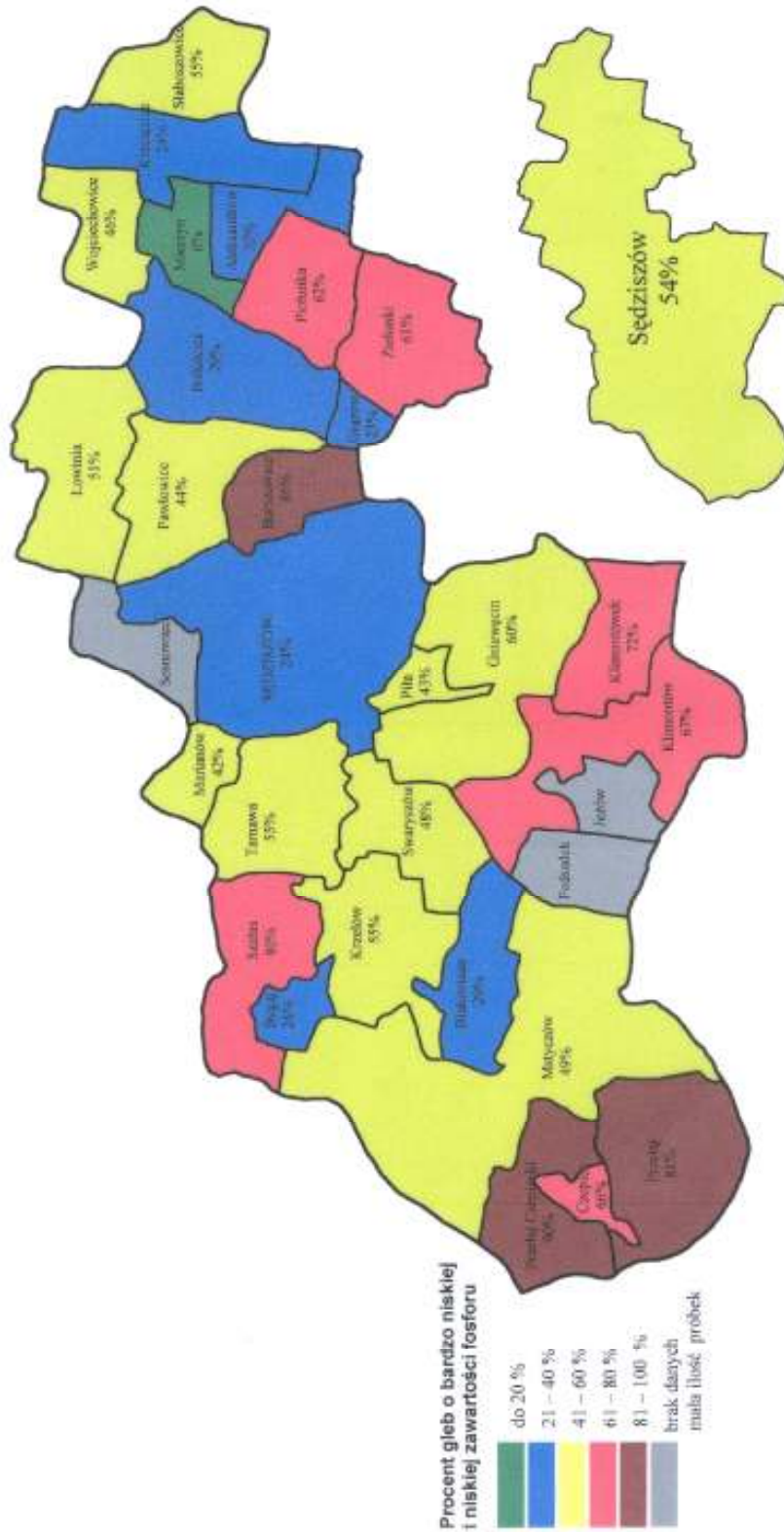
Tabela 11. Zestawienie odczynów i zasobności gleb w składniki pokarmowe w Gminie Sędziszów (w załączeniu mapki od A do D).

- A. Procent gleb o bardzo niskiej zawartości fosforu
- B. Procent gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu
- C. Procent o bardzo niskiej i niskiej zawartości magnezu
- D. Procent gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych.

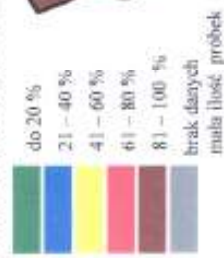

ZAWARTOŚCI PRZYSWAJALNEGO FOSFORU W GLEBACH GMINY SĘDZISZÓW
w latach 2006 - 2010

na podstawie badań OSCh-R w Kielcach

Procent gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu

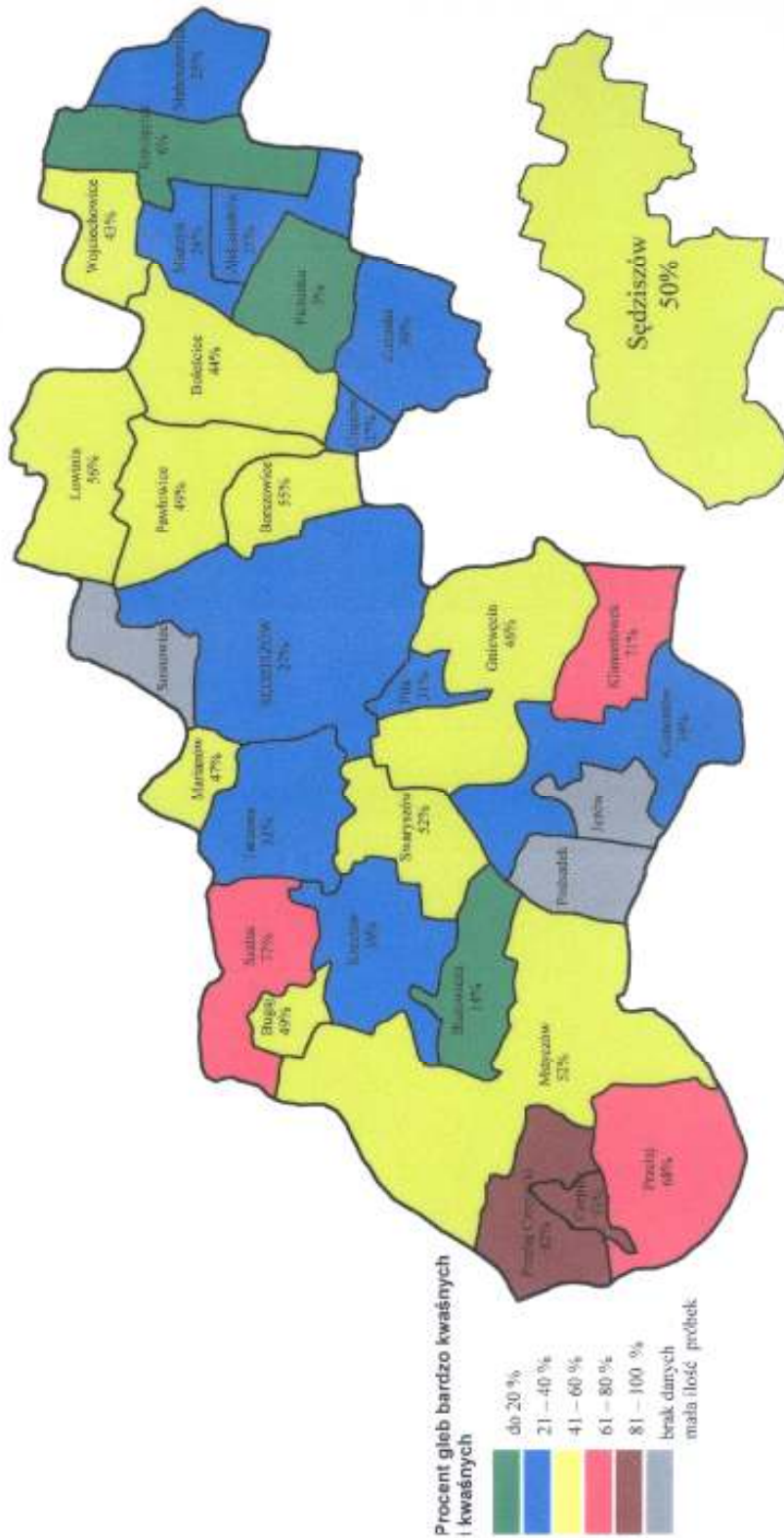

ZAKWASZENIE (ODCZYN) GLEB UŻYTÓW ROLNYCH W GMINIE SĘDZISZÓW
w latach 2006 - 2010
na podstawie badań OSCh-R w Kielcach

Przeprowadzone badania w ramach monitoringu krajowego wykazały, że na terenie gminy grunty użytkowane rolniczo nie zawierają nadmiernych ilości tych metali. Nie stwierdzono też poziomu ich zanieczyszczenia, który wykluczyłby np. produkcję naziemnych części roślin na cele spożywcze. Przyjmuje się, iż stan czystości gleb nie odbiega od średniej dla całego województwa.

Inaczej sprawa ta może przedstawiać się w przypadku terenów położonych wzdłuż dróg o zwiększonym natężeniu ruchu. Należy liczyć się tu prawdopodobnie z miejscami podwyższonymi, lub nawet przekraczającymi normy stężeniami węglowodorów, związków siarki czy metali ciężkich w glebach.

W chwili obecnej jednak brak jest w tej materii stosownych badań. Powstanie trwałych przekształceń powierzchni terenu (zmiana morfologii terenu, zmiana stosunków wodnych) powoduje np. eksploatacja złóż. Pociąga to za sobą konieczność rekultywacji technicznej i biologicznej obszarów poeksploatacyjnych. Na terenie gminy znanych jest kilka wyrobisk poeksploatacyjnych. Część z nich po zarzuceniu wydobywania uległa samorekultywacji. Część zaś została wykorzystana przez mieszkańców na dzikie wysypiska śmieci.

3.1.14. Hałas.

Stan środowiska ze względu na jego zanieczyszczenie hałasem określa się jako klimat akustyczny, rozumiany jako wynik różnych grup hałasu komunikacyjnego, przemysłowego i innych. Hałas to powszechnie występujące zanieczyszczenie środowiska. Ich wpływ na człowieka jest często bagatelizowany, gdyż niewiele osób zdaje sobie sprawę z ich znaczenia. Jednakże według badań ankietowych dla przeciętnego człowieka hałas jest niemalże dziesięciokrotnie bardziej dokuczliwy niż zanieczyszczenie powietrza. Miejsce wymarzonego odpoczynku to miejsce ciche.

Hałasem nazywa się niepożądane, nieprzyjemne, dokuczliwe lub szkodliwe drgania mechaniczne ośrodka sprężystego, działające za pośrednictwem powietrza na ośrodek słuchu i inne zmysły oraz elementy organizmu człowieka. W przypadku wibracji drgania przenoszone są przez ciała stałe.

W związku ze stwierdzoną uciążliwością akustyczną hałasu komunikacyjnego, Państwowy Zakład Higieny opracował skalę subiektywnej uciążliwości zewnętrznych tego rodzaju hałasów zgodnie z dokonaną klasyfikacją uciążliwości hałasów komunikacyjnych zależy on od wartości poziomu równoważnego L_{Aeg} i wynosi odpowiednio:

- mała uciążliwość $L_{Aeg} < 52$ dB
- średnia uciążliwość 52 dB $< L_{Aeg} < 62$ dB
- duża uciążliwość 63 dB $< L_{Aeg} < 70$ dB
- bardzo duża uciążliwość $L_{Aeg} < 70$ dB.

Na terenie gminy źródłami powstawania hałasu są:

- transport drogowy,
- transport kolejowy,
- zakłady przemysłowe.

Hałas drogowy. Ruch samochodowy jest dużym zagrożeniem dla środowiska ludzi ze względu na uciążliwość hałasu. Zagrożenia hałasem związane są z przebiegiem przez teren gminy dróg powiatowych i gminnych.

Na terenie gminy pomiary hałasu drogowego nie są prowadzone.

3.1.15. Tereny przemysłowe.

Gmina Sędziszów jest gminą typowo rolniczą, tereny przemysłowe na obszarze gminy zajmują niewielką powierzchnię. Związane są one głównie z niewielkimi zakładami usługowo – produkcyjnymi. Do obiektów przemysłowych na terenie gminy zaliczono:

- tereny przemysłowo – składowe, baz gospodarczych i obiektów produkcyjnych Sędziszów Północ,
- tereny pod obiekty produkcyjne w rolnictwie w Sosnowcu,
- tereny po byłej bazie SUR, przemysłowo – składowy, baz gospodarczych i obiektów produkcyjnych w rolnictwie w Mstyczowie,
- teren po byłej bazie SUR, przemysłowo składowy w Krzcięcicach.

3.2. Ocena środowiska.

Rozwój gospodarki i rolnictwa na terenie gminy Sędziszów w sposób nieunikniony prowadzi do przerwania ciągłości istniejących układów które decydują o zachowaniu równowagi przyrodniczej.

Najbardziej **niekorzystnymi działaniami związanymi z zachwianiem równowagi** w przyrodzie są:

- budowa nowych ciągów komunikacyjnych,
- budowa napowietrznych linii energetycznych wysokiego napięcia,
- tworzenie zwartych obszarów zabudowy,
- tracenie naturalnego rozwoju lasów na rzecz szybciej rosnących monokultur sosnowych co skutkuje obniżeniem odporności drzewostanu oraz zwiększeniem jego podatności na czynniki chorobotwórcze,
- rozdrabnianie kompleksów i brak planowej gospodarki w lasach prywatnych – co powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczenie liczby nisz ekologicznych, stanowiących ostoje zwierząt,
- istniejące pożary, kradzieże drewna, zaśmiecanie ich są ogólnym zagrożeniem dla egzystencji lasów.

Według uzyskanych informacji z Nadleśnictwa Jędrzejów ogólny stan drzewostanu na terenie gminy Sędziszów jest dobry. W ostatnich latach nie obserwuje się zjawiska występowania szkodliwych owadów leśnych. Nie rejestruje się tu także uszkodzeń drzewostanu w wyniku zanieczyszczenia powietrza.

Zagadnienia związane z gospodarką leśną są bardzo ważne, gdyż **zwiększenie powierzchni leśnej** prowadzi do:

- poprawy bilansu wodnego danego obszaru,
- przeciwdziałania erozji wodnej i wietrznej gleby,
- zwiększenie bioróżnorodności terenów rolnych,
- tworzenia korytarzy ekologicznych,
- podnoszenia efektywności krajobrazu,
- poprawy turystycznej atrakcyjności obszarów rolnych,
- zwiększenia produkcji surowca drzewnego i innych odnawialnych surowców leśnych,
- zmniejszania efektu cieplarnianego.

Według posiadanych danych urzędowych na dolesianie w „Planie zalesiania ...” przewiduje się dla gminy Sędziszów 1192,77 ha. Dotyczy to lasów prywatnych.

Realizacja tego zadania będzie skutkować, że % zalesienia gminy wyniesie 24,4 %.

Obecnie zalesienie gruntów realizowane będzie jako jedno z działań Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Na terenach użytkowanych rolniczo pewne funkcje lasu (gromadzenia wody opadowej, przeciwdziałanie erozji wodnej, wpływ na warunki mikroklimatu) mogą pełnić zadrzewienia i zakrzewienia.

Pozytywne aspekty wprowadzenia tego rodzaju fitomelioracji na tereny rolnicze można ująć w kilku punktach, tj.:

- roli mikroklimatycznej która przejawia się w ograniczeniu ucieczki wody z gleby wskutek parowania oraz hamowaniu prędkości wiatru, co prowadzi do zwiększenia wilgotności względnej w warstwie przygruntowej powietrza, zadrzewienia wpływają także na ograniczenie erozji wodnej,
- roli biocenotycznej, która wynika z wzbogacenia gatunkowego pól, wskutek ułatwionej migracji owadów, płazów, ptaków i ssaków,
- roli produkcyjnej (dostarczanie drewna, owoców, ziół itp.),
- roli rekreacyjnej wynikającej z urozmaicenia krajobrazu rolniczego przez zbliżenie go do naturalnego.

Do zalecanych niskich drzew i krzewów należą m.in. glóg, leszczyna, morwa biała, kruszyna, tarnia, dzika róża, bez czarny, wierzba krzewiasta, kalina.

Z drzew wysokich pożądane do nasadzeń dla podniesienia warunków ochrony przyrody jest: jesion, klon, jawor, buk, dąb, sosna, świerk.

Ważnym zadaniem jest **ochrona parków** podworskich w Sędziszowie, Pawłowicach, Piołuncie, Krzcięcicach, Krzelowie, Boleścicach, Łowini.

Zadanie to należy realizować we współdziałaniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, po uprzednim sporządzeniu inwentaryzacji i oceny stanu tych obiektów.

W gminie Sędziszów nie są aktualnie uznane za obiekty przyrody żadne drzewa czy krzewy.

Zasadnym wydaje się jednak podjęcie działań zmierzających do uznania za pomniki przyrody:

- buk szkarłatny rosnący na prywatnej posesji przy ul. Dworcowej 39,
- tulipanowiec rosnący przy ul. Spółdzielczej w Sędziszowie.

Charakterystycznym dla walorów środowiska przyrodniczego w gminie Sędziszów jest **rzeka Mierzawa z licznymi meandrami i zakolami**.

Wzdłuż jej przepływu istnieją niewielkie naturalne zbiorniki wodne (oczka wodne) oraz nieuregulowane odcinki cieków (od Lipia),

W tych przypadkach dla zachowania naturalnych ekosystemów koniecznym wydaje się objęcie tych terenów szczególną ochroną.

Z analizy wielkości zanieczyszczeń, przedstawionych w powyższych tabelach rocznych emisji podstawowych rodzajów źródeł zanieczyszczeń wynika, że **obowiązujące normy dopuszczalnych emisji nie są przekraczane**.

Pod względem uciążliwości, znaczącym źródłem zanieczyszczeń atmosfery na terenie miasta, a także na obszarach wiejskich są małe kotłownie i indywidualne piece węglowe. Emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z tej grupy źródeł jest wynikiem spalania węgla niskiej jakości, o dużej zawartości siarki i pyłów oraz ich niską sprawnością energetyczną. Emisja tego rodzaju stanowi znaczną uciążliwość ze względu na małą wysokość emitorów. W niekorzystnych warunkach meteorologicznych, w warunkach tzw. niskiej inwersji temperaturowej (wzrost temperatury z wysokością) występującej często w okresie zimowym – a więc w okresie wyťažonej produkcji energii, emisja z tego rodzaju źródeł prowadzić może do występowania lokalnie wysokich stężeń substancji zanieczyszczających, odbijając się niekorzystnie na zdrowiu mieszkańców. Z tego względu zastępowanie indywidualnych źródeł ciepła opalanych węglem źródłami gazowymi lub ciepłem sieciowym jest jak najbardziej celowe. Ograniczenie to powinno mieć miejsce zwłaszcza w rejonie Miasta Sędziszów.

W celu poprawy stanu czystości powietrza na obszarze miasta celowe są m.in. następujące działania:

- likwidacja niskich źródeł emisji zanieczyszczeń poprzez zastępowanie stosowanych w nich paliw stałych gazem ziemnym lub olejem opałowym oraz ewentualnie przyłączenie do systemu ciepłowniczego,
- poprawa organizacji ruchu kołowego w mieście, co ograniczy emisję zanieczyszczeń komunikacyjnych,
- rozwój procesów termomodernizacji i racjonalizacji zużycia energii u odbiorców, co wpłynie bezpośrednio na emisję zanieczyszczeń do powietrza i stan środowiska w mieście.

Dużym zagrożeniem dla czystości wód jest wysoka dysproporcja pomiędzy rozwojem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Największe zagrożenie powodują ścieki komunalne odprowadzane bez oczyszczenia bezpośrednio do wód lub gruntu, szczególnie w miejscowościach posiadających wodociąg, jak też wylewane z opróżnianych szamb na pola

uprawne czy do rowów melioracyjnych. Rozwiązanie tego problemu będzie możliwe poprzez przyśpieszenie budowy zbiorczych systemów kanalizacji.

Doraźnie pewnym panaceum na te zagrożenia mogą być kontrole UG ukierunkowane na sprawdzanie posiadania szamb oraz umów na wywóz nieczystości we współpracy z Policją. Przedsięwzięcia z zakresu budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków mogą liczyć w pierwszej kolejności na wsparcie finansowe z funduszy strukturalnych UE.

Ze względu na nieopłacalność realizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych na obszarach posiadających rozproszoną zabudowę oraz niekorzystną konfigurację, niektóre tereny gminy winny być preferowane do budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, lub budowy szczelnych szamb regularnie opróżnianych.

Wymogiem najbliższych lat (okres przejściowy w UE do 2015 r) stanie się także wprowadzenie wysokosprawnego oczyszczania ścieków komunalnych. Będzie to tzw. III stopień oczyszczania (po stopniu mechanicznym i biologicznym) polegający na usuwaniu zawiesin, biogenów – związków azotu ($N_{og} < 15 \text{ mg/l}$) i fosforu ($P_{og} < 2 \text{ mg/l}$), specyficznej barwy oraz na zmniejszeniu BZT₅, ChZT i utlenialności.

Jako obiekty uciążliwe lub mogące stanowić potencjalne zagrożenie dla wód podziemnych i powierzchniowych na terenie gminy można wymienić:

- zrekultywowane składowisko w Tarnawie,
- oczyszczalnię ścieków w Sędziszowie,

a przede wszystkim:

- nieorganizowane zrzuty ścieków do wód powierzchniowych lub do gruntu (ziemi) oraz nieszczelne szamba w obrębie posesji,
- przydomowe studnie w zwodociągowanych gospodarstwach – studnie te nie będące w pełni eksploatacji, a nierzadko będące w złym stanie technicznym, stanowią potencjalne źródło zanieczyszczenia wód podziemnych,
- pola uprawne nawożone dużymi dawkami naturalnych lub sztucznych nawozów,
- powstawanie „dzikich” składowisk odpadów.

Gmina prowadzi monitoring składowisk odpadów w Borszowicach jak również zrekultywowanych terenów w Tarnawie.

Położenie tych obiektów (jak również wielu innych) należy brać pod uwagę przy lokalizacji, czy budowie obiektów gospodarki wodnej i innych.

Jakość gleb oraz stan powierzchni ziemi w chwili obecnej na terenie gminy Sędziszów przedstawiają się dość dobrze. W przyszłości należy jednak zwrócić uwagę na aspekt rekultywacji lokalnych wyrobisk poeksploatacyjnych oraz możliwość zwiększania się zanieczyszczenia gleb na terenach przylegających do ruchliwych dróg, zakwaszenie gleb.

Zagrożenia i problemy w dziedzinie hałasu i wibracji na terenie gminy Sędziszów dotyczą głównie:

- uciążliwej produkcji zakładów pracy,
- transportu kolejowego,
- wzrostu ruchu pojazdów w tym samochodów ciężarowych nie zawsze sprawnych technicznie.

W celu ograniczenia uciążliwości hałasu w środowisku należy wykorzystać następujące środki zapobiegawcze:

- obligować inwestorów do wypełniania obowiązków dotyczących eliminacji nadmiernego hałasu,
- tworzenie pasów zieleni mogących pełnić funkcję ekranów akustycznych,
- dążyć do poprawy nawierzchni dróg,
- dążyć do zmniejszenia dopuszczalnej prędkości na drogach gdzie wystąpiłoby przekroczenie dopuszczalnych norm hałasu.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, iż na części terenów niegdyś pełniących funkcje przemysłowe mogą być zanieczyszczone niektóre z komponentów środowiska przyrodniczego (gleby – grunty, wody powierzchniowe lub podziemne). Stopień zanieczyszczenia będzie różny, zależny głównie od rodzaju substancji zanieczyszczających, jak również od czasu przenikania tych substancji do środowiska.

Tereny pełniące kiedykolwiek funkcje obszarów przemysłowych powinny być brane pod uwagę przez władze gminy jako tereny predysponowane do dalszego rozwoju przemysłu.

W pierwszej kolejności lokalizacja nowego przemysłu czy usług powinna odbywać się na terenach poprzemysłowych aktualnie nieużytkowanych, a dopiero w dalszej kolejności na terenach o innym przeznaczeniu. Należy jednakże zwracać tu uwagę, aby wykorzystywanie obszarów zajmowanych przez przemysł czy gałęzie gospodarki ściśle z nim współpracujące były wykorzystywane optymalnie, biorąc pod uwagę zorganizowanie przestrzenne.

4. DIAGNOZA STANU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO.

4.1. Warunki demograficzne.

Ludność gminy na koniec 2010 roku liczyła 13.137 mieszkańców, w tym miasto Sędziszów 6.860, w 31 pozostałych sołectwach to łącznie 6.277 osób. W ogólnej liczbie ludności gminy 6.617 osób stanowiły kobiety oraz 6 520 osób - mężczyźni. Różnica 97 kobiet więcej niż mężczyzn nie jest wielkością znaczącą.

Średnia gęstość zaludnienia w gminie to około 90 osób / km².

Analizując liczbę ludności od 2005 roku, zauważyć można, że utrzymuje się **tendencja systematycznego spadku liczby ludności** zamieszkałej na terenie gminy. Jest to stan typowy również dla województwa świętokrzyskiego na przestrzeni tych samych analizowanych lat.

Tabela 12. Zmiany w liczbie ludności w latach

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sędziszów - miasto	7.100	7.049	7.007	7.001	6.926	6.860
wieś	6.488	6.410	6.412	6.340	6.295	6.277
Razem	13.588	13.459	13.419	13.341	13.221	13.137

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego.

Na przestrzeni 5 lat liczba ludności zmniejszyła się o 441 osób.

Przyrost naturalny w gminie jest ujemny, od kilku lat wskazuje tendencję spadkową więcej umiera niż się rodzi.

Tabela 13. Liczba urodzeń i zgonów w latach 2008 - 2010

Rok	Urodzenia	Zgony
2008	135	140
2009	136	168
2010	138	140
RAZEM	409	448

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego.

Tabela 14. Przyrost naturalny w poszczególnych miejscowościach w latach:

Miejscowość	2006			2008			2010		
	urodz	zgony	przyr. natur.	urodz	zgony	przyr. natur.	urodz	zgony	przyr. natur.
Aleksandrów	1	0	1	0	2	-2	0	2	-2
Białowieża	1	5	-4	2	0	2	1	3	-2
Boleścice	6	7	-1	3	3	0	5	5	0
Borszowice	0	5	-5	1	1	0	3	3	0
Bugaj	2	0	2	0	0	0	0	0	0
Czepiec	0	5	-5	1	1	0	1	0	1
Gniewięcin	5	6	-1	9	6	3	4	3	1
Grązów	0	0	0	0	2	-2	0	0	0
Jeżów	1	2	-1	3	5	-2	2	3	-1
Klimontów	3	5	-2	3	5	-2	0	7	-7
Klimontówek	0	0	0	0	3	-3	2	0	2
Krzcięcice	1	3	-2	2	4	-2	1	1	0
Krzelów i Czekaj	1	2	-1	3	2	1	1	3	-2
Łowinia	3	4	-1	3	1	2	3	4	-1
Marianów	0	3	-3	0	1	-1	2	1	1
Mierzyn	3	3	0	1	3	-2	2	2	0
Mstyczów	0	6	-6	3	7	-4	3	6	-3
Pawłowice i Zagaje	6	3	3	7	9	-2	6	3	3
Piła	0	1	-1	2	1	1	1	1	0
Piołunka	1	6	-5	2	3	-1	2	2	0
Podsadek	1	2	-1	1	3	-2	4	1	3
Przełaj	4	6	-2	1	4	-3	2	4	-2
Przełaj Czepiecki	1	0	1	0	3	-3	1	1	0
Słaboszowice	1	2	-1	4	1	3	0	4	-4
Sosnowiec	3	3	0	5	4	1	4	1	3
Swaryszów	2	4	-2	2	3	-1	1	4	-3
Szałas	1	3	-2	0	0	0	1	0	1
Tarnawa	3	8	-5	4	5	-1	3	4	-1
Wojciechowice	1	1	0	1	2	-1	1	2	-1
Zielonki	1	5	-4	2	6	-4	2	6	-4
Sędziszów	69	56	13	70	50	20	80	64	16
Razem									

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego.

Wyraźnie zaznacza się **spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym**, co związane jest z niższym demograficznym, który obejmuje całe województwo świętokrzyskie. Podobnie następuje spadek ludności w wieku produkcyjnym. Zwiększa się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. To typowy przykład starzejącego się społeczeństwa.

Tabela 15. Struktura wiekowa mieszkańców gminy

	2005r ogółem	2010r ogółem	MIASTO		SOŁECTWA	
			2005	2010	2005	2010
➤ w wieku przedprodukcyjnym	3135	3016	1644	1588	1491	1428
➤ w wieku produkcyjnym	8073	7672	4515	4238	3558	3434
➤ w wieku poprodukcyjnym	2213	2449	738	1034	1475	1415
RAZEM	13421	13137	6897	6860	6524	6277

Dokonując analizy przedłożonych wyżej cyfr należy stwierdzić, że struktura wiekowa miasta i sołectw nie jest jednakowa.

W granicach miasta żyje więcej dzieci i młodzieży niż w sołectwach. Znacznie więcej mieszka też w mieście ludzi w wieku produkcyjnym o ok. 800 osób. Z kolei inaczej kształtuje się rozmieszczenie populacji w wieku poprodukcyjnym, jeżeli w mieście takich osób jest 1034 to na wsi jest ich o 400 osób więcej. Gmina Sędziszów jest więc przykładem zasady starzenia się wsi i jej wyludniania. Rozwój infrastruktury w mieście, nawet tak małym jak Sędziszów przyciąga do siebie ludzi młodych przede wszystkim większą możliwością pracy i mieszkaniem.

Tabela 16. Struktura migracji miasta i gminy

	2007			2010		
	Napływ	Odływ	Saldo migracji	Napływ	Odływ	Saldo migracji
Miasto	63	89	-26	98	131	-33
Wieś	79	97	-18	93	58	35
Razem	142	186	-44	191	189	2

Źródło: Dane z Rocznika Statystycznego oraz z Urzędu Miejskiego.

Według zestawienia saldo migracji w 2010 roku jest nieznacznie dodatnie. Ale jeżeli odniesiemy go do 2007 roku, to widać znaczącą poprawę salda migracji na plus (z -44 na +2). Więcej osób napływa na teren gminy niż ją opuszcza. Ten dodatni wynik zostaje zaznaczony przez mieszkańców wsi. Biorąc jednakże pod uwagę faktyczne uwarunkowania uznać należy, że cyfry statystyki nie w pełni oddają zjawisko. Wiele osób wyjeżdża do pracy poza granice kraju nie dokonując zmian w ewidencji ludności (nie zgłaszają wyjazdu). Są ujęci w statystyce a faktycznie nie przebywają na terenie gminy stale.

4.2. Oświata.

Gmina prowadzi oświatę przedszkolną i szkolną od 1990 roku.

Na terenie gminy funkcjonują:

- Przedszkole Samorządowe w Sędziszowie
- 3 punkty przedszkolne (Krzcięcice, Pawłowice i Mstyczów) – od 2009 roku
- 6 szkół podstawowych
  - * SP Nr 1 w Sędziszowie
  - * SP Nr 2 w Sędziszowie + Filia w Klimontowie
  - * SP w Krzcięcicach
  - * SP w Pawłowicach
  - * SP w Tarnawie
  - * Niepubliczna SP w Mstyczowie
- 2 gimnazja
  - * w Boleścicach
  - * w Sędziszowie
- Liceum Ogólnokształcące w Sędziszowie

Od 01 września 2011 roku Szkołą Podstawowa Nr 1, Gimnazjum w Sędziszowie oraz Liceum Ogólnokształcące funkcjonują w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących.

Wymienione wyżej placówki oświatowe są jednostkami organizacyjnymi gminy z wyjątkiem 3 punktów przedszkolnych (Krzcięcice, Pawłowice i Mstyczów) oraz Niepublicznej SP w Mstyczowie (od 01 września 2011 roku), które są prowadzone przez „Fundację Z Uśmiechem” z siedzibą w Kielcach.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują następujące placówki szkolne prowadzone przez powiat jędrzejowski i są to:

- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Praktycznego w Krzelowie z kierunkami kształcenia:
  - * technik rolnik,
  - * technik ochrony środowiska,
  - * technik weterynarii,
  - * technik architektury krajobrazu,
  - * technik agrobiznesu,
  - * technik żywienia i gospodarstwa domowego,
  - * technik mechanizacji rolnictwa,
  - * technik leśnik,
  - * mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych,
  - * elektromechanik pojazdów samochodowych,
  - * posadzkarz,
  - * kucharz małej gastronomii,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sędziszowie z kierunkami kształcenia:
  - * technik mechanik,
  - * technik budownictwa,
  - * technik elektronik,
  - * technik handlowiec,

- * technik informatyk,
  - * monter maszyn i urządzeń,
  - * oddział wielozawodowy,
- Gimnazjum w Krzelowie

Od 1 września 2011 roku na bazie wydzierżawionego obiektu po byłej SP w Zielonkach – funkcjonuje Ośrodek Rehabilitacyjno – Edukacyjno – Wychowawczy prowadzony przez Fundację „Pokonać Bariery”.

Gmina od wielu lat boryka się z utrzymaniem właściwego finansowania oświaty. Otrzymana subwencja nie jest wystarczająca. W latach poprzednich dokonano częściowej reorganizacji funkcjonowania placówek (likwidacja małych szkół). Podjęte działania nie są wystarczające, koniecznością stojącą przed samorządem jest problem likwidacji kolejnych szkół (SP w Krzcięcicach, Tarnawie i Filii w Klimontowie) Proponuje się, aby placówki szkolne nadal funkcjonowały w swoim środowisku, ale były prowadzone przez inne podmioty (osoby fizyczne lub osoby prawne, czy stowarzyszenia).

Tabela 17. Liczebność uczniów oraz dzieci w oddziałach „0” w placówkach oświatowych gminy.

Lp.	Szkoła	Rok szkolny 2010/2011	Prognozy				
			2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
1.	Liceum Ogólnokształcące	135	według naboru				
2.	Gimnazjum Sędziszów	220	234	246	259	258	252
3.	Gimnazjum Bolesława	95	87	92	79	76	72
RAZEM		315	321	338	338	334	324
4.	SP nr 1 w Sędziszowie	369	367	327	331	317	295
5.	SP nr 2 w Sędziszowie	163	165	185	198	215	213
	+ Filia Klimontów	31	24	24	28	28	35
6.	SP Krzcięcice	47	48	47	50	55	53
7.	SP Pawłowice	149	150	150	153	157	168
8.	SP Tarnawa	66	58	53	53	50	59
9.	SP Mstyczów	33	37	37	44	50	57
RAZEM		858	849	823	857	872	880
OGÓLEM		1173	1170	1161	1195	1206	1204

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego Sędziszów

Liczba uczniów w roku 2010 w porównaniu do roku 2009 zmniejszyła się o 57 uczniów. Do Przedszkola w Sędziszowie uczęszczało w 2010 roku **148 przedszkolaków** to jest o 1 mniej w odniesieniu do 2009 roku

Tabela 18. Liczebność uczniów w placówkach oświatowych gminy (według liczby urodzeń)

Rok urodzenia	Nr 1	Nr 2	Klimontów	Krzęćce	Mstyczów	Pawłowice	Tarnawa	RAZEM
2004	41	24	6	5	11	24	6	117
2005	38	24	5	6	5	29	7	114
2006	35	36	4	8	6	23	9	121
2007	55	34	13	6	11	19	11	148
2008	43	36	6	10	9	24	9	137
2009	37	23	12	9	9	28	15	133
2010	38	42	4	6	12	26	9	136
RAZEM	327	219	50	50	63	173	66	948

Źródło: Dane z Urzędu Miejskiego Sędziszów

Na przestrzeni lat 2010- 2016 liczba uczniów (według prognoz) w szkołach podstawowych wzrośnie o 22 osoby, aktualnie liczy 858, a w 2016 roku będzie liczyła 880 uczniów pod warunkiem że wszystkie aktualnie urodzone dzieci w naszej gminie podejmą naukę w naszych szkołach podstawowych.

Prognozy opracowane według obwodów szkolnych w odniesieniu do zameldowań mają się lekko optymistycznie. Nie spada liczba urodzeń – co za tym idzie nie będzie mniej uczniów.

Oświata szkolna na przestrzeni lat pochłania znaczące środki finansowe, ponieważ otrzymywana subwencja oświatowa nie jest wystarczająca.

Prognozowany nieznaczny wzrost liczby urodzeń nie zniweluje problemu utrzymania i remontów czy prowadzenia inwestycji szkolnych.

Taka sytuacja wymaga od samorządu wypracowania nowej koncepcji sieci szkół na terenie gminy.

Tabela 19. Źródła finansowania oświaty szkolnej

RODZAJ WYDATKÓW	2007	2008	2009	2010
Wydatki ogółem	10.596.758	9.962.854	10.542.651	11.360.043
Subwencja oświatowa i inne	7.521.091	7.330.361	7.833.622	7.887.378
Budżet gminy	3.075.667	2.632.484	2.709.029	3.472.664

Źródło: materiał własny Urzędu Miejskiego

Środki budżetu gminy są przeznaczane na zadania własne i subwencionowane.

Tabela 20. Przeznaczenie środków budżetu gminy w dziale oświata

WYDATKI	2007	2008	2009	2010
Ogółem	3.075.667	2.632.484	2.709.029	3.472.664
Zadania własne	854.345	1.384.881	1.064.512	1.301.265
Zadania subwencionowane	2.221.322	1.247.603	1.644.517	2.171.399

Źródło: materiał własny Urzędu Miejskiego

Koszt utrzymania jednego ucznia w roku szkolnym wynosił:

Szkoła Podstawowa Mstyczów	14.543,36
Szkoła Podstawowa Krzcięcice	12.302,00
Szkoła Filialna Klimontów	11.026,37
Szkoła Podstawowa Tarnawa	9.880,70
Gimnazjum Bolesćice	8.993,92
Gimnazjum Sędziszów	7.398,54
Liceum Ogólnokształcące Sędziszów	6.461,40
Szkoła Podstawowa Nr 2 w Sędziszowie	6.196,89
Przedszkole	6.017,83
Szkoła Podstawowa Pawłowice	5.596,19
Szkoła Podstawowa Nr 1 w Sędziszowie	5.271,19

Stan obiektów szkolnych, ich odpowiednie utrzymanie według standardów, oraz odpowiednie wyposażenie są zadaniem gminy.

Obiekty wymagają bieżących remontów związanych z bieżącym użytkowaniem materii.

Gmina posiada 2 sale gimnastyczne dla potrzeb uczniów. Obie są zlokalizowane przy kompleksie szkół w Sędziszowie przy ul. Kościuszki.

Podobnie przy tych obiektach jest umiejscowiona hala sportowa, baseny oraz kompleks boisk sportowych. Sal gimnastycznych nie posiadają szkoły na terenie gminy. Do zabezpieczenia lekcji w-f są wykorzystywane dostosowane pomieszczenia lub przyszkolne boiska urządzone w sposób naturalny przy szkołach.

W aktualnym stanie demografii dzieci i młodzieży szkolnej budowa sal gimnastycznych w ocenie władz samorządowych byłaby niewspółmiernie kosztowo wysoka.

4.3. Pomoc Społeczna.

W oparciu o diagnozę gmina ma opracowaną strategię rozwiązywania problemów pomocy społecznej na najbliższe lata, która jest rozwinięciem działań oraz założeń programowych w sferze pomocy społecznej według obowiązku ustalonego w art. 17 ust.1 pkt.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku – o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64 poz.593).

Zadania pomocy społecznej są realizowane poprzez **Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej** – jako jednostkę organizacyjną gminy.

Jej działania są wspomagane przez Fundację Kościelną Caritas, która w imieniu gminy na podstawie prawnych uregulowań realizuje następujące zadania:

- prowadzi **Środowiskowy Dom Samopomocy**
- prowadzi **Zakład Opiekuńczo - Lecznicy**
- prowadzi **stołówkę charytatywną**
- świadczy **usługi pielęgniarstwa środowiskowego i rehabilitacji ruchowej**

Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Jednostka ta swoim zasięgiem działania obejmuje teren całej gminy. Zatrudnia ogółem 27 pracowników i w imieniu gminy Ośrodek skupia (poza dodatkami mieszkaniowymi) całość zadań gminy wynikających z pomocy społecznej.

Doświadczenia kilku lat wykazały, że podział terenu gminy na 5 rejonów pracy socjalnej i umiejscowienie w nich pracownika socjalnego na stałe daje pozytywne efekty. Pracownicy socjalni mają bezpośredni kontakt ze środowiskiem, który służy właściwej diagnozie i ułatwia skuteczne rozwiązywanie istniejących trudności.

Wielkość problemów występujących w rodzinach o pogarszającym się statusie społecznym podopiecznych spowodował, że od kilku lat przy ośrodku pomocy służą: psycholog, socjolog i psychiatra. W ramach jednostki funkcjonuje świetlica socjoterapeutyczna dla dzieci z rodzin niewydolnych społecznie.

Środowiskowy Dom Samopomocy jest placówką pobytu dziennego, świadczy usługi od godziny 8.00 do 16.00, od poniedziałku do piątku. W Środowiskowym Domu Samopomocy zatrudnienie wynosi 5,75 etatu. Przeznaczony jest dla osób cierpiących na schorzenia psychiczne oraz dla osób upośledzonych umysłowo. Z terapii i wsparcia Domu korzysta siedemnaście osób. Zajmują się nimi terapeutki zajęciowe, odbywają się spotkania z psychologiem i psychiatrą. Do ośrodka mogą uczęszczać osoby, których nie obejmuje już obowiązek szkolny.

Działą **Stołówka Caritas**, która obsługuje użytkowników ŚDS, osoby dochodzące na posiłki do stołówki, osoby bezdomne oraz osoby starsze i niepełnosprawne. Stołówka świadczy także usługi dowozu obiadów (posiłków) do miejsca zamieszkania. Średnio dziennie dowożone jest 30 obiadów. Stołówka produkuje i dowozi także posiłki do szkół.

W 2010 roku w stołówce wydano 31.143 szt. obiadów z tego:

a) **Obiady dowożone – 14 344 szt.** w tym:

- odbiorcy indywidualni – 10697 szt.
- szkoły – 3331 szt.
- dowóz z decyzji MGOPS – 316 szt.

b) **Obiady wydane w stołówce – ogółem 16 799 szt.**

- dla potrzebujących z decyzji MGOPS – 2 701 szt.
- bezdomni – 2410 szt.
- pozostali w miejscu – 11688 szt.

Stołówka realizując swoje zadania wspiera osoby starsze, chore i niepełnosprawne, które nie potrafią same sobie przygotować posiłku. Zapewnienie obiadu pozwala tym osobom dłużej egzystować w swoim domu i środowisku. Poprzez realizację swoich zadań stołówka wspiera ludzi znajdujących się w sytuacjach kryzysowych oraz osoby bezdomne.

Również obiady dowożone do szkół zapewniają wielu dzieciom ciepły posiłek.

W placówce działa również Stacja Opieki Caritas.

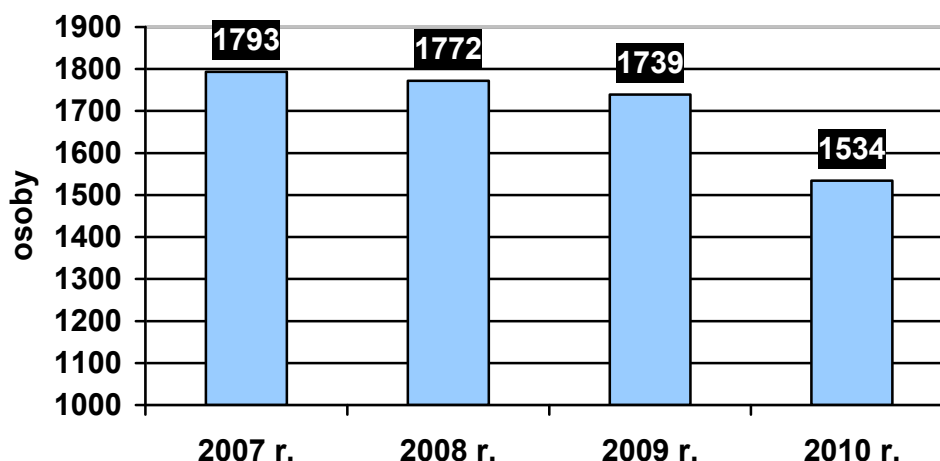
Podpisana przez placówkę umowa z Narodowym Funduszem Zdrowia na realizację usług pielęgniarstwa środowiskowego sprawia, że wszystkie zgłoszenia są realizowane bezpłatnie. Wykonywane są zastrzyki, kroplówki, opatrunki, patronaże, promocja zdrowia, pielęgnacja obłożnie chorych, opieka nad osobami starszymi i samotnymi.

Dzięki temu ludzie starsi, chorzy po leczeniu szpitalnym mogą przebywać w domu i mieć opiekę pielęgniarstwa. W komórce pracuje 7 pracowników.

W Stacji Opieki istnieje również wypożyczalnia sprzętu ortopedycznego (typu balkoniki, kule, wózki inwalidzkie, rowery ortopedyczne), które można wypożyczyć za symboliczną odpłatnością.

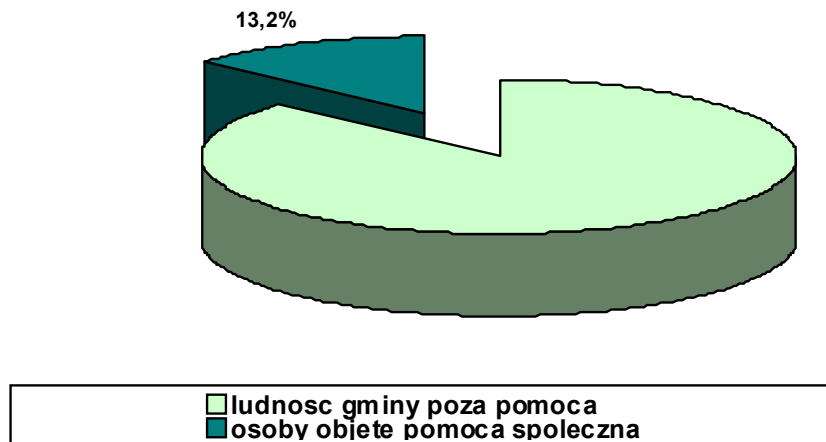
Zakład Opiekuńczo - leczniczy funkcjonuje od 2009 roku od listopada. W obiekcie istnieje możliwość zapewnienia opieki dla 25 osób. W Zakładzie Opiekuńczo – Leczniczym zatrudnionych jest 21 pracowników. Aktualnie wszystkie miejsca są zajęte. Placówka funkcjonuje w oparciu o kontrakt z NFZ.

Osoby objęte pomocą społeczną w latach 2007-2010

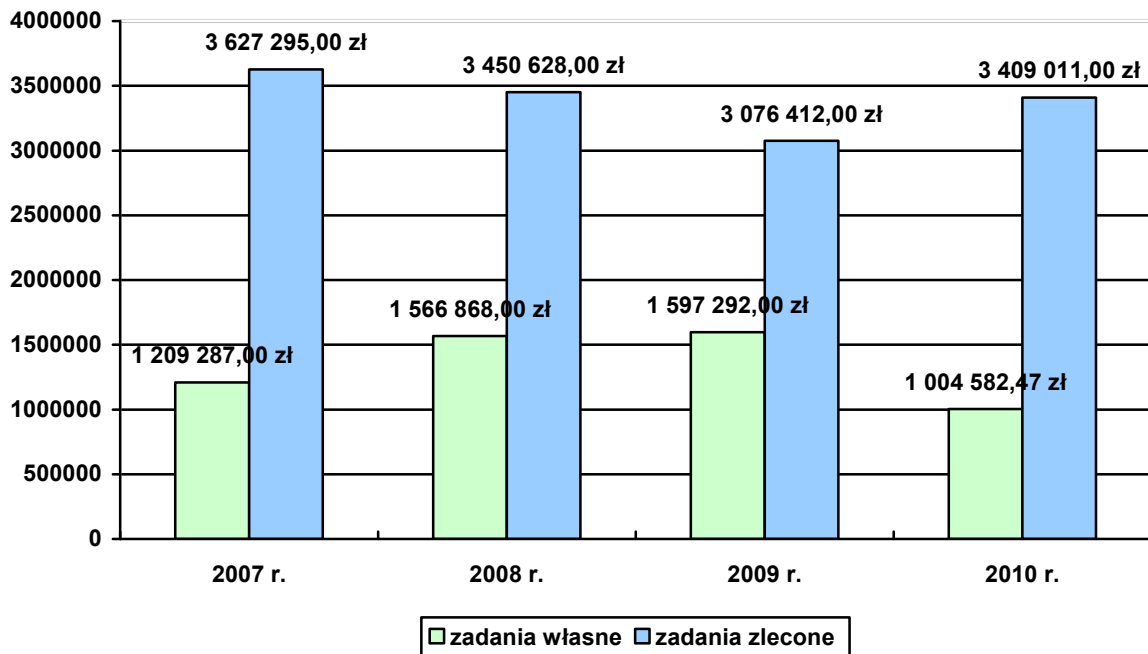
Ogółem na przestrzeni lat 2007-2009 pomocą społeczną w gminie Sędziszów objęto następującą liczbę osób: 2007 r. — 1793, 2008 r. — 1772, 2009 r. — 1739, 2010 r. — 1534. W gminie Sędziszów liczba osób objętych pomocą na przestrzeni lat 2007-2010 systematycznie zmniejsza się.

Ilość osób korzystających z systemu pomocy społecznej a ludność gminy

Spośród 13 137 mieszkańców gminy Sędziszów 13,2 % skorzystało z systemu pomocy społecznej w 2009 roku.

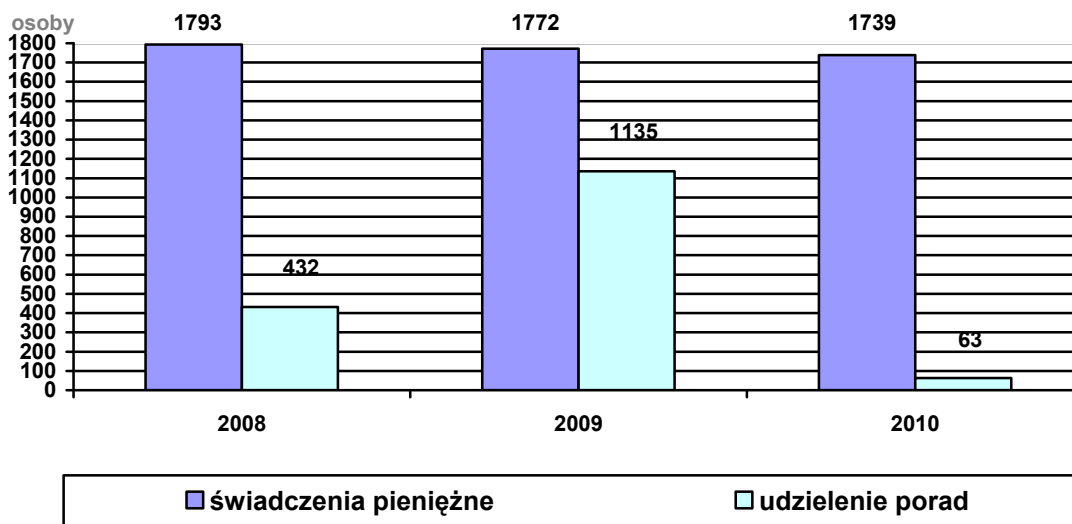
Wydatki na pomoc społeczną w latach 2007-2010

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych pozostających w dyspozycji Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, uwzględniając wydatki na zadania własne

pochodzące z budżetu gminy. Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na pomoc społeczną w gminie, należy zauważyć, że nakłady finansowe przeznaczone na wspomaganie osób i rodzin w roku 2009 spadły w stosunku do lat ubiegłych. Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła: w roku 2007 – 4 836 582 zł, w roku 2008 – 5 017 496,84 zł, w roku 2009 – 4 673 704,00 zł, a w 2010 roku – 4 413 593,47 zł.

Rodzaje pomocy udzielanej przez M GOPS w latach 2008-2010

Analiza danych pozwala stwierdzić, iż świadczenia pieniężne są preferowaną przez beneficjentów formą pomocy. Ilość osób korzystających z pomocy finansowej utrzymuje się na tym samym poziomie z lekką tendencją zniżkową.

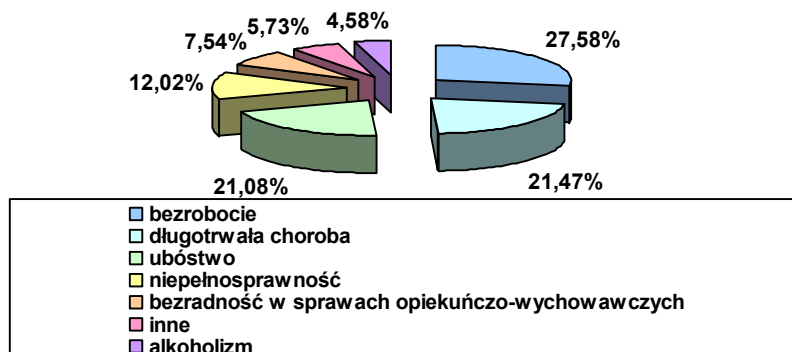
Ponadto zauważa się spadek w roku 2009 liczby porad udzielanych przez pracowników ośrodka.

Typ realizowanych świadczeń w latach 2008-2010

Typy świadczeń	2008 r.		2009 r.		2010 r.	
	Liczba osób	Liczba osób	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin
Pieniężne	1772	1739	1739	848	1534	460
Udzielanie porad	1135	63	63	19	578	165

Źródło: dane Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sędziszowie

Powody przyznawania pomocy społecznej w 2010 r.

Zasadniczą przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskuje o pomoc z systemu pomocy społecznej, jest bezrobocie (289 beneficjentów). Drugim powodem przyznawania pomocy jest ubóstwo (221 osób). Brak zatrudnienia i ubóstwo, które nie są tylko indywidualnym problemem człowieka nim dotkniętego, ale niewątpliwie wpływają na życie i funkcjonowanie całej rodziny, są źródłem problemów i patologii. W miarę przedłużania się okresu pozostawania bez pracy problemy te narastają i rodzą kolejne, frustrację, izolację, alkoholizm, bezradność życiową. Kolejnymi powodami udzielanego wsparcia w gminie są: problem długotrwałej choroby (225 osób) i niepełnosprawność (126 osób). Należy podkreślić, że wskazano główne przyczyny przyznania pomocy, w tle natomiast pozostają: potrzeba ochrony macierzyństwa, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, alkoholizm oraz trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego.

Od października 2008 r. Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wypłaca świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Osobami uprawnionymi są pełnoletnie dzieci lub matki małoletnich dzieci, na które sąd zasądził alimenty a egzekucja tych alimentów jest bezskuteczna i dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 725,00 zł.

W 2009 roku wypłacono dla 48 rodzin świadczenia z funduszu alimentacyjnego na kwotę 267 000 zł. Kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wynoszą 51 508 zł.

4.4. Ochrona zdrowia.

Na terenie miasta Sędziszów usługi ochrony zdrowia świadczą:

1) Miejsko-Gminny Ośrodek Zdrowia - prowadzi gabinety w następujących specjalnościach: dziecięce - 1 gabinet, internistyczny - 4 gabinety, ginekologiczny - 1 gabinet oraz 1 gabinet chirurgiczny.

Rejon obsługi obejmuje ogólnie ludność gminy. W jednostce zapisane jest 5800 osób – aktywnych pacjentów. Budynki ośrodka zdrowia są w dobrym stanie technicznym po przeprowadzonych remontach i dostosowaniem I piętra do wymogów obowiązujących przepisów z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych.

W ośrodku zdrowia zatrudnionych jest lekarzy: 2 pełen etat, 1 na 1/3 etatu, 6 na umowę zlecenie i 3 specjalistów; co przy założeniach wojewódzkich władz służby zdrowia (jeden lekarz powinien przypadać na 2000 - 2700 osób), jest stanem zadowalającym.

Funkcjonują również:

- 2) Przychodnia Rodzinna – Świadcząca usługi Gabinety specjalistyczne - logopeda, laryngolog, ginekolog; prywatne – okulista, kardiolog; gabinet medycyny pracy.
- 3) Przychodnia Lekarska „Eskulap” oferująca pełną opiekę rodzinną – Gabinety specjalistyczne – poradnia ortopedyczna; prywatne – kardiolog, neurolog, chirurg naczyń; gabinet medycyny pracy.

Utrudnieniem dla mieszkańców gminy jest jednak za mały wachlarz oferowanych usług medycznych oraz brak gabinetów specjalistycznych. Na badania pacjenci kierowani są do Jędrzejowa lub do Kielc.

- 4) Stacja Opieki Caritas świadczy usługi pielęgniarstwa środowiskowego i rehabilitacji.

4.5. Rynek pracy – działalność gospodarcza.

Sędziszów to gmina o charakterze rolniczym, chociaż rolnictwo znajduje się pod wpływem urbanizacji, a preferowanym kierunkiem rozwoju Sędziszowa jest przemysł (według „Strategii rozwoju województwa - synteza” 1998).

Ważniejsze zakłady i instytucje, w których ludność gminy znajduje zatrudnienie to:

- Sędziszowska Fabryka Kotłów – SEFAKO S.A. - duży zakład produkujący kotły energetyczne (zakład posiada międzynarodowe certyfikaty ISO 9001
- Zakład Remontu Kotłów i Wytwarzania Elementów Kotłowych „Kotło-rem”
- PALKO Sp. z o.o. w Gniewięcinie – prywatny zakład produkujący palety
- Zakład Przemysłu Drzewnego - produkujący tarcicę
- Zakład Usługowo-Produkcyjny „Ekran” Sp. z o.o.
- Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Kot-Bis”
- KABANOS s.c. Zakład Przetwórstwa Mięsnego
- Telekomunikacja Polska S.A. Rejon Telekomunikacji w Jędrzejowie
- Poczta Polska „Urząd Pocztowy”
- Poczta Polska „Agencja Pocztowa”
- duży węzeł kolejowy Sędziszów i związana z nim cała infrastruktura obsługi (lokomotywnia, warsztaty itd.)
- Zakład Usług Komunalnych w Sędziszowie (usługi wod-kan oraz komunalne)
- Zakład Dystrybucji gazu w Sędziszowie
- Ośrodek Zarybieniowy w Krzelowie (produkcja ryb i narybku)
- Szkołka Drzew i Krzewów Owocowych „BÓR” w Boleścicach
- Zakład Drobiarski w Pawłowicach (produkcja jaj i piskląt)
- CPN w Sędziszowie
- Bank Spółdzielczy
- Bank Przemysłowo-Handlowy

Największym pracodawcą w gminie jest Fabryka Kotłów SEFAKO S.A. Ostatnie lata sprzyjają jej rozwojowi co powoduje że bezrobocie w gminie jest trochę niższe niż wskaźniki

powiatu. Odwrotnie wygląda sytuacja na węźle PKP. Z sektora kolejarskiego stopniowo ubywa miejsc pracy. Kolej w Sędziszowie zaczyna bardziej być związana z tradycją niż dająca mieszkańcom pracę.

Więszymi zakładami pracy są:

- * Hurtownia Napoi „JANTON”
- * Produkcja Europalet „PALKO”
- * Zakład Przemysłu Drzewnego H. Zawartko
- * KOTŁOREM
- * EKTRAN
- * Biowęgiel FLUID

w których zatrudnienie wynosi od 40 do 70 osób.

Pozostałe zakłady podają ilość miejsc w granicach 5 – 20 osób.

W sektorze handlowym na pierwszym miejscu należy wymienić 3 duże sklepy branży spożywczej: LEWIATAN, BIEDRONKA oraz ostatnio otwarte Delikatesy CENTRUM.

4.5.1. Działalność gospodarcza

Działające w gminie przedsiębiorstwa są również ośrodkami pracy dla mieszkańców sąsiednich gmin (np. Słupi Jędrzejowskiej). Z drugiej strony mieszkańcy gminy szukają pracy poza jej granicami. Najczęściej dojeżdżają do pracy w województwie śląskim. Pracę znajdują także w województwie małopolskim. Oferowane stanowiska pracy w gminie nie są wystarczające do potrzeb poszukujących pracy.

Obecnie notuje się pewien regres w działalności gospodarczej. Rozwija się sektor prywatny w postaci zakładów obsługi samochodów, magazynów, hurtowni spożywczych i materiałów technicznych oraz punktów handlowych, który nie tworzy na dużą skalę miejsc pracy w gminie, ale jednak świadczy o aktywności zawodowej mieszkańców i chęci do samoorganizacji. Rozwój sektora przemysłu prywatnego w połączeniu z istniejącymi od lat zakładami przemysłowymi tworzy szansę rozwoju gminy w kierunkach pozarolniczych (preferowany kierunek - wzrost uprzemysłowienia gminy) lub wielofunkcyjny rozwój wsi.

Tabela 21. Rozwój działalności gospodarczej w latach 2005 - 2010 (dane UM – osoby fizyczne)

PODMIOTY	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podmioty wyrejestrowane	53	52	62	77	59	55
Podmioty zarejestrowane	55	74	56	75	62	61
Rzeczywisty przyrost podmiotów w roku	2	22	-6	-2	2	6

Według danych z tabeli 21., największą aktywność w zakresie rejestrowania działalności gospodarczej przejawiano w 2006 roku. Obecnie skala rzeczywistego przyrostu podmiotów gospodarczych ma tendencję stagnacji, utrzymuje się na stałym poziomie.

Tabela 22. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Sędziszów 2009r

Ogółem	Sektor		Z ogółem					
	publiczny	prywatny	Spółki handlowe		Spółki cywilne	spółdzielnie	Fundacje, stowarzyszenia i organizator społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
			razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego				
<i>Sędziszów</i> 830	28	802	19	1	33	4	22	668
w tym: <i>miasto</i> 528	15	513	13	-	25	4	7	416

Źródło: Dane z Rocznika Statystycznego US Kielce rok 2010.

Tabela 23. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Sędziszów według wybranych sekcji - 2009r

OGÓL EM	W tym:							
	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo razem	Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel, naprawa pojazd	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
<i>Sędziszów</i> 830	26	92	70	322	35	25	33	40
w tym: <i>miasto</i> 528	6	57	43	211	17	19	21	28

Źródło: Dane z Rocznika Statystycznego US Kielce rok 2010.

Tabela 24. Działalność gospodarcza w gminie Sędziszów według wybranych sekcji - 2009r

OGÓŁE M	W tym:						
	Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel, naprawa pojazdów	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sędziszów 668	70	65	308	34	22	32	36
w tym: miasto 416	43	39	109	17	16	20	25

Źródło: Dane z Rocznika Statystycznego US Kielce rok 2010.

Analizując rynek pracy zauważalny jest **spadek liczby zatrudnionych w gospodarce narodowej**, co może być związane ze zwiększeniem ludności w wieku produkcyjnym (migracje i wejście w wyższy poziom roczników wyżu demograficznego). Jeżeli odniesiemy liczbę zatrudnionych w 2009 roku do początku lat 2000-nych to zauważymy spadek zatrudnienia około 300 osób. Stan zatrudnienia w 2009 roku obrazuje poniższa tabela.

Tabela 25. Pracujący na terenie gminy w 2009 roku

Ogółem		Sektor		Przemysł i budownictwo	Handel, naprawa pojazdów, gastronomia, komunikacja i inne	Działalność finansowa, ubezpieczeniowa i obsługa rynku nieruchomości	Pozostałe
Ogółem	W tym kobiety	publiczny	prywatny				
Sędziszów 2895	773	1061	1834	1750	669	25	445
w tym: miasto 2642	656	910	1732	1664	643	25	310

Źródło: Dane z Rocznika Statystycznego US Kielce 2010.

4.5.2. Osoby bezrobotne w gminie

Na przestrzeni lat 2008 - 2010 **liczba zarejestrowanych bezrobotnych uległa zmniejszeniu** ale według najnowszych danych z czerwca 2011 roku ponownie wzrosła. W tym zakresie należy wziąć poprawkę że miesiące maj i czerwiec są okresem w którym rejestrują się wszyscy którzy ukończyli szkoły. Tendencja spadku liczby bezrobotnych na przestrzeni ostatnich kilku lat dotyczy całego województwa. W sytuacji spadku liczby pracujących w gospodarce narodowej na terenie gminy może to świadczyć o powiększaniu się strefy bezrobocia ukrytego w gminie.

Tabela 26. Osoby zarejestrowane jako bezrobotne w mieście i gminie Sędziszów

	2008 31.12	2009 31.12	2010 31.12	2011 30.06
Gmina Sędziszów				
Mężczyźni	81	104	108	108
Kobiety	182	203	192	181
Razem	263	307	300	289
Zmiana		44	-7	-11
%		17%	-2%	4%
Miasto Sędziszów				
Mężczyźni	109	161	146	149
Kobiety	300	309	294	295
Razem	409	470	440	444
Zmiana		61	-30	4
%		15%	-6%	1%
Razem Miasto i Gmina Sędziszów				
Mężczyźni	190	265	254	257
Kobiety	482	512	486	476
Razem	672	777	740	733
Zmiana		105	-34	-7
%		16%	-4%	-1%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy

Analizując wielkości bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy – należy postawić wnioski:

- * bezrobocie w 2009 roku wzrosło w porównaniu do 2008 roku i zmalało w roku 2010,
- * rok 2011 (I półrocze) ponownie przyniósł wzrost rejestrujących się jako poszukujących pracy.

Analizując strukturę płci bezrobotnych zauważa się typową sytuację nie tylko dla Sędziszowa, ale i województwa świętokrzyskiego i całej Polski, a mianowicie **brak pracy dla kobiet**.

Kobiety bowiem stanowią wśród bezrobotnych największy odsetek. Dla gminy Sędziszów w poszczególnych latach kształtuje się on na poziomie 70 %.

Z danych wynika, że 60,6 % osób bezrobotnych stanowią mieszkańcy Sędziszowa. W innych miejscowościach gminy waha się on w granicach od 0,0 % w Klimontówku do 2,7 % w Krzelowie i Gniewięcinie.

Tabela 27. Osoby zarejestrowane jako bezrobotne (stan na 30.06.2011r.)

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia obszaru	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia	Zarejestrowani bezrobotni		Razem bezrobotni		Udział w strukturze ogółem
		ha	osób	na km ²	M	K	osób	% ludności	
1.	Aleksandrów	284	67	23,6	1	1	2	3%	0,3%
2.	Białowieża	335	145	43,3	6	4	10	7%	1,4%
3.	Boleścice	597	337	56,4	4	15	19	6%	2,6%
4.	Borszowice	333	243	73,0	2	7	9	4%	1,2%
5.	Bugaj	124	77	62,1	0	3	3	4%	0,4%
6.	Czepiec	99	87	87,9	4	2	6	7%	0,8%
7.	Gniewięcin	1134	489	43,9	8	12	20	4%	2,7%
8.	Grązów	101	54	53,5	2	2	4	7%	0,5%
9.	Jeżów	347	206	59,4	0	8	8	4%	1,1%
10.	Klimontów	538	354	65,8	3	14	17	5%	2,3%
11.	Klimontówek	402	114	28,4	0	0	0	0%	0,0%
12.	Krzcięcice	359	207	57,7	2	8	10	5%	1,4%
13.	Krzelow i Czekaj	497	281	56,5	4	16	20	7%	2,7%
14.	Łowinia	640	265	41,4	7	6	13	5%	1,8%
15.	Marianów	891	87	59,6	2	3	5	6%	0,7%
16.	Tarnawa		444		8	9	17	4%	2,3%
17.	Mierzyn	229	271	118,3	7	3	10	4%	1,4%
18.	Mstyczów	1657	278	16,8	6	6	12	4%	1,6%
19.	Pawłowice i Zagaje	626	361	57,7	6	7	13	4%	1,8%
20.	Piła	92	142	154,3	0	2	2	1%	0,3%
21.	Piołunka	375	144	38,4	4	6	10	7%	1,4%
22.	Podsadek	268	193	72,0	4	3	7	4%	1,0%
23.	Przelaj	638	224	35,1	5	9	14	6%	1,9%
24.	Przelaj Czepiecki	446	81	18,2	1	2	3	4%	0,4%
25.	Słaboszowice	384	135	35,2	2	1	3	2%	0,4%
26.	Sosnowiec	460	302	65,7	5	14	19	6%	2,6%
27.	Swaryszów	367	160	43,6	5	4	9	6%	1,2%

28.	Szałas	503	123	24,5	2	1	3	2%	0,4%
29.	Wojciechowice	433	89	20,6	2	4	6	7%	0,8%
30.	Zielonki	609	308	50,6	6	9	15	5%	2,0%
31.	Sędziszów	791	6844	865,2	149	295	444	6%	60,6%
Razem		14559	13112	90,1	257	476	733	6%	100,0%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy

Omawiając problem bezrobocia nie można w gminie Sędziszów pominąć kwestii tzw. bezrobocia ukrytego, który wynika np. z trudności utrzymania się rolników z małych gospodarstw, bądź też z faktu, że osoba bezrobotna zrezygnowała po wygaśnięciu świadczeń z Biura Pracy z dalszego rejestrowania się.

Problemem który narasta w gminie jest fakt, że wzrasta odsetek ludności w wieku produkcyjnym, co w przypadku braku rozwoju przedsiębiorczości może doprowadzić do znacznego zwiększenia bezrobocia - coraz trudniej będzie znaleźć pracę w samej gminie oraz jej okolicach.

5. WARTOŚCI KULTUROWE.

5.1. Charakterystyka zachowanego historycznego dziedzictwa zabudowy.

Dzieje gminy Sędziszów sięgają czasów słowiańskich. Świadczą o tym znaleziska archeologiczne. One z kolei mówią o przebiegającym przez te tereny szlaku handlowym o znaczeniu krajowym (zbiór srebrnych groszy, fundamenty grodu (dzisiejszy Gródek), który do dziś odgrywa ważną rolę (kolej, trasa Warszawa-Kraków). Na terenie stawów Ośrodka Zarybieniowego Polskiego Zw. Wędkarskiego w Krzelowie istnieją fundamenty zamku z XIV w. (Obszary ochrony archeologicznej znajdują się w ewidencji Państwowej Służby Ochrony Zabytków).

Koncentracja zabytków na terenie miasta oraz w gminie we: Mstyczowie, Klimontowie, Białowieży, Krzelowie, Krzcięcicach.

Budowle sakralne, czyli: kościoły, kaplice, kapliczki, cmentarze, plebanie, ogrodzenia cmentarne i cmentarzy przy kościelnych, parkany otaczające kościoły i cmentarze znajdują się w dobrym i bardzo dobrym stanie. Wykonywane są systematyczne remonty, bieżące i kapitalne, z sum pochodzących ze składek wiernych w poszczególnych parafiach, z funduszy gminnych i WKZ. Zaliczymy tu zespoły kościelne w Krzcięcicach, Mstyczowie, Sędziszowie i Tarnawie oraz kapliczki w : Białowieży, Klimontowie, Lipiu, Mstyczowie i Sędziszowie.

Zabytki techniki reprezentowane są przez zespół dworca kolejowego z parowozownią w Sędziszowie, zespół cegielni we Mstyczowie i młyn wodny w Krzcięcicach.

Kościół w Krzcięcicach i Mstyczowie stanowią ciekawie usytuowane na osiach widokowych dominanty przestrzenne w krajobrazie. Istnieje ciekawy punkt widokowy na Łysej Górze. Ze wzgórz wokół wsi Krzcięcice oraz Pawłowice rozpościerają się malownicze widoki na całą panoramę miejscowości. Należy zwrócić szczególną uwagę przy zagospodarowaniu przestrzennym na ich zachowanie.

Postępująca degradacja cennych zespołów zagród wiejskich lub ich części (w latach 1995-98 z 23 tego typu obiektów pozostało 18). Układ przestrzenny wsi Białowieża został zgłoszony do ochrony prawnej (wg Planu Zagospodarowania Województwa Kieleckiego).

Kondycja zespołów dworskich jest zróżnicowana, najczęściej określana jako dostateczna. Najlepsza w tych zespołach podworskich, w których mieszczą się szkoły bądź urzędy:

- a) dwór w Krzcięcicach znajduje się obecnie w rękach prywatnych (wł. Wanda Zawadzka); budynek dworu w kondycji dostatecznej, natomiast założenie parkowe jest zaniedbane; brak funduszy z WKZ,
- b) dwór w obrębie zespołu dworskiego w Krzelowie znajduje się w dobrej kondycji, jednak powtarza się wyraźny brak zainteresowania parkiem; zabudowa pofolwarczna jest w posiadaniu GPZSR i ORSK,
- c) dwór w Łowinii uległ przebudowie (nowy ganek niezharmonizowany z całością); pozostałości po parku w złym stanie,
- d) pozostałości po założeniu dworskim we Mstyczowie użytkowane są przez prywatnych właścicieli, natomiast po parku i fosie nie ma już prawie śladu,

- e) zespół dworski w Pawłowicach znajduje się w posiadaniu szkoły podstawowej i jest dość dobrze utrzymany, natomiast park jest zaniedbany,
- f) oficyna dworska w Sędziszowie obecnie pełni funkcję budynku administracyjno-mieszkalnego.

W granicach gminy znajduje się **8 parków** wymienionych w rejestrze WKZ, jako podlegających szczególnej ochronie. Znajdują się one w Krzęcicach, Krzelowie, Łowinii, Mstyczowie, Pawłowicach, Sędziszowie. Żaden z parków nie jest odpowiednio pielęgnowany. W wielu przypadkach zanikły ich układy kompozycyjne (jedynie w Krzelowie istnieje dobrze widoczne założenie). Z reguły można już tylko podziwiać części składowe parków tj. aleje, stary drzewostan. Władze terenowe i WKZ nie przeznaczają żadnych sum na ich utrzymanie.

Tabela 25. Spis parków zabytkowych na obszarze gminy Sędziszów

Miejscowość	Czas powstania parku (wiek)	Obszar (w ha)	Obecny właściciel	Dawny Właściciel
1. Boleścice	XIX	3,0	Gmina	Dworski
2. Krzęcice	XIX	9,0	Prywatny	Dworski
3. Krzelów	XIX	13,0	Prywatny	Dworski
4. Łowinia	XIX	3,3	Prywatny	Dworski
5. Mstyczów	XVIII	1,4	Prywatny	Dworski
6. Pawłowice	XIX	4,0	Gmina	Dworski
7. Piołunka	XIX	0,8	Prywatny	Dworski
8. Sędziszów	XIX poł.	4,0	AWRSP	Dworski

Źródło: : „Parki i ogrody zabytkowe w Polsce”, praca zbiorowa, Warszawa 1992, s. 117; SA WKZ w Kielcach. Wykaz wyselekcjonowanych obiektów wg stanu z 1995 r

5.2. Zestawienie obiektów chronionych.

KRZĘCICE

1. Dwór z połowy XIX w. będący w posiadaniu Wandy Zadeckiej; pozostałości ogrodzenia z XIX w., murowany.
2. Kościół par. św. Prokopa wzniesiony w latach 1531-1542 i restaurowany w 1880 r.; dzwonnica drewniana z XVIII w.
3. Młyn wodny, wł. Józef Szarek, 1892r., drewniany.

Kościół w Krzęcicach wraz z drewnianą dzwonnica – foto: Krzysztof Malec

KRZELÓW

4. Dwór z XIX w. (1831 r.) z wykorzystaniem części dworu z XVIII w., przebudowany w 1889 r. i remontowany w 1974 r. Obecnie własność Krzysztofa
5. Zespół budynków folwarcznych w Krzelowie (obecnie Zespół Szkół Rolniczych:
  - a) murowana rządcówka z końca XIX w.,
  - b) murowana kancelaria z 1935 r.,
  - c) murowany dom zootechnika z ok. 1935 r.,
  - d) stajnia i wozownia, murowane, z końca XIX w.,
  - e) murowana obora z ok. 1935 r.,
  - f) murowana owczarnia z pocz. XIX w.,
  - g) stodoła murowano-drewniana z poł. XIX w.,
  - h) spichlerz z ok. 1850 r.
6. Oficyna dworu w Krzelowie z galeriami, w tym oficyna wschodnia (dawniej kuchnia) wzniesiona przed 1831 r. i przebudowana gruntownie w 1934 r., remontowana w 1974 r. Obecnie własność Krzysztofa Moska. Jest także oficyna zachodnia z 1934 r. z dwiema galeriami.
7. Ogrodzenie z bramkami z XIX w. w Krzelowie, mur., żelbet. z przeł. XIX-XX w.

Dwór w Krzelowie - źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego

LOWINIA

8. Dwór z XIX w., murowany własność Agencji Własności Skarbu Państwa
9. Oficyna w zespole dworskim w Sędziszowie przy ul. Dworcowej, z drugiej połowy XIX w., przebudowana na dwór w początkach XIX w. Obecnie dom mieszkalny.

MSTYCZÓW

10. Zespół kościoła par. Wniebowzięcia NMP, 1908
  - a) kościół murowany,
  - b) ogrodzenie mur.- żel.
11. Pozostałości zespołu dworskiego:
  - a) czworak, ob. dom nr 72, wł. Jan Reszlewski, Jan Markowski, Bolesław Pawelski, drew., przełom XIX \ XX w.
  - b) czworak, ob. dom nr 73, wł. Stefan Formowicz, mur., ok. 1900,
  - c) stajnia, ob. magazyn zbożowy, wł. GS „Samopomoc Chłopska” w, mur. ok.1900,
  - d) pozostałości bramki wjazdowej, mur., XIX w.,
  - e) fosa, XIV w.
  - f) pozostałości parku.
12. Zespół dworskiej cegielni „Janinów”, wł. Stanisław Leśniewski, mur. ok. 1908:
  - a) dom rządcy, ob. dom nr 107,
  - b) cegielnia,
  - c) skład na glinę,
  - d) stajnia,
  - e) młyn zbożowy, wł. GS „Samopomoc Chłopska” w Sędziszowie.
13. Dom nr 42, wł. Jan Ciapa, drew., kon. XIX,
14. Dom nr 47, wł. Andzej Maślak, drew., 2 poł. XIX w.,
15. Dom nr 62, wł. Jan Gajos, drew., 1919 r.,

16. Dom nr 110, wł. Magdalena Szota, drewn.-mur., 1883.

Kościół w Mstyczowie – foto: Krzysztof Malec

PAWŁOWICE

17. Zespół dworski:

- a) pałac, ob. Szkoła Podstawowa, mur. kon. XIX w.,
- b) kuchnia, ob. Klub Sportowy „Olimpia”, mur., XVIII?,
- c) relikty ogrodzenia, mur., XIX,
- d) park, XIX, ok.1900,

18. Dom nr 17, wł. Józef Janowski, drewn., ok. 1880.

SĘDZISZÓW

19. Dzwonnica z zespołu kościelnego pod wezwaniem św. Piotra i Pawła z XIX w., murowana.

20. Kościół wzniesiony w latach 1771-1786, z odbudowanym po zawaleniu sklepieniem i częścią murów w 1902 r., zniszczony w wyniku pożaru w 1904 r. i odbudowany w 1914 r.

21. Plebania, murowana, koniec XIX w.

22. Zespół dworski, wł. Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa

- a) Oficyna murowana z 2 poł. XIX w., przebudowana na dwór na początku XX wieku
- b) Pozostałości ogrodzenia, mur., 2 poł. XIX w.
- c) Park, XVII\XVIII, poł. XIX, pocz. XX w.

23. Zespół kolejowy

- a) Dworzec, mur., kon. XIX, przebudowany, remontowany ok. 1978 r.
- b) Budynek administracji, ob. wartownia Służby Ochrony Kolei, ul. 15 Stycznia 24, mur., pocz. XX w.
- c) Osiedle mieszkaniowe, ul. Kolejowa, 1939-41:
  - dom nr 1, mur.-drew.,
  - dom nr 2, mur.-drew.,
  - dom nr 3, mur.,
  - dom nr 4, mur.,
  - dom nr 5, mur.,
  - dom nr 6, mur.-drew.,
  - dom nr 7, mur.,
  - dom nr 8, mur.,
  - dom nr 9, mur.
- d) parowozownia, mur., ok. 1925.

24. Dom nr 7 na rynku, wł. Zofia Lipiec, mur., 2 poł. XIX w.

Kościół pod wezwaniem św. Piotra i Pawła w Sędziszowie wraz z dzwonnica – foto: Krzysztof Malec

TARNAWA

25. Kościół św. Marcina z XIX w. (1856 r.?), murowany; kaplica murowana z 1856 r.; pozostałości ogrodzenia, mur.-żel. z 2 poł. XIX w.; plebania murowana z drugiej połowy. XIX w.

Gmina posiada opracowany program ochrony zabytków na lata 2011 – 2015 – przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w 2011 roku – Nr IV/27/2011 z dnia 28 stycznia 2011 roku.

5.3. Potencjały i ograniczenia rozwoju kultury gm. Sędziszów.

Istniejące środowisko kulturowe gminy świadczy o daleko sięgającej historii gminy, do XIII wieku bliskość Krakowa i Śląska oraz ich oddziaływanie na obszar gminy przyczyniły się do powstania zabytków kultury materialnej. Występują układy kompozycyjne wsi o ciekawych panoramach, osiach widokowych.

Da się zauważyć postępującą degradację zasobów kulturowych.

Brak skutecznej ochrony układów kompozycyjnych.

Brak ochrony i pielęgnacji założeń parkowych łącznie z ich parcelacją pod różne funkcje.

Nie ma ukształtowanej tożsamości kulturowej regionu. Dezintegracja regionu przez oddziaływanie ośrodków krajowych tj. Krakowa. Brak promocji kultury regionu.

Wytyczne uwzględnione w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sędziszów

Teren miasta i gminy Sędziszów zaliczany jest do obszaru o małym nasyceniu zabytkami ogółem w skali województwa (grupa 100-200 zabytków) oraz średnim nasyceniu zabytkami nieruchomymi (grupa 101-200 zabytków).

- ◆ Należy zapobiec degradacji założeń dworkowo- parkowych i ich otoczenia.
- ◆ Dużą uwagę trzeba poświęcić zanikającym już założeniom parkowym. Pod względem ilości tych zespołów kwalifikuje to gminę na trzecim miejscu w województwie. W ich obrębie znajduje się wiele drzew, które z pewnością należałoby chronić.
- ◆ Należy zwrócić uwagę na podtrzymanie wartości lokalnych, typowych dla terenów wiejskich, czyli masy obiektów w postaci całych zagród, domów mieszkalnych, które datują okres kształtowania się krajobrazu kulturowego na tych terenach (wieś Białowieża).
- ◆ Utrzymanie i tworzenie miejskiego charakteru jednostek osadniczych w obszarach wiejskich: w skali zabudowy, w formie, w proporcji brył budynków, w nawiązaniu do tradycji lokalnych (zabudowa na rzucie prostokąta, ukształtowanie proporcji dachu do ścian, sytuowanie zabudowy (ujednolicona linia frontu, zwartość układu).

Wyżej wymienione zabiegi spowodują podkreślenie niepowtarzalnego, jedyne w swoim rodzaju charakteru gminy, co z kolei jest bardzo ważnym atutem w przebiegu promocji regionu.

5.4. Jednostki działające w sferze kultury.

Gmina w 2005 roku powołała jednostkę organizacyjną pn. Samorządowe Centrum Kultury. W zakresie jej działania są prowadzone:

- * Dom Kultury
- * Biblioteka Publiczna (z filiami: w Rynku, Krzcięcicach i Tarnawie)
- * Kino BALLADA
- * Gminne Centrum Informacji
- * Świetlica wiejska w Mstyczowie

Jednostka zatrudnia 10 osób.

W placówce funkcjonuje kilka różnych kółek i sekcji zainteresowań ogólnie dostępnych dla dzieci i młodzieży. Zajęciami jest objętych około 120 dzieci.

W obiekcie ma siedzibę Świetlica Środowiskowa „SMOK”. Świetlica jest komórką organizacyjną Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej obejmującą szczególną opieką ok. 60 dzieci z rodzin niewydolnych społecznie. Przy Samorządowym Centrum Kultury funkcjonuje Sędziszowska Orkiestra Dęta skupiająca ok. 40 muzyków.

Biblioteka Publiczna posiada największy księgozbiór na terenie gminy tj. 62.465 woluminów. Od 2005 rok – prowadzona jest czytelnia internetowa w ramach programu „Ikonka”.

Kino BALLADA wyświetla filmy według repertuaru kin Kieleckich na zasadzie wypożyczeń. W Sali kinowej odbywają się koncerty i spektakle.

Gminne Centrum Informacji to placówka powstała w 2005 roku w ramach programów zwalczania skutków bezrobocia, pomagający bezrobotnym otrzymać szeroki dostęp do rynku pracy. jest ogólnie dostępne 7 dni w tygodniu po parę godzin.

Samorządowe Centrum Kultury prowadzi ponadto świetlicę wiejską w Mstyczowie ogólnie dostępną dla mieszkańców pobliskich okolic.

Placówka SCK spełnia oczekiwania ludności miasteczka i wsi w zakresie dostępu do dóbr kultury: występy, koncerty, wystawy, uroczystości patriotyczne i narodowe, festyny rodzinne i inne.

W ocenie władz samorządowych placówka wymaga doinwestowania w sensie utrzymania i funkcjonowania obiektu. Konieczny jest jej kapitalny remont i dostosowanie go do obowiązujących standardów. Jest to obiekt który powstał w latach 60-tych.

6. KULTURA FIZYCZNA I SPORT.

6.1. Baza dla rozwoju kultury fizycznej i sportu.

Kultura fizyczna i rozwój sportu to sektor któremu w ostatnich paru latach samorząd gminy poświęcił wiele uwagi. Została stworzona dobrze wyposażona baza dla uprawiania sportu i rekreacji.

Podstawą do tego są obiekty:

- Bazy Turystyczno - Kulturalno - Rekreacyjnej przy ul. Sportowej
- Kompleksu Sportowo – Rehabilitacyjno – Edukacyjny przy ul. Dworcowej 20A

Inwestycja Bazy TKR powstała w 2006 roku ze wsparciem środków ZPORR została wkomponowana w naturalne ukształtowanie środowiska, zbiorniki wodne, rzekę, zadrzewienie. Elementy bazy przylegają do stadionu MKS „UNIA” i stawu PZW. Teren jest przystosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych i w całości ogrodzony. Obiekty są wyposażone w:

- Korty tenisowe – 1369 m²
- Boiska wielofunkcyjne – 570 m²
- Skate park – 665 m²
- Boiska do piłki plażowej – 286 m²
- Pola namiotowe – 480 m² (20 stanowisk)
- Kąpielisko strzeżone dla dzieci i dorosłych
- Zjeżdżalnię typu „rura”
- Ścieżkę rowerową dł. 1500 mb
- Budynek wraz z zadaszoną sceną
- Funkcjonuje mała gastronomia

Budowa bazy stworzyła dla mieszkańców i turystów szeroką ofertę odpoczynku, relaksu, rozwijania pasji sportowych, uczestnictwa w imprezach plenerowych.

Jest to obiekt usytuowany, jakby wtopiony w naturalny krajobraz zalewu z roślinnością i stadionu sportowego o pow. ogólnej 4,90 ha. Ideą była zasada aby wolny czas spędzały tu całe rodziny nawet wielopokoleniowe (od wnuczków do dziadków). Oferta obejmuje: plac zabaw, skate park, korty tenisowe, boisko do siatkówki, boisko do piłki plażowej oraz kąpielisko z rurą wodną, plażę i wydzielonym miejscem pluskania w wodzie dla dzieci. Można korzystać ze ścieżki rowerowej. Kąpielisko w sezonie letnim zatrudnia ratowników, są urządzone toalety, prysznice i przebieralnie. Stacjonuje mała garmazierka. Całość oferty uzupełnia scena z zadaszeniem, ławeczkami i parasole gdzie od maja do września każdego miesiąca urządzone są otwarte imprezy plenerowe, festyny, festiwale, Dzień Dziecka, dożynki, odbywają się konkursy u turnieje o zasięgu powiatowym. Stadion służy do treningów i rozgrywek meczowych KMS „UNIA” Sędziszów. Stadion wyposażony w trybuny i szatnie spełniające wymagania PZPN.

Baza TKR jest wspaniałym miejscem dla wypoczynku i rekreacji, nie tylko dla naszych mieszkańców ale także dla turystów. W soboty i niedziele w czasie imprez plenerowych wypełnia się po brzegi po parę tysięcy ludzi.

Baza TKR to wychodząca naprzeciw mieszkańcom i turystom oferta bezpiecznego wypoczynku, relaksu, rekreacji gdzie każdy od najmłodszych do najstarszych znajdzie „coś dla siebie”.

W roku 2010 dla mieszkańców gminy został oddany zespół obiektów sportowych przy Kompleksie Szkół przy ul. Kościuszki 7 określany jako Kompleks Sportowo – Rehabilitacyjno – Edukacyjny.

Zespół obiektów obejmuje:

- hala sportowa o wymiarach 40 m x20 m, w której będą mogły odbywać się zawody ligowe, ponieważ spełnia wszelkie wymagane regulaminami standardy
- miejsca noclegowe na 33 osoby z pokojami wyposażonymi w RTV i Internet, co pozwoli przyjmować drużyny sportowe na obozy treningowe
- basen duży 25 m x 12,5 m, basen mały dla dzieci 6 m x 12 m, sauna, jacuzzi,
- gastronomia: restauracja + zaplecze kuchenne,
- boiska sportowe ze sztuczna trawą.

Całkowita wartość inwestycji wyniosła 21.179.122 zł. Obiekt został oddany do użytku w miesiącu wrześniu 2010 roku. Finansowanie: 15.156.521 zł – środki pozyskane, 6.022.601 zł wkład własny gminy.

Mecz siatkówki plażowej na Bazie TKR – foto: Krzysztof Malec

Powstanie tego obiektu uzupełni ofertę turystyczną gminy, powstaną obiekty bardzo oczekiwane przez naszych mieszkańców, będzie to takie swoiste zamknięcie i uzupełnienie oferty z Bazy TKR pod tzw. „dachem”. Obiekty hali i basenów będą wykorzystywane

w szczególności dla rozwoju dzieci i młodzieży (pływanie i rehabilitacja + sport). **Obiekty w ramach porozumienia międzygminnego będą służyły także młodemu pokoleniu z gmin Słupia Jędrzejowska i Wodzisław. Gminy te będą korzystały z obiektów pływalni dla potrzeb swoich uczniów, w tym zakresie zostało spisane wzajemne porozumienie międzygminne.**

Rozpoczęto budowę ścieżek rowerowych.

6.2. Instytucje działające w sferze rozwoju sportu.

Oddanie tych dwóch inwestycji zrodziło potrzebę powstania jednostki organizacyjnej zajmującej się rozwojem i propagowaniem sportu oraz kultury fizycznej.

O 01 września 2010 roku samorząd utworzył jednostkę budżetową pn. „Ośrodek Sportu i Rekreacji” z maksymalnym zatrudnieniem 25 osób.

Poza OSiR-em w gminie funkcjonuje:

- Miejski Klub Sportowy „UNIA” Sędziszów
- Kluby uczniowskie
- Stowarzyszenie Nauczycieli Na Rzecz Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu „FANACTIV”
- Klub KARATE

Ośrodek Sportu i Rekreacji w Sędziszowie – foto: Krzysztof Malec

W ocenie tak baza do uprawiania sportu jak i powołane i działające instytucje sportowe zabezpieczają potrzeby środowiska.

7. ROLNICTWO W GMINIE.

7.1. Cechy charakterystyczne rolnictwa.

7.1.1. Użytkowanie gruntów

Gmina Sędziszów leży w południowo-zachodniej części województwa kieleckiego na terenie regionu Jędrzejowskiego. Jest to region o zdecydowanej przewadze gleb kompleksów pszennych. Występują tu rędziny kredowe, uważane za najbardziej przydatne rolniczo. Obok nich występują także gleby wytworzone z piasków. Cechą regionu jest jego typowo rolniczy charakter. Tendencje występujące w ostatnich latach w produkcji rolniczej kraju uwidaczniają się tu więc z dużą siłą.

Użytki rolne w gminie Sędziszów stanowią ponad 78% powierzchni ogólnej. Teren gminy Sędziszów charakteryzuje się niskim udziałem lasów i gruntów leśnych. W sposób wyraźny widać to na tle danych, odnoszących się do terenu byłego województwa kieleckiego. Przeważająca część użytków rolnych znajduje się we władaniu gospodarstw indywidualnych. Analizowana gmina ma dwukrotnie niższy udział trwałych użytków zielonych, przy równoczesnym wyraźnym zróżnicowaniu tego wskaźnika pomiędzy wsiami. Podobną proporcję widać w zróżnicowaniu udziału sadów (generalnie niskiego).

Udział gospodarstw większych obszarowo w ogólnej ich liczbie jest niewielki. Gospodarstwa indywidualne stanowią w gminie około 73% ogólnej liczby jednostek gospodarujących na użytkach rolnych. Cechą charakterystyczną jest duża liczba działek rolnych do 1 ha czy 2 i ich udział w strukturze jednostek władających ziemią.

Na terenie gminy prawie zupełnie nie występują grunty orne klasy I i II. Wśród gruntów ornych pozostałych klas największy udział ma klasa IVa. Jednak udział gruntów ornych zaliczanych do klas V i VI, a więc gleb lekkich przekracza 25%. Ze względu na to kryterium gmina Sędziszów wypada korzystniej niż przeciętnie analizowane województwo, a także gmina sąsiednia Słupia Jędrzejowska.

Podobnie kształtują się proporcje w odniesieniu do bonitacji trwałych użytków zielonych. W strukturze użytków zielonych, według klas bonitacyjnych, największy udział mają łąki i pastwiska klasy IV, a więc średniej jakości.

Klasy bonitacyjne charakteryzują ogólną wartość użytkową gleb i są oficjalnym miernikiem ich jakości. W klasyfikacji bonitacyjnej gruntów większą uwagę zwraca się na cechy morfologiczne gleb, decydujące o ich jakości, mniejszą natomiast na cechy siedliskowe, związane z ich przydatnością rolniczą. Z rolniczego punktu widzenia istotne znaczenie ma struktura gruntów według kompleksów rolniczej przydatności gleb (IUNG 1994).

7.1.2. Ocena warunków glebowych

Bonitacja gleb ornych w gminie Sędziszów przedstawia się następująco (w %):

- klasa II   0,8

- klasa III^a 10,7
- klasa III^b 15,9
- klasa IV^a 29,0
- klasa IV^b 16,9
- klasa V 14,4
- klasa VI 12,3

Najwyższą bonitację gruntów ornych charakteryzują się miejscowości z dominacją gleb rędzinowych: Sosnowiec, Aleksandrów, Zielonki, Grązów, Piołunka, Podsadek, Jeżów, Swaryszów, Klimontówek. Niską bonitację mają grunty orne wytworzone z piasków słabo gliniastych i piasków luźnych. Najwięcej takich gleb występuje w miejscowościach: Przełaj Czepiecki, Czepiec, Grązów B, Gródek, Czekaj, Bugaj, Szałas. W pozostałych miejscowościach gminy obok gleb dobrych występują też licznie gleby słabe, tworząc mozaikę.

Przydatność gleb ornych, wyrażana w postaci kompleksów glebowo – rolniczych, jest w gminie Sędziszów znacznie zróżnicowana z uwagi na występowanie różnych skał glebotwórczych (w %):

- kompleks pszenno bardzo dobry (1.) 0,7
- kompleks pszenno dobry (2.) 26,7
- kompleks pszenno wadliwy (3.) 26,3
- kompleks żytni bardzo dobry (4.) 2,6
- kompleks żytni dobry (5.) 7,6
- kompleks żytni słaby (6.) 10,4
- kompleks żytni bardzo słaby (7.) 13,2
- kompleks zbożowo – pastewny mocny (8.) 7,7
- kompleks zbożowo – pastewny słaby (9) 4,8

Do kompleksów pszenno należą prawie wszystkie rędziny, do kompleksów żytnich gleby wytworzone z piasków.

Z około 10 560 ha gruntów ornych wyróżniamy następującą strukturę:

- ◆ gleby bardzo dobre (kompl. 1. i 2.)
- ◆ gleby dobre (kompl. 4.) stanowią 30,0%;
- ◆ gleby średniej jakości (kompl. 8.,3. i 5.) 41,6%
- ◆ gleby słabe (kompl. 9. i 6.)
- ◆ gleby bardzo słabe (kompl. 7.) 28,4%.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów glebowych ilustruje załączona mapa.

W obrębie użytków zielonych (około 810 ha) układ glebowy jest inny niż na gruntach ornych. Użytki te zlokalizowane w obniżeniach terenu usytuowane są na madach i glebach organicznych – torfach, murszach i utworach mułowo – torfowych. Praktycznie występują wyłącznie tu następujące użytki zielone:

- ◆ średniej jakości („2z”) – około 58%

- ◆ oraz słabej i bardzo słabej jakości („3z”) – około 40%.
- ◆ tylko niecałe 2% stanowią użytki zielone bardzo dobre („1z”).

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gm. Sędziszów, obejmująca ocenę jakości i przydatności rolniczej gleb oraz agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych przedstawia się jak niżej:

- a) syntetyczny wskaźnik bonitacji i przydatności rolniczej gleb wynosi 52,5 pkt,
- b) wskaźnik bonitacji agroklimatu wynosi 11,2 pkt. w skali 15 – punktowej;
- c) wskaźnik bonitacji rzeźby terenu wynosi 3,0 pkt. w skali 5 – punktowej;
- d) wskaźnik bonitacji warunków wodnych wynosi 2,9 pkt w skali 5 – punktowej.

Wskaźnik „a” jest zróżnicowany w obrębie gminy. W miejscowościach z przewagą gleb dobrych, np. w Sosnowcu, jest znacznie wyższy od średniej dla gminy; w miejscowościach o dominacji gleb słabych, np. w Przelaju Czepieckim, jest on wyraźnie niższy.

Zróżnicowany jest także wskaźnik „d”. W glebach kompleksu, z reguły za suchych, wartość tego wskaźnika wynosi zaledwie około 1 pkt i miejscowości o dużym udziale takich gleb mają niższy od średniej dla gminy wskaźnik bonitacji warunków wodnych.

Suma punktów oceny poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego daje globalny wskaźnik jakości środowiska rolniczego, rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie. Wynosi on dla gm. Sędziszów 69,6 pkt, nieco więcej niż w byłym województwie kieleckim (67,9) i w Polsce (66,6pkt.). Wskaźniki bonitacji gleb, warunków wodnych i rzeźby terenu określić należy jako średnie; agroklimatu jako dobre.

Uwzględniając strukturę gruntów według kompleksów i ich realne możliwości produkcyjne oraz postępujące w ostatnich latach procesy ekstensyfikacji rolnictwa, szacuje się, że plony zbóż w gminie Sędziszów mogłyby być większe o około 40% od uzyskanych średnio w trzech ostatnich latach. Możliwości wzrostu produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej), uwarunkowane potencjałem rolniczej przestrzeni produkcyjnej są więc znaczne. Wymaga to jednak zdecydowanego podniesienia poziomu agrotechniki i pewnej umiarkowanej intensyfikacji produkcji. Wiąże się to z poprawą ekonomicznych warunków gospodarowania takich jak: zmiana relacji cenowych, stworzenie możliwości zbytu produktów, dostępność tańszych kredytów.

7.1.3. Czynniki agrotechniczne

Z czynników agrotechnicznych największy wpływ na plonowanie roślin ma nawożenie mineralne. Po roku 1990, w wyniku niekorzystnych relacji cen nawozów do cen ziemiopłodów, nawożenie mineralne zmniejszyło się do poziomu 60-80 kg NPK/ha użytków rolnych. W byłym woj. kieleckim średnio w roku 1994/95 zużyto 56 kg NPK/ha (GUS 1996). Z zebranych informacji wynika, że na zbliżonym poziomie kształtuje się zużycie nawozów w gminie Sędziszów. Jest ono zróżnicowane pomiędzy wsiami i grupami gospodarstw. Uwidocznily się też zmiany w strukturze dawki nawozowej. Szacuje się, że w gospodarstwach indywidualnych gminy, podobnie jak średnio w kraju zużycie azotu zmniejszyło się dwukrotnie, a fosforu i potasu 3-4 krotnie. Zjawisko to jest jednym z czynników ograniczających produktywność rolnictwa. Przy długotrwałym utrzymywaniu się

tej tendencji może ono prowadzić do ubożenia gleb. Jest to szczególnie istotne w konfrontacji z wynikami badań agrochemicznych, charakteryzujących kwasowość gleb i ich zasobność w składniki pokarmowe. W gminie jest wysoki, dochodzący do 60% udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych. Jest również wysoki dla gminy sąsiedniej, a także dla całego województwa.

Czynnikiem ograniczającym produktywność rolnictwa jest też niski poziom ochrony roślin. W wielu gospodarstwach indywidualnych, w ogóle nie zaprawia się ziarna siewnego. Stosowanie środków ochrony roślin ogranicza się do zwalczania chwastów lub zwalczania stonki ziemniaczanej. Niskie zużycie nawozów mineralnych i pestycydów, wcale nie musi oznaczać, że są w tym rejonie najlepsze warunki do produkcji żywności zdrowej. Z najnowszych badań OSCHR w Kielcach wynika, że odsetek gleb wymagających wapnowania jest w gminie Sędziszów niższy, w porównaniu z glebami w gminie Słupia Jędrzejowska i kształtuje się na średnim poziomie w województwie. Zjawiskiem niekorzystnym jest wysoki udział gleb o niskiej zawartości mikroelementów, co może być czynnikiem wywierającym niekorzystny wpływ na zdrowotność roślin i ich cechy jakościowe.

7.1.4. Produkcja zwierzęca

Nawożenie organiczne, uwarunkowane obsadą zwierząt, nie rekompensuje niskiego poziomu nawożenia mineralnego. Generalnie w gminie Sędziszów obsada zwierząt jest niska i kształtuje się na poziomie około 0,5 sztuki dużej na 1 ha UR. Wskaźnik ten jest mniej korzystny niż w typowo rolniczej gminie Słupia Jędrzejowska i przeciętnie w województwie.

O niskiej obsadzie zwierząt na 100 ha użytków rolnych decyduje też fakt, że część gospodarstw, między innymi na terenie miasta Sędziszów, nie utrzymuje inwentarza. W produkcji zwierzęcej dominują: chów bydła i trzody chlewnej. Proporcje tych dwóch gałęzi produkcji są wyznaczone przez strukturę obszarową gospodarstw, wydatne ukierunkowanie ich części na samozaopatrzenie rodzin rolniczych, a także przez strukturę użytków rolnych. W gminie Sędziszów, wyróżniającej się stosunkowo niskim udziałem łąk i pastwisk, udział bydła w strukturze inwentarza przeliczonego na sztuki duże wynosi 64,2%, w gminie sąsiedniej 67,3%, a przeciętnie w województwie 67,9%.

Chów drobiu to przede wszystkim kury i kaczki, utrzymywane w sposób tradycyjny w większości gospodarstw. Na terenie gminy nie obserwuje się większego zainteresowania produkcją fermową drobiu. Ważne znaczenie dla części gospodarstw ma chów koni, których przeważająca część jest wykorzystywana jako siła pociągowa.

Cechą niekorzystną produkcji zwierzęcej na terenie gminy Sędziszów jest jej niewielka skala, związana z rozdrobnieniem agrarnym. Tylko około 30% zwierząt jest utrzymywanych w większych stadach.

Warunki zoohigieniczne produkcji zwierzęcej są złe; brak odpowiedniego oświetlenia, wentylacji, stałego dostępu zwierząt do wody itp. Zdecydowanie niekorzystnie przedstawia

się stan tzw. infrastruktury technicznej gospodarstw. Dotyczy to przede wszystkim braku odpowiednio urządzonej gnojowni, zbiorników na gnojówkę, silosów kiszonkowych. W ostatnich latach stan ten ulega zmianom, ale w niezbyt dużym zakresie. Tylko mały procent młodych rolników skupia dodatkowe grunty i inwestuje w swoją infrastrukturę.

7.1.5. Organizacja produkcji

Średni poziom plonów roślin uprawnych w gminie Sędziszów jest niski, co świadczy o niepełnym wykorzystaniu potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Jednym z czynników ograniczających intensyfikację produkcji jest, obok relacji cenowych, trudność ze zbytem produktów. Od 1989 roku „o wszystkim decyduje rynek”, w wielu przypadkach tworzący się i niedoskonały. Faktem jest, że rolnikowi nikt nie gwarantuje pełnego odbioru produktów, a ponad 50% produktów rolniczych skupują przedsiębiorcy prywatni. Można więc powiedzieć, że przełom ustrojowy dokonał się w handlu, lecz nie w rolnictwie. Skup wytworzonych produktów jest „wąskim gardłem” rozwoju gospodarczego mikroregionu. Rozwój ośrodka miejskiego w Sędziszowie oraz rosnący udział ludności nierolniczej mieszkającej na wsi (konsekwencja trudności ze znalezieniem pracy poza rolnictwem) powodują, że duża część wytworzonych produktów jest przedmiotem obrotu sąsiedzkiego i ciągle niedostatecznie rozwiniętego obrotu targowiskowego. Istotną część produktów jest też skupowana przez nieuspołecznione podmioty handlu i przetwórstwa rolno-spożywczego, często z innych województw. Faktem jest, że w miejsce zlikwidowanej sieci GS, prowadzącej skup wielu produktów nie powstały odpowiednie, sprawnie funkcjonujące struktury. Jednym z warunków zapewnienia wysokiej efektywności nakładów na produkcję rolniczą jest doprowadzenie do sytuacji, że wzrastająca, chociaż rozproszona produkcja towarowa rolnictwa zostanie terminowo skupiona, prawidłowo przetworzona i przechowana.

Technologie produkcji roślinnej, stosowane współcześnie, wymagają dużego asortymentu maszyn i narzędzi. Jednakże zakup pełnego zestawu maszyn do wielokierunkowego gospodarstwa jest przedsięwzięciem kapitałochłonnym, na które niewiele gospodarstw może sobie pozwolić. Propagowane ostatnio zespołowe użytkowanie sprzętu na terenie gminy Sędziszów nie spotyka się z zainteresowaniem rolników.

Stopień wyposażenia gospodarstw w gminie w urządzenia do produkcji mleka takie jak: dojarki i schładzarki, ocenić należy jako niedostateczny. Jest to niewątpliwie związane z małą skalą produkcji. Powszechny jest dój ręczny i brak możliwości schładzania mleka. Wysokie wymagania jakościowe stawiane przez Spółdzielnie Mleczarskie eliminują część producentów mleka jako dostawców, pozbawiając ich także ważnego źródła dochodów.

Z danych statystycznych WUS w Kielcach wynika także, że w gminie Sędziszów stosunkowo duże jest nasycenie kapitałem w postaci budynków. Średnia powierzchnia budynków inwentarskich takich jak: obory i chlewnie jest jednak niewielka. Często są to budynki stare, nie przystosowane do wymagań nowoczesnych technologii produkcji zwierzęcej. Około 10-15% powierzchni obór, chlewni i tzw. budynków wielofunkcyjnych w gminie jest niewykorzystana. Powszechnie jest utrzymywanie bydła w oborach głębokich, na oborniku. Pojenie i karmienie zwierząt oraz usuwanie obornika z budynków w niewielkim tylko stopniu są zmechanizowane.

W strukturze dochodów ważnym źródłem utrzymania rodzin rolniczych są renty i emerytury. Przy niewielkiej skali towarowości gospodarstw i znikomych możliwościach znalezienia zatrudnienia poza rolnictwem, strumień rent i emerytur płynących do gospodarstw ma charakter wsparcia socjalnego. Wielu gospodarstwom umożliwia on funkcjonowanie.

7.2. Podsumowanie

Generalnie warunki przyrodnicze rolnictwa w gminie Sędziszów są korzystne i nie odbiegają od średniego poziomu w byłym województwie kieleckim i gminie sąsiedniej. Duże zróżnicowanie gleb wymaga właściwej rejonizacji produkcji i dostosowania jej organizacji do uwarunkowań przyrodniczych, niezależnych od rolnika. Rolniczy charakter mikroregionu jest cechą sprzyjającą, ale silnie zależną od sytuacji ekonomicznej rolnictwa, jego struktury i miejsca w gospodarce gminy.

Foto: Krzysztof Malec

Warunkiem podstawowym rozwoju rolnictwa w gminie Sędziszów jest poprawa efektywności wykorzystania podstawowych czynników produkcji tj. ziemi, pracy, kapitału. W celu poprawy efektywności wykorzystania ziemi konieczna jest pewna umiarkowana intensyfikacja produkcji (między innymi poprzez wzrost zużycia nawozów mineralnych oraz środków ochrony roślin), likwidacja zaniedbań w zakresie agrotechniki, podniesienie poziomu kultury rolnej.

Sprawą podstawową jest też wydatna poprawa infrastruktury technicznej samych gospodarstw, a także infrastruktury obszarów wiejskich. Wykorzystanie nadwyżek siły roboczej w gospodarstwach wskazuje na celowość rozważenia możliwości intensyfikacji pracochłonnych kierunków produkcji, np. prowadzenia w większej skali produkcji zwierzęcej i uprawy warzyw. Wymaga to jednak działań ograniczających rozproszenie produkcji i zapewnienie jej większych i jednorodnych jakościowo ilości. Jednym ze sposobów może być tworzenie grup producenckich.

Ograniczone możliwości wygospodarowania środków kapitałowych na unowocześnienie parku maszynowego gospodarstw skłaniają do wspierania jednostek sektora prywatnego, podejmujących działalność usługową w zakresie mechanizacji. Alternatywą może być również grupowe użytkowanie sprzętu. Forma ta wymaga jednak precyzyjnego określenia zasad funkcjonowania grup, pomocy doradczej, a także pokazania pewnych wzorców. Przede wszystkim jednak niezbędne jest stworzenie warunków, aby gospodarstwa mogły przeznaczać wygospodarowane środki własne na akumulację.

Hodowla krów – foto: Krzysztof Malec

Szereg problemów charakterystycznych dla gminy Sędziszów dotyczy, znajdującej się w bezpośrednim sąsiedztwie, gminy Słupia Jędrzejowska. Są to przede wszystkim: niski poziom rozwoju gospodarczego, niskie dochody ludności, brak kapitału do podejmowania działalności gospodarczej i modernizacji gospodarstw, duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz mała ich powierzchnia. Niewątpliwie zmiany w strukturze agrarnej gminy są konieczne. Muszą się one jednak dokonywać powoli, z równoczesnym tworzeniem miejsc pracy w usługach, przetwórstwie rolno-spożywczym itp. Pozwolą one na polaryzację gospodarstw: wzrost liczby działek użytkowanych przez ludność mieszkającą na wsi

i ukształtowanie się prężnej grupy gospodarstw towarowych, ściśle powiązanych z rynkiem, sprawnie reagujących na wahania koniunktury. Jest to wizja perspektywiczna, ale oparta na wynikach diagnozy. Jej konfrontacja ze stanem aktualnym wskazuje zakres niezbędnych działań, ich wielokierunkowość oraz ścisły związek z sytuacją ekonomiczną rolnictwa, warunkującą postęp technologiczny.

8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

8.1. Drogownictwo.

Na terenie gminy sieć dróg zarządzana jest przez powiat i gminę. Drogi wojewódzkie nie występują.

Długość dróg gminnych = 36 km

Długość dróg powiatowych = 109 km

W ostatnich latach gmina przeznaczała znaczące środki na odbudowę dróg gminnych jak również partycypowała w odbudowie dróg powiatowych co przyniosło wymierne efekty.

Tabela 29. Środki finansowe na drogi w latach

Lp.	Zadania	2007	2008	2009	2010	Łącznie
		w tys. zł				
1.	Partycypacja w odnowie dróg powiatowych	770.000	500.000	700.000	500.000	2.620.000
2.	Remont ulic i chodników na terenie miasta	374.071	484.830	484.925	452.746	
3.	Bieżące utrzymanie na terenie miasta	44.316	25.934	34.275	82.000	
4.	Remont dróg w sołectwach	438.175	840.009	735.949	874.904	
5.	Bieżące utrzymanie na terenie sołectw	108.192	136.526	170.785	180.000	
6.	Inwestycje drogowe – gminne	334.173	59.792	3.762.241	4.206.718	
7.	Ewidencja dróg mostów - oznakowanie	13.482	2.130	6.083	10.350	
		2.082.409	2.049.221	5.894.258	6.306.718	

Tak znaczące wykorzystanie środków na odbudowę dróg poprawiło ich stan ale nie zaspokoiło potrzeb związanych z rozwojem gospodarczym gminy i oczekiwaniami mieszkańców. W dalszym ciągu w środowisku występuje zapotrzebowanie na odbudowę dróg gminnych i poprawę komunikacji.

8.1.1. Drogi powiatowe

Układ dróg gminnych i powiatowych przedstawiają załączone mapy Nr 1, 2 i 3.

Najistotniejsze znaczenie dla rozwoju gospodarczego gminy i przemieszczania się mieszkańców mają drogi powiatowe (odcinki w granicach gminy):

- Nr 188T Tarnawa – Sędziszów – Zielonki dł. 11 km (kierunek Szczekociny – Wodzisław), droga ta przecina gminę ze wschodu na zachód i odwrotnie, łączy gminę z jednej strony z trasą krajową E-7 Gdańsk – Zakopane, z drugiej z trasą Jędrzejów – Szczekociny i dalej w kierunku Śląska, krzyżuje się z torami kolejowymi – linia PKP Warszawa – Kraków i LHS Dorohusk Huta Kartowice (wiadukt drogowy)
- Nr 178T Mierzawa – Sędziszów – Kozłów dł. 14 km kier. woj. małopolskie na południe i kierunek na północ do stolicy woj. świętokrzyskiego, przebiega ona wzdłuż torów kolejowych Warszawa – Kraków – Katowice, a na obszarze miasta ma przekrój uliczny.
- Nr 191T Przelaj – Mstyczów – Klimontów dł. 12 km droga przebiegająca przez południową część gminy łącząca – prowadząca do gminy Żarnowiec i Wodzisław.

Do pozostałych dróg powiatowych o mniejszym znaczeniu należą drogi:

- Nr 187T Sędziszów – Grązów
- Nr 201T Sędziszów – Sosnowiec – Rożnica i Sędziszów - Tarnawa
- Nr 193T Sędziszów – Krzelów – Czekaj – Przelaj
- Nr 192T Krzelów – Mstyczów
- Nr 207T Sędziszów – Pawłowice – Łowinia
- Nr 206T Krzęcice – Wojciechowice – Łowinia
- Nr 186T Mierzyn – Aleksandrów – Piołunka - Zielonki
- Nr 196T Czekaj – Wojciechów
- Nr 198T Krzelów – Bugaj
- Nr 194T Przelaj – Przelaj Czepiecki
- Nr 173T Krzęcice - Skroniów

są to ciągi komunikacyjne łączące trzy priorytetowe drogi powiatowe o Nr 178T, 188T i 191T oraz poszczególne miejscowości z siedzibą gminy miastem Sędziszów. Dwa odcinki dróg Krzęcice – Piołunka oraz Wojciechowice – Łowinia posiadają jeszcze nawierzchnię tłuczniową, łącznie ok. 2 km długości. Ponadto drogi powiatowe o numerach 186T Piołunka – Zielonki oraz Nr 185T Piołunka – Bolesława są drogami gruntowymi przebiegającymi w terenach upraw polowych. Najistotniejszą drogą która w najbliższym czasie będzie wymagała odbudowy jest droga Sędziszów – Mierzawa dł. 14 km.

8.1.2. Drogi gminne

W ostatnich latach odbudowa dróg gminnych doprowadziła do stanu zadowalającego ich użytkowania. Według oceny prawie 80% dróg gminnych jest pokrytych nakładkami bitumicznymi. Pozostały do odbudowy drogi o charakterze wewnętrznym.

Wykaz dróg gminnych:

Załącznik NR 1 do Uchwały nr 2037/09 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23.09.2009

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE							
DROGI PUBLICZNE GMINNE							
L. p.	GMINA	POWIAT	stary numer	aktualny numer	nowy numer	Nazwa	Przebieg drogi/ulicy (początek, przez, koniec)
	SĘDZISZÓW	Jędrzejowski					
1			1559001	003451 T	376001 T	-	Mstyczów –Lipie-Klimontów
2			1559002	003452 T	376002 T	-	Nowa Wieś-Marianów-Sędziszów
3			1559003	003453 T	376003 T	-	Borszowice-Grażów
4			1559004	003454 T	376004 T	-	Nowa Wieś-Bugaj-Czekaj
5			1559005	003455 T	376005 T	-	Pawłowice-Boleścice-Wojciechowice
6			1559006	003456 T	376006 T	-	Czekaj-Wydanka-Tarnawa
7			1559007	003457 T	376007 T	-	Wojciechowice-Deszno
8			1559008	003458 T	376008 T	-	Boleścice-Zapusty
9			1559009	003459 T	376009 T	-	Klimontówek-Skorupków
10			1559010	003460 T	376010 T	-	Gniewięcin-Klimontów
11			1559011	003461 T	376011 T	-	Boleścice-Piołunka
12			1559012	003462 T	376012 T	-	Osiedle „Na Skarpie”- ul. Wodzisławska
13			1572002	004451 T	376013 T	Zielonki-Sielec	od dr.powiatowej 0188T do granicy gminy (Sielec)
14			-	-	376014 T	Gniewięcin-Sielec-Łany	od dr. powiatowej 0178 T (Gniewięcin) do granicy gminy (Sielec)
15			-	-	376015 T	Gniewięcin-Krężoły-Brzeście	od dr. powiatowej 0178 T (Gniewięcin) do granicy gminy (Krężoły)
16			-	-	376016 T	Szałas przez wieś	od dr. powiatowej 0188T do dr. gminnej 003454T
17			-	-	376017 T	Tarnawa-Marianów	od dr. powiatowej 0188T do dr.gminnej 003452T
18			-	-	376018 T	Mierzyn-Piołunka	od dr. powiatowej 0178T do dr. powiatowej 0185 T
19			-	-	376019 t	Aleksandró w przez wieś	od granicy sołectw: Aleksandrów i Krzcięcice str. wschodnia do od granicy sołectw: Aleksandrów i Mierzyn str. zachodnia
20			-	-	376020 T	Pawłowice-Boleścice	od dr. powiatowej 0207T do dr. gminnej 003455T
21			-	-	376021 T	ul. Zielona	od ul. Leśna do drogi pow. Nr. 0188T
22			-	-	376022 T	ul. Zielona I	od ul. Zielonej- do km 0÷055 (ślepa)
23			-	-	376023 T	ul. Zielona II	od ul. Zielonej- do km 0÷057 (ślepa)
24			-	-	376024 T	ul. Zielona III	od ul. Zielonej- do km 0÷057 (ślepa)
25			-	-	376025 T	ul. Zielona IV	od ul. Zielonej- do km 0÷057 (ślepa)
26			-	-	376026 T	ul. Leśna	od ul. Dworcowej do drogi pow. nr 0188T
27			-	-	376027 T	ul. Gniewięcińska	od ul. Dworcowej do drogi nr 0188T
28			-	-	376028 T	ul. Majowa	od ul. Leśnej do drogi pow. nr 0188T
29					376029T	Łowinia - Deszno	Od dr. pow.0206T Trzcinięc-Łowinia-Wojciechowice-Krzcięcice w m.Łowinia do granicy gminy

Ogółem dł. dróg gminnych wynosi **51.707,62 km.**

8.2. Drogi żelazne.

Na terenie gminy Sędziszów zlokalizowane są trzy linie kolejowe, wchodzące w skład państwowego układu sieci kolejowych w Polsce. Są one liniami czynnymi pod względem eksploatacji tak w ruchu pasażerskim, jak i towarowym.

Do układu kolejowych ciągów komunikacyjnych na terenie gminy Sędziszów należą:

- linia nr 8 relacji Warszawa – Kraków (przecinająca gminę wzdłuż dłuższej osi elipsy w tym przebiegająca przez miasto Sędziszów),
- linia nr 64 relacji Kozłów – Koniecpol (przebiegająca gminę po stronie południowo – zachodniej),
- linia nr 65 relacji Most na rz. Bug–Sławków Płd. (linia Hutniczo–Szerokotorowa – LHS) –m przebiegająca przez gminę w sąsiedztwie torów PLK.

W kryteriach klasyfikacji linii na sieci PKP, pod względem ważności w kolejowym ruchu eksploatacyjnym są to linie I-szo rzędne, znaczenia państwowego.

Wszystkie wymienione odcinki przedmiotowych linii znajdują się w granicach administracyjnych Wschodniej Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych z siedzibą w Lublinie, linią LHS zawiaduje Spółka Linii Hutniczo – Szerokotorowej z siedzibą w Zamościu.

W granicach administracyjnych gminy Sędziszów, PKP zajmuje teren o obszarze liczącym 184,00 ha – który jest w ich użytkowaniu wieczystym, w tym tereny około 50 ha w samym Sędziszowie, praktycznie w centrum miasta. Taki stan powoduje, szereg problemów i trudności związanych z rozwojem miasta spowodowanych przeciągającymi się procedurami uzgodnień planowanych przedsięwzięć w związku z przepisami o terenach zamkniętych. Ponadto procesy restrukturyzacji PKP, według obowiązujących przepisów preferują interesy tej instytucji kosztem finansów samorządu, np. wypłacanie odszkodowań za zajęcie pasów drogowych, zapłaty za infrastrukturę (drogi czy wodociągi) według wysokich stawek.

PKP ocenia zbędność zajmowanego terenu w obrębie gminy Sędziszów

- ◆ na linii Warszawa – Kraków, wynoszącą **25,94 ha.**
- ◆ na linii LHS, wynoszącą **18,92 ha.**

Obecnie PKP posiada w całości zinwentaryzowany majątek znajdujący się na terenie gminy Sędziszów oraz kwalifikacji dalszego użytkowania lub sprzedaży bądź dzierżawy.

Jest to duża szansa dla gminy, gdyż majątek PKP stanowi atrakcyjne tereny pod przedsiębiorczość oraz budynki i budowle nadające się do dalszego zagospodarowania – gdyby nie wykazane wyżej problemy z tym związane.

Pewne trudności z wykorzystaniem tych możliwości stanowi fakt, że Urząd Miejski w Sędziszowie do tej pory nie uzyskał od PKP informacji, co do planów pozbywania się majątku przez PKP. Pewnym rozwiązaniem w tym zakresie wydaje się uruchomienie banku informacji o wolnym majątku w gminie, nie tylko PKP ale również prywatnych właścicieli.

Sieci PKP zaznaczone na mapie dróg powiatowych Nr 4.

Przestawka LHS – źródło: LHS

8.3. Gazownictwo.

W roku 1991 gmina przystąpiła do Związku Międzygminnego „Gazociąg” z siedzibą w Proszowicach.

Współpraca została zakończona 31.12.2008 roku na podstawie uchwały Nr XX/214/2008 z 27.06.2008 roku. Rada Miejska podjęła uchwałę o wystąpieniu ze Związku z dwóch powodów:

- bardzo wolno postępujące prace w zakresie doprowadzenia nitki wysokiego ciśnienia,
- brak potencjalnych odbiorców gazu tak w zakresie gospodarczym jak i bytowym. Jeżeli chodzi o odbiorców indywidualnych to dała się zaznaczyć nawet niechęć do propozycji budowy sieci niskiego ciśnienia (do bloków osiedlowych).

Efektem prowadzonego zadania jest doprowadzenie linii wysokiego ciśnienia do gminy Książ Wielki tj. 17 km od miasta Sędziszów oraz wykupienie i przeznaczenie działki pod stację redukcyjną. Dalsze prace zostały zawieszono.

8.4. Wodociągi.

Od kilku lat gmina systematycznie doprowadza do najdalej odległych terenów sieci wodociągu.

Aktualnie sieć wodociągowa wynosi 116,9 km, a ilość przyłączy to 2396 odbiorców indywidualnych i 44 bloki jako odbiorcy zbiorowi.

Ocenia się że wodę dobrej jakości z sieci odbiera około 9 tys. mieszkańców.

Woda jest podawana z 8 źródeł (studnie głębinowe), a w jednym przypadku zakupywana z gminy Żarnowiec dla wsi Przełaj i Przełaj Czepiecki.

Otwarcie wodociągu w Marianowie – foto: Krzysztof Malec

Ujęcie	Długość sieci w km	Ilość odbiorców
Krzcience	7,4	124
Mierzyn	15,5	262
Sędziszów Płn.	25,8	586
Zielonki	4,3	137
Klimontów	6,3	176
Jeżów	2,3	71
Przełaj (zakup z gminy Żarnowiec)	5,9	73
Sędziszów – Skarpa, Sady	49,4	967 + 44 bloki
RAZEM	116,9	2396 + 44 bloki

Rocznie sprzedaż wody wynosi 286.000 m³.

Tereny w których nie ma jeszcze sieci wodociągowej należą:

I rejon - Łowinia i Wojciechowice

II rejon – Bugaj

III rejon – Czekaj, Krzelów i Białowieża

IV rejon – Mstyczów

V rejon – Przelaj Czepiecki.

8.5. Kanalizacja.

Sieć kanalizacji sanitarnej do 2010 roku była tylko w mieście Sędziszów. Obejmowała: Osiedle Na Skarpie i Osiedle Sady, osiedle domków jednorodzinnych przy ul. Przemysłowej oraz obiekty po byłej Gminnej Spółdzielni „SCh”, które aktualnie są zagospodarowane przez sektor prywatny w centrum handlowym Sędziszowa.

Istniejąca, wyżej opisana sieć kanalizacji wymagała gruntownej odbudowy. Ponadto rozwój Sędziszowa wymagał jej rozbudowy.

W 2008 roku gmina rozpoczęła realizację zadania w oparciu o środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W marcu 2009 roku została podpisana preumowa z Marszałkiem Województwa Świętokrzyskiego na dofinansowanie tego zadania w wysokości 4.864.541 zł. W wyniku rozstrzygniętego przetargu zawarto umowy z dwoma firmami:

1. ABM SOLID S.A. z Tarnowa: zadania II, III, IV, VI.
2. Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych KANDRRYD z Masłowa – zadanie V.

Wartość robót według umów wyniosła 9.618.219 zł.

W skład realizowanych robót weszła budowa kanalizacji sanitarnej dł. 13,9 km i kanalizacji deszczowej dł. 4.883 m z dwoma oczyszczalniami wód deszczowych oraz przebudowa oczyszczalni ścieków w Sędziszowie.

Prace zostały zakończone w 2011 roku.

W 2010 roku ze środków PROW została przyznana kwota w wysokości 1.748.370 zł na budowę kanalizacji w Borszowicach i Tarnawie. Została wykonana kanalizacja ul. Gródek (pozwoli to połączyć ciąg Tarnawa – Borszowice do oczyszczalni).

Według dokumentacji powykonawczej aktualnie sieć kanalizacji w gminie Sędziszów jest ukształtowana.

- przepustowość oczyszczalni ścieków po remoncie wzrosła i aktualnie wynosi na dobę	1300 m ³ /d
- dopływa średnio na dobę	500 m ³ /d
- długość sieci głównej kanalizacji	24,02 km
	w tym: Sędziszów = 15,00 km Borszowice = 2,36 km Tarnawa = 6,66 km

- długość sieci kanalizacji deszczowej	5,8 km w tym: <i>Sędziszów = 4,6 km</i> <i>Borszowice = 1,2 km</i>
--	---

Aktualna sieć kanalizacji sanitarnej gminy obrazuje załączona mapa Nr 5.

Aktualną sieć wodociągową i kanalizacyjną miasta Sędziszów obrazuje załączona mapa Nr 6.

Oczyszczalnia ścieków – foto: Krzysztof Malec

Ilość osób korzystających z kanalizacji sanitarnej to 5500 osób w Sędziszowie (Oś. Sady, Oś. Na Skarpie, Oś. Drewniane i przydrożne ulice).

Do kanalizacji sanitarnej są włączone wszystkie większe obiekty użyteczności publicznej, obiekty handlowe, usługowe i inne).

Nowo wybudowana kanalizacja w Borszowicach i Tarnawie pozwoli wykonać ok. 220 przyłączy co da orientacyjną liczbę mieszkańców około 900 osób.

Można postawić bardzo ogólny wniosek że sieć kanalizacji będzie obsługiwać około 40 – 45% mieszkańców gminy.

Poza zasięgiem kanalizacji pozostaną tereny wiejskie.

8.6. Energia cieplna.

Produkcja i dostarczanie do mieszkań energii cieplnej jest zadaniem własnym gminy. Gmina Sędziszów od 1991 roku jest właścicielem sieci ciepłej miasta, przejmując ją od ówczesnego przedsiębiorstwa państwowego w ramach jego restrukturyzacji tj. od Fabryki Kotłów S.A. Sieć w latach 1991 – 1994 była dzierżawiona dla potrzeb dystrybucji ciepła przez Spółkę „Insaco” z Kielc, a od 1994 roku do 2005 roku (30 czerwca) przez Przedsiębiorstwo Techniki

Ciepłej „ASPRA” S.A. Działalność prowadzona przez „ASPRE” na sieci ciepłowniczej budziła zarówno w samorządzie jak i wśród społeczeństwa wiele kontrowersji.

Działania samorządu doprowadziły w 2005 roku do wypracowania docelowego rozwiązania tego problemu. Został stworzony wyodrębniony podmiot gospodarczy jako Spółka prawa handlowego pn. „Sędziszowskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej”. W Spółce tej jest dwóch wspólników tj. Gmina Sędziszów z 275 udziałami oraz Fabryka Kotłów „SEFAKO” S.A. z 413 udziałami.

Po kilku latach funkcjonowania Spółki ocenia się że podmiot ten spełnia oczekiwania samorządu i mieszkańców. Pierwsze lata funkcjonowania Spółki zamknęły się niewielkim zyskiem.

Plan i zamierzenia rozwoju Spółki dotyczą przede wszystkim odtworzenia majątku, pełną jego modernizację wg najnowszych metod technologicznych. Sporządzona między wspólnikami umowa partnerska określa remont sieci ciepłowniczej wg poniższych założeń:

- 1) etap I – wykonana zostanie modernizacja sieci ciepłowniczej na odcinku pomiędzy kotłownią a wymiennikownią Sady oraz likwidacja istniejących hydroelewatorów i zamontowanie węzłów automatycznych ze sterowaniem pogodowym,
- 2) etap II – przeprowadzona zostanie modernizacja sieci ciepłowniczej w pozostałym zakresie,
- 3) etap III – przeprowadzona zostanie modernizacja źródła ciepła.

W okresie lat 2006 – 2010 wykonano szereg prac:

- zamontowano kocioł modułowy o mocy 8,5 MW,
- wykonano izolację na magistrali napowietrznej na dł. 400 mb,
- wykonano nowe odcinki sieci ciepłowniczej z rur preizolowanych o dł. ok. 2000 mb z podłączeniem nowych użytkowników, w tym: obiekty użyteczności publicznej (szkoły, pływalnie, Urząd Miejski, SCK, Lewiatan, BS, AGROS, Piekarnia „Porębska”, nowo budujące się obiekty handlowo – usługowe: p. Nagła, p. Rokicka, p. Pajda) oraz budynki mieszkalne: 3 bloki ul. Kościuszki, 6 domów jednorodzinnych.

Sieć ciepłowniczą obrazuje załączona mapa Nr 7.

8.7. Składowisko odpadów stałych.

W miejscowości Borszowice znajduje się składowisko odpadów stałych. Powierzchnia technologiczna składowiska wynosi **7 450 m²**, przewidywany czas jego użytkowania wg projektu określono **na 11 lat**. Eksploatowane od listopada 1994 r. Użytkownikiem jest Zakład Usług Komunalnych.

Teren na którym znajduje się składowisko został odpowiednio przygotowany i zabezpieczony. Miejsce składowania i unieszkodliwiania odpadów zostało uszczelnione geomembraną, zdrenowane i obwałowane. Zabezpiecza to przed napływem wód z poza terenu składowiska oraz przenikaniem wód z terenu składowiska na zewnątrz.

W początkowym okresie eksploatacji na składowisku przyjmowane były odpady komunalne z miasta Sędziszów i pozostałych miejscowości gminy Sędziszów.

W sierpniu 1998 roku zostało zawarte porozumienie pomiędzy Zarządem Miejskim w Sędziszowie, Zarządem Gminy w Słupi Jędrzejowskiej oraz Zarządem Gminy w Wodzisławiu, mające na celu stworzenie wspólnego systemu odbioru, składowania i unieszkodliwiania odpadów komunalnych na bazie przekazanego przez Gminę Sędziszów do wspólnego użytkowania składowiska w Borszowicach.

Na mocy porozumienia poszczególne gminy zobowiązały się do ustalenia form współpracy dotyczącej w szczególności:

- ❖ zasad odbioru i składowania odpadów komunalnych na składowisko w Borszowicach,
- ❖ zasad realizacji i finansowania II etapu budowy składowiska odpadów komunalnych w Borszowicach,
- ❖ zasad rekultywacji składowiska w Borszowicach i budowy nowego składowiska odpadów na terenie porozumiewających się gmin.

W następnych latach Rada Miejska wyraziła zgodę na kolejne gminy których będą przyjmowane odpady komunalne. Były to gminy: Nagłowice i Oksa.

Ponadto w ostatnim okresie gmina udzieliła koncesji na odbiór i składowanie odpadów dla firm: TAMAX, EKOM, MPO Kraków, POLTER Jędrzejów, Bracia STRACH z Częstochowy, Solia PHU, SITA Częstochowa, Ochrona Środowiska sp. z o.o. Kamienica Polska.

Efektom działań skierowanych na rozwiązanie problemów związanych z zagospodarowaniem odpadów komunalnych z terenu tych gmin, było **przystąpienie do opracowania projektu budowlanego sortowni i obiektów towarzyszących wraz z przyłączami wod-kan oraz energetycznymi**. Zadanie jednakże nie zostało uwieńczony powodzeniem.

Powodem który spowodował otwarcie składowiska dla odpadów z innych terenów poza gminą Sędziszów były względy ekonomiczne. Obróbka i unieszkodliwianie odpadów komunalnych jest dość kosztowna. Większa ilość składowanych odpadów pomniejsza koszty jednostkowe. Obecnie gmina stoi przed problemem uregulowania gospodarki odpadami komunalnymi według nowej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Według postanowień której gminy staną się właścicielami odpadów. Ocena stanu wypełnienia czaszy składowiska pozwala stwierdzić, że jego pojemność będzie służyć jeszcze mieszkańcom gminy około 6 - 8 lat.

8.8. Elektroenergetyka.

Do opracowania niniejszego zagadnienia wykorzystano informacje udostępnione przez Zakład Energetyczny Oddział Jędrzejów i Zakład Energetyczny Będzin oraz własne materiały dotyczące telefonii komórkowej.

Do sztucznych źródeł pól elektromagnetycznych mogących mieć ujemny wpływ na środowisko, na terenie gminy zaliczyć można m.in.

- linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia o napięciu znamionowym 110 kV relacji GPZ 110/15 kV rozciąga się do 36 m od osi linii w obie strony;
- telefonia komórkowa,
- szereg mniejszych urządzeń emitujących pola elektromagnetyczne, mogących oddziaływać w skali mikro (np. niesprawne kuchenki mikrofalowe, piece konwektorowe).

Podstawowym źródłem zasilania dla Miasta i Gminy Sędziszów jest stacja transformatorowo – rozdzielcza GZP 110/15 kV (główny punkt zasilania) w Sędziszowie. Do stacji tej doprowadzone są dwie linie 110 kV, jedna od strony północnej ze Szczekocin, druga od strony wschodniej z Jędrzejowa. W 1992 roku stacja została przebudowana i zmodernizowana.

Obok wymienionego GZP w Sędziszowie znajduje się podstacja trakcyjna PKP zasilana dwiema równoległymi liniami kablowymi średniego napięcia. Natomiast linie napowietrzno – kablowe wyprowadzone są z GZP Sędziszów 110/15 kV w kierunku:

- osiedla mieszkaniowego „Sady”,
- Swaryszowa,
- Sędziszowskiej Fabryki Kotłów „SEFAKO” S.A. (dwie linie),
- Wodacza,
- Wodzisławia,
- Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Potoku,
- Kablem ziemnym jest zasilana stacja trafo na Osiedlu „Na Skarpie”.

Linia napowietrzna w kierunku Swaryszowa na odcinku przejścia przez tereny zabudowy jednorodzinnej przy ul. Przemysłowej jest skablowana. W kierunku północnym z przejściem kablowym przez tory kolejowe wyprowadzone są z GZP linie napowietrzne 15 kV w kierunku Nagłowic i Szczekocin.

Wyszczególnienie typów stacji transformatorowych SN/nn przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 30. Stacje transformatorowe SN/nn na terenie Gminy Sędziszów.

Liczba zainstalowanych transformatorów	Łączna moc transformatorów zainstalowanych	Liczba stacji napowietrznych				Liczba stacji wewnętrznych		
		Łącznie sztuk	W tym			Łącznie sztuk	W tym	
			Na żerdzi wirow.	Typu STS na ŻN	ŻH		wieżowe	Wyk. w nowoczesnej technologii
105	Na terenie gminy [MVA] 9,407	91	11	7,5	5	14	5	3

Tabela 31. Linie napowietrzne SN na terenie Gminy Sędziszów.

Przekrój	Długość linii w zależności od wieku [km]			Długość całkowita [km]
	< 15 lat	15 <...≤ 30 lat	> 30 lat	
≥ 70 mm	21,9	69	8,8	143,6
< 70 mm	3,9	40	-	

Tabela 32. Linie kablowe SN na terenie Gminy Sędziszów.

Rodzaj kabla	Przekrój	Długość linii w zależności od wieku (km)			Długość całkowita
		< 15 lat	15 <...≤ 30 lat	> 30 lat	
YHAKXs	≥ 120 mm	2,356	1,190	-	3,546
	< 120 mm	0,300	-	-	

HAKnFta	≥ 120 mm	-	2,195	0,3	2,795
	< 120 mm	-	-	-	

Tabela 33. Wykaz słabych stacji transformatorowych na terenie Gminy Sędziszów.

Stacja trafo SN/nn				Uwagi
Nazwa typ/moc trafo [kVA]/ rok budżetowy				Charakterystyka problemu
Krzelów wieś	ŻH-15	63	1967	Stacje starego typu w wieku powyżej 30 lat; W słupach duże ubytki betonu; Brak części zamiennych do odłączników ON3p; Przystarzała izolacja; Skrzynie rozdzielcze z aparaturą przestarzałą oraz brak możliwości rozbudowy; Małe przekroje przewodów trafo – skrzynia oraz skrzynia sieć.
Łowinia	ŻH-15	160	1969	
Marianów	ŻH-15	63	1967	
Mierzyn	ŻH-15	100	1971	
Hydrofornia				
Sędziszów CN	ŻH-15	75	1968	
Zielonki	ŻH-15	100	1967	
Hydrofornia				

Zródło: „Założenia do planu zaopatrzenia .....”.

Na terenie działalności GPZ Sędziszów istnieje znaczna ilość linii 15 kV w wieku 30 lat i więcej oraz duże odcinki linii o przekroju 25 mm². Do tych linii można zaliczyć:

- linię 15 kV Sędziszów – Szczekociny 1 – odg. Słupia; Różnica; Różnica Kolonie; Sprowa,
- linię 15 kV Sędziszów – Szczekociny 2 – odg. Obiechów; Dąbrowica.

Tego typu odcinki linii cechuje:

- zły stan techniczny odłączników (wyeksploatowane, starego typu),
- zły stan techniczny podbudowy (wyeksploatowane słupy – duże ubytki betonu),
- przewody często awaryjne naprawiane.
- W 2007 roku przeprowadzono modernizację linii w Swaryszowie, w 2009 r. w Przełaju Czepieckim I i w Przełaju Czepieckim II a w 2011 r. modernizację linii w Marianowie.

Ogólnie stan istniejącej sieci można uznać za dobry, wyłączając wymienione wyżej słabe punkty sieci SN i nn., które zostały zakwalifikowane do planów remontów i inwestycji w dalszych latach.

ENION Spółka Akcyjna Oddział w Będzinie zasila część sołectwa Przełaj (25 gospodarstw) ze stacji Łany Średnie S-536 o mocy 0,1 MVA.

8.9. Telekomunikacja.

Na terenie miasta znajduje się placówka telekomunikacyjna z automatyczną centralą telefoniczną o pojemności 2 tysięcy numerów, zainstalowaną w 1991 roku. Obecnie miasto

Sędziszów oraz tereny wsi w całości podłączone są pod tą automatyczną centralę. Poza centralą w Sędziszowie komunikacja telefoniczna wspomagana jest podcentralami zlokalizowanymi w Krzcięcicach i Mstyczowie.

Takie zabezpieczenie powoduje że co 6, 7 mieszkańców gminy może mieć dostęp do telefonu stacjonarnego.

W obecnym czasie szerokiego rozwoju telefonii komórkowej nie występują znaczne niedogodności w występowaniu zasięgu sieci.

O wiele bardziej złożony i trudniejszy do przewyciężenia jest brak dostaw usług siecią internetową. Dostawę usług internetowych świadczą: Telekomunikacja Polska a także sieć światłowodów kolejowych.

Ponadto na terenie gminy funkcjonuje dwóch operatorów bezprzewodowej sieci internetowej, są to:

- Firma ADE, które posiada 500 klientów
- Firma RADAN która posiada 300 klientów

Według ogólnych ocen uznaje się, że możliwość korzystania z usług Internetu korzystać może na terenie gminy Sędziszów około 9 tys. mieszkańców gminy.

O braku zasięgu usług sieci internetowej sygnalizują mieszkańcy wsi: Bugaj, Szalas, Zielonki, Przelaj, Swaryszów, Czekaj, Czepiec, Przelaj Czepiecki.

Tereny w których brak zasięgu sieci Internetu obrazuje załączona mapa Nr 8.

Na terenie gminy umieszczone są dwie stacje telefonii komórkowej. Są to: komin kotłowni Sefako oraz wieża Kościoła Św. Brata Alberta. Na kominach Sefako zainstalowane są trzy anteny sektorowe zainstalowane na wysokości 40 m n.p.t. , jeden nadajnik radiolinii i 1 antena paraboliczna zainstalowana na wysokości 41,5 m n.p.t. Operatorem w/w anten jest „Polska Telefonia Cyfrowa ERA” Urządzenia te nie posiadają wymaganych prawem zezwoleń na prace w sieci. Aktualnie toczą się dwa postępowania o budowę stacji telefonii komórkowej w Sędziszowie na ul. Marianowskiej i w Krzcięcicach.

8.10. Zasoby mieszkaniowe.

Głównym problemem hamującym rozwój mieszkalnictwa na terenie gminy jest brak uzbrojenie działek. Potrzebne inwestycje w dziedzinie infrastruktury, w tym drogi, wodociągi, kanalizacja, przede wszystkim dotyczą zachodniej części gminy.

Gmina nie posiada terenów pod budownictwo mieszkaniowe.

W gminie występuje głównie budownictwo jednorodzinne, indywidualne. Oparte o tereny indywidualnych właścicieli. Wiele osób posiadających tereny w Sędziszowie przekształca je na działki budowlane i sprzedaje na wolnym rynku. Brak terenów komunalnych pod budownictwo znacząco winduje ceny w samym Sędziszowie i najbliższych okolicach.

W najbliższym okresie czasu samorząd zamierza rozpocząć budowę mieszkań socjalnych i komunalnych. W tym zakresie zostały podjęte już działania prawno – przygotowawcze.

Nie powstają nowe mieszkania spółdzielcze, komunalne, czy też zakładowe.

Osiedle drewniane – foto: Krzysztof Malec

Mieszkania socjalne w Tarnawie

Gmina Sędziszów posiada w swoich zasobach komunalnych ogółem 94 lokale. Ze swojego zasobu lokalowego Gmina wydzieliła 18 lokali, które przeznaczyła do wynajmu jako lokale socjalne. Łączna powierzchnia całego zasobu komunalnego Gminy wynosi 3.060,67 m², w tym powierzchnia lokali mieszkalnych wynosi 2.678,89 m² a lokali socjalnych 381,78 m². W Referacie Gospodarki Komunalnej i Lokalowej zarejestrowanych jest 78 wniosków oczekujących na przydział lokalu z zasobów komunalnych. Są to rodziny i osoby o niskich dochodach, bądź utrzymujące się z zasiłków Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Zgodnie z Uchwałą Nr VIII/52/2007 Rady Miejskiej w Sędziszowie dnia 30 maja 2007 roku powierzono od dnia 01 lipca 2007 roku administrowanie gminnym zasobem mieszkaniowym dla Zakładu Usług Komunalnych w Sędziszowie.

Wykaz map

9. Drogi powiatowe i linie kolejowe - gmina -Nr 1
10. Drogi gminne - gmina - Nr 2
11. Drogi gminne i powiatowe - miasto Sędziszów - Nr 3
12. Sieć wodociągową i ujęcia wody - gmina - Nr 4
13. Sieć kanalizacji i urządzenia - gmina - Nr 5
14. Sieć wodociągów i kanalizacyjnej - miasto Sędziszów - Nr 6
15. Sieć zaopatrzenia w ciepło - miasto Sędziszów - Nr 7
16. Białe plany zasięgu Internetu - gmina - Nr 8

CZĘŚĆ II

9. ANALIZA SWOT

9.1. Analiza SWOT wg poszczególnych dziedzin.

9.1.1 Położenie gminy w przestrzeni gospodarczej - komunikacja.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ gmina graniczy z dwoma województwami (śląskie, małopolskie) i czterema dobrze rozwiniętymi aglomeracjami (Kielce, Częstochowa, Kraków, Katowice), które cechują się wysokim stopniem urbanizacji i zasobem miejsc pracy, ♣ wymienione aglomeracje cechuje duży stopień zaludnienia, poszukujący po pracy relaksu i wypoczynku w najbliższej okolicy ♣ gmina leży na szlaku trzech ważnych linii kolejowych (PLK PKP Warszawa – Kraków i Katowice LHS Dorohusk – Huta Katowice i KK jako łącznik do CMK Śląsk – Gdynia) ♣ odległość od dwóch lotnisk (Balice i Pyrzowice) nie przekracza odległości 100 km (łatwość pokonania odległości transportem samochodowym) ♣ położenie w centralnej części kraju, wpływa korzystnie na wewnątrzregionalny układ komunikacyjny 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ znaczne oddalenie od dróg krajowych i wojewódzkich ♣ niedostateczna sieć drogowa gminy ♣ zbyt duża odległość od centrum województwa – gmina położona na jego obrzeżach, co powoduje niewystarczające powiązanie gminy z wojewódzkimi ośrodkami rozwoju i innowacji
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ bliskość i plany rozwoju gospodarczego, aglomeracji Śląska i Krakowa będą powodowały większy standard ekonomiczny ludności ♣ plany LHS i PLK związane z rozwojem i modernizacją linii, będą przyczyną ożywienia gospodarki gminy ♣ duży majątek PLK i LHS stanowi bogatą ofertę infrastruktury do wykorzystania ♣ układ dróg i linii kolejowych sprzyja otwarciu ekonomicznemu ♣ wzrastające znaczenie linii LHS – możliwość rozwoju kontaktów handlowych z krajami wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ wzrost natężenia ruchu drogowego wewnętrznego ♣ wzrost pojazdów przejeżdżających przez teren gminy w ramach tzw. tranzytu zagrożenie dla środowiska i bezpieczeństwa ♣ zły stan dróg powiatowych na terenie gminy ♣ położenie gminy z dala od planowanej rozbudowy autostrad i dróg krajowych ♣ marginalizacja odbudowy linii PKP Warszawa – Kraków - Katowice

9.1.2 Walory przyrodnicze i krajobrazowe.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ lokalizacja gminy między kompleksami leśnymi ♣ naturalne widoki krajobrazowe (wzniesienia) i przyrodnicze wokół doliny rzeki Mierzawy (Natura 2000) ♣ występowanie cennych obiektów przyrodniczo – naturalnych ♣ duże zasoby dobrej wody pitnej – położone na dużym zbiorniku ♣ nieskażone środowisko naturalne ♣ posiadanie znacznych zasobów piasków (5 zlokalizowanych złóż) 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ niska lesistość gminy 19% i rabunkowa gospodarka leśna ♣ brak szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej ♣ brak infrastruktury towarzyszącej poznawaniu walorów przyrodniczo – krajobrazowych (np. ścieżki rowerowe i małe gastronomie) – (z wył. miasta Sędziszowa) ♣ brak programu ochrony złóż piasków (dzika gospodarka) ♣ brak docelowego programu ochrony wód podziemnych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ dalsza realizacja programu zalesień i zadrzewień, według planu zalesień i miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ♣ dalsza możliwość rozwoju turystyki ♣ możliwość budowy zbiornika wodnego w Mstyczowie i Sędziszowie ♣ możliwość budowy ścieżek dydaktyczno rekreacyjnych ♣ możliwość ochrony zasobów naturalnych poprzez pozyskanie środków na ochronę środowiska z funduszy UE 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ niekontrolowana eksploatacja złóż piasku zagrożeniem dla środowiska ♣ mała promocja gminy pod względem turystyki i rekreacji ♣ niski poziom zainteresowania turystyką w gminie ♣ zbyt małe podnoszenie walorów historycznych gminy ♣ gminy sąsiednie posiadają miejsca bardziej atrakcyjniejsze od strony przyrody i krajobrazu

9.1.3 Stan społeczno – gospodarczy (demografia, edukacja, zdrowie, pomoc społeczna, rynek pracy).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ rozwinięta sieć placówek szkolnych i instytucji kształcenia (od przedszkola po maturę) ♣ dostateczna ilość wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej ♣ bliski dostęp do dużych ośrodków uniwersyteckich i technicznych (Kraków, Kielce, Częstochowa) ♣ konkurencyjne oferty podstawowej służby zdrowia (3 podmioty na rynku) ♣ dobra kondycja największego zakładu pracy na terenie gminy (SEFAKO S.A.) 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ spadek przyrostu naturalnego oraz migracje ludności jako niekorzystne trendy demograficzne ♣ wzrastająca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym jako wyraźna oznaka „starzenia się” społeczeństwa ♣ niski poziom życia znacznej części społeczeństwa w tym wiejskiej ♣ zbyt mała oferta szkolnictwa zawodowego ♣ zbyt skąpe wyposażenie w sprzęt do diagnostyki zdrowia ♣ zbyt mała ilość dużych (znaczących konkurencyjnych) zakładów pracy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ dalsze rozwijanie i uruchamianie nowych pożądaných kierunków kształcenia zawodowego ♣ tworzenie dogodnych wyższych standardowo warunków życia szczególnie dla młodych osób (Baza TUR, Kompleks SRE, budowa dróg, kanalizacja ...) ♣ coraz większe kwalifikacje wiedzy i umiejętności osób wchodzących w wiek produkcyjny ♣ kształtowanie postaw przedsiębiorczości ♣ podnoszenie jakości i dostępności zatrudnienia ♣ uelastycznienie i zwiększenie poziomu zatrudnienia ♣ lepsze wyposażenie w sprzęt diagnostyczny służby zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ starzenie się społeczeństwa ♣ mały przyrost naturalny powodem wzrostu wydatków na oświatę – konieczność likwidacji szkół w terenach wiejskich ♣ wyludnianie się wsi – problem opuszczania gospodarstw ♣ migracja i emigracja znacznej części mieszkańców w wieku produkcyjnym – osłabienie potencjału siły roboczej ♣ wzrost zachorowalności mieszkańców na choroby społeczne ♣ połączenie niekorzystnych tendencji demograficznych z ujemnym saldem migracji ♣ poziom bezrobocia warunkowany brakiem umiejętności zawodowych i mobilnością mieszkańców

9.1.4 Wartości kulturowe i turystyczne.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ duże poczucie spuścizny kulturowej regionu i jego kultywowanie – działalność KGW ♣ duże zaangażowanie społeczności w ochronę dóbr dziedzictwa narodowego ♣ duże zasoby działalności twórców ludowych: malarze, rzeźbiarze, rękodzieło, kapele ludowe, zespoły śpiewacze, chóry i in. ♣ liczne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego oraz bogactwo miejsc i tradycji historycznych ♣ dość dobrze rozwiniętą i różnorodną infrastrukturą o charakterze sportowym i rekreacyjnym ♣ dobre warunki geograficzne do uprawiania turystyki aktywnej ♣ bogato reprezentowana tradycja kulinarna regionu, sztuka ludowa, rękodzieło, malarstwo, rzeźba, muzyka ♣ dobrze rozwinięta sieć biblioteki (filie w terenie) 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ mała ilość regionalnych i markowych produktów turystycznych ♣ brak systemu promocji i informacji turystycznej ♣ znaczne dysproporcje w rozmieszczeniu obiektów gastronomii i noclegowni na terenie gminy ♣ zbyt małe działanie w zakresie promocji gminy na rynku regionalnym i krajowym ♣ niska świadomość mieszkańców o celowości inwestowania w turystykę, w tym agroturystykę ♣ niedobór infrastruktury komunalnej i „małych” obiektów gastronomicznych, niski poziom zagospodarowania szlaków turystycznych ♣ brak ścieżek rowerowych ♣ brak publicznej komunikacji wewnątrz gminy i międzygminnej ♣ zły stan techniczny obiektów kultury ♣ niewystarczająca promocja dziedzictwa kulturowego regionu ♣ słabe związki przedsiębiorców w zakresie mecenatu kultury
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ silnie zaznaczająca się tożsamość regionalna społeczeństwa ♣ wzrost udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań z dziedziny kultury ♣ wykreowanie atrakcyjnych produktów turystycznych ♣ rozwój partnerstwa publiczno – prywatnego ♣ ciągły rozwój infrastruktury rekreacyjno – sportowej ♣ rozwój gminy jako bazy wypadowej dla turystyki weekendowej ♣ poprawa wizerunku gminy na regionalnym rynku turystycznym ♣ rozwój infrastruktury drogowej, telekomunikacyjnej, teleinformatycznej (w szczególności bazy hotelowej, campingowej i obiektów gastronomicznych) ♣ pozyskiwanie inwestorów w sferze branży turystycznej ♣ wzrost rangi turystyki ♣ zmiana trendów i tendencji w turystyce na rzecz wypoczynku w mniej zatłoczonych miejscach i w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, kulturą i historią regionów 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ konkurencja ze strony bardziej atrakcyjniejszych turystycznie gmin powiatu (np. Jędrzejów) ♣ postępująca degradacja zabytków w gminie i zbyt małe dbanie o wartości historyczne ♣ brak dobrze rozwiniętego jednolitego systemu informacji i promocji gminy w zakresie kultury i turystyki

9.1.5 Kultura fizyczna i sport.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ dobrze przygotowana baza do uprawiania sportu zbiorowego ♣ wykształcone organizacyjnie formy instytucji działających w sferze uprawiania sportu (kluby i stowarzyszenia) ♣ możliwość pozyskiwania środków z funduszy na rozwój sportu ♣ wypracowanie własnych programów stypendialnych na wspomaganie sportu (stypendia sportowe) 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ zbyt małe docenianie w społeczeństwie form uprawiania sportu ♣ małe zainteresowanie młodzieży do uprawiania sportu ♣ brak bodźców i przekonywań ze strony instytucji odpowiedzialnych za rozwój sportu do jego uprawiania
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ dalszy rozwój obiektów sportowych i ich wyposażenie ♣ korzystanie ze środków funduszy wspierających rozwój sportu (projekty) ♣ wzrost rangi sportu w programów rządowych i regionalnych ♣ bogata oferta dla uprawiania sportu 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ niedostateczna aktywność społeczeństwa w zakresie rozwoju sportu ♣ brak promocji i mecenatu nad uprawianiem sportu z lokalnego środowiska

9.1.6 INFRASTRUKTURA – przedsiębiorczość.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ znaczna baza materialna rozwoju przedsiębiorstw w branżach: energetyka, transport, przetwórstwo drzewa i in. ♣ bogate tradycje związane z występującymi dziedzinami przemysłu (kolejnictwo, branże przemysłu drzewnego i energetycznego) ♣ znaczący rozwój firm budowlano – usługowych ♣ funkcjonowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej ♣ dogodne położenie linii kolejowych w tym daleko zaawansowane prace nad wykorzystaniem w szerszym zakresie bazy tzw. „przestawki” na LHS-ie ♣ dobra koniunktura na produkty wytwarzane w zakładach pracy na terenie gminy (elektroenergetyka, energia odnawialna, usługi transportowe i in.) ♣ posiadanie aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego ♣ znaczna liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego koniunktury rosnącej 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ niskie nakłady na odbudowę i budowę nowych miejsc pracy ♣ słabe wykorzystanie majątku do produkcji po byłym przedsiębiorstwie PKP ♣ zbyt mała ilość dużych zakładów pracy ♣ brak konsekwencji w tworzeniu instytucji doradztwa w dziedzinie przedsiębiorczości ♣ niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną warunkująca pozyskiwanie inwestorów ♣ brak odpowiednio wykształconych specjalistów na lokalnym rynku gminy ♣ brak pełnego zwodociągowania i kanalizacji gminy ♣ mało efektywny system gospodarki odpadami ♣ koncentracja w mieście Sędziszów
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ wysoka aktywność inwestycyjna w zakresie odbudowy i budowy nowej infrastruktury komunalnej: drogi, telekomunikacja, wodociągi i kanalizacja ♣ współdziałanie gminy w działaniach ponadgminnych (związki i stowarzyszenia) wpływający na rozwój całego regionu ♣ efektywne wykorzystanie funduszy RPO i innych dla unowocześnienia struktury gospodarki i wzrostu jej konkurencyjności – ze środków korzystają nie tylko samorządy ale także poszczególni przedsiębiorcy ♣ możliwość rozbudowy sieci wodno - kanalizacyjnej ♣ utworzenie hobby gospodarczego ♣ organizacja podmiotu skupiającego przedsiębiorczości ♣ wzrost uprzemysłowienia gminy po dokonaniu inwestycji infrastrukturalnych ♣ posiadanie aktualnej bazy o terenach rolnych pod przemysł 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ osłabienie konkurencyjności przedsiębiorczości gminy pod względem, dalszego rozwoju spowodowane słabszym rozwojem zasobów ludzkich i warunków rozwoju ♣ dalsza marginalizacja gminy jako efekt znaczącego oddalenia od centrum województwa ♣ brak pomocy oraz kapitału dla podejmujących działanie ♣ nadal zbyt małą liczbą przedsiębiorstw oferujących zbiorowe (duże) zatrudnienia

9.1.7 Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ grunty rolne nie zanieczyszczone nawozami, pestycydami, metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami przemysłowymi ♣ duży % użytków rolnych w ogólnym areale pow. Gminy = 78% w tym 90% to grunty orne ♣ różnorodność warunków glebowych co umożliwia rozwój różnych kierunków produkcji rolnej ♣ działanie szkoły rolniczej na terenie gminy – ZSCKP w Krzelowie ♣ duże zasoby pracy ludzkiej 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ słabe warunki glebowe i klimatyczne – niski udział gleb dobrych i duży udział gleb kwaśnych ♣ rozdrobnienie gospodarstw rolnych i słaba ich kondycja ekonomiczna ♣ niewystarczająco rozwinięta samoorganizacja producentów rolnych ♣ niska opłacalność produkcji rolniczej i trudności w zbycie – brak rynku zbytu ♣ dysproporcje w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej między miastem a wsią ♣ brak wyraźnej specjalizacji gospodarstw i wspólnych organizacji zawodowych ♣ brak zakładów przetwórstwa rolnego – spożywczego ♣ niski poziom edukacji ekonomicznej rolników
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego ♣ możliwość rozwoju obszarów wiejskich uwarunkowane dogodnym położeniem komunikacyjnym, oraz bliskością dużych aglomeracji miejskich i dostępnością do nowoczesnych systemów łączności ♣ rozwój instytucji rynku rolnego i tworzenie grup producenckich ♣ rozwój pozarolniczej działalności na terenach wiejskich ♣ rozbudowa infrastruktury gospodarstw istotnej dla ochrony środowiska z infrastrukturą gminy ♣ możliwość korzystania ze środków pomocowych UE PROW LEADER - LGD z. na rozwój rolnictwa w tym indywidualnych gospodarstw 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ obniżający się standard życia mieszkańców wsi w porównaniu do przeciętnego standardu ♣ niedostatecznie rozwinięta infrastruktura społeczna na wsi ♣ niedoinwestowane obszary wiejskie nieatrakcyjne dla potencjalnych inwestorów ♣ brak rozwiązań w zakresie wspierania rozwoju i kształcenia zawodowego dla mieszkańców wsi ♣ zubożenie małych i średnich gospodarstw ♣ ucieczka młodych ludzi ze wsi do innych zawodów

9.1.8 Gospodarka komunalna i mieszkaniowa

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ♣ dostępność terenów pod budownictwo (zbiorowe i indywidualne) ♣ posiadanie własnego składowiska odpadów komunalnych ♣ plany modernizacji i rozbudowy systemu ciepłowniczego dla miasta ♣ międzygminne porozumienie komunalne dotyczące problemu unieszkodliwiania i zagospodarowania odpadów komunalnych – związek „Ekologia” 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ duża liczba osób mniej zamożnych oczekujących na zorganizowane budownictwo mieszkaniowe (komunalna i socjalna) ♣ brak kompleksowego programu rozwoju mieszkalnictwa ♣ mało efektywny system zbiórki odpadów komunalnych ♣ brak sieci gazowej ♣ przestarzała i niewydolna sieć elektryczna ♣ brak pełnego zwodociągowania i kanalizacji gminy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ♣ umacnianie się Sędziszowa w regionie (przyciąganie nowych mieszkańców i inwestorów przez miasto) ♣ możliwość uzbrojenia nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe z realizacją budowy ♣ plany gazyfikacji i kanalizacji gminy i wodociągów ♣ udział innych gmin w rozwiązaniu wspólnych problemów – związki międzygminne ♣ funkcjonowanie zakładu SEFAKO stwarza szereg możliwości (ciepłownictwo) 	<ul style="list-style-type: none"> ♣ ubożenie społeczeństwa ♣ długi okres oczekiwania na kanalizację oraz gazyfikację dalszych miejscowości ♣ wysokie koszty eksploatacji składowiska ♣ trudności ze zmianą mentalności i przyzwyczajzeń mieszkańców objętych programem usuwania odpadów komunalnych

Zdiagnozowane w analizie SWOT szanse i zagrożenia dla dalszego rozwoju gminy są jednocześnie teoretycznym scenariuszem zagrożeń i szans, których nie można ułożyć w sposób precyzyjny. Dalszy rozwój gminy będzie uwarunkowany szeregiem uwarunkowań dotyczących rozwoju gospodarki kraju, a w tym województwa. Najważniejsze znaczenie będzie miała kondycja finansów gminy i wielkości środków UE przewidzianych dla każdego okresu programowania.

CZĘŚĆ III

10. STRATEGICZNY PLAN ROZWOJU GMINY SĘDZISZÓW W LATACH 2013-2020

10.1. Wizja przyszłości gminy w roku 2020.

WIZJA GMINY
Gmina Sędziszów to gmina: <ul style="list-style-type: none">
♣ zapewniająca wysoki standard życia dla swoich mieszkańców
♣ realizująca zrównoważony rozwój lokalny
♣ tworząca pozytywny wizerunek na zewnątrz
♣ przyciągająca partnerów i inwestorów
♣ zasiedlana przez ludzi kreatywnych i przedsiębiorczych <p>Gmina Sędziszów poprzez stymulowanie rozwoju gospodarczego stwarza korzystne warunki dla jej mieszkańców, prowadząc politykę zrównoważonego rozwoju lokalnego.</p>

Wizja przyszłości jest opisem przyszłego wizerunku społeczno – gospodarczego gminy jaki powinien być osiągnięty w następstwie wdrażanej strategii rozwoju. Podstawą formułowania wizji są najważniejsze uwarunkowania wynikające z jej cech przyrodniczych, społecznych i gospodarczych, a ponadto z cech położenia w układzie wojewódzkim. Drugą grupę uwarunkowań stanowi sytuacja ekonomiczna gminy i województwie krajowa polityka rozwoju.

Poza uwarunkowaniami rozwoju gminy podstawą wizji przyszłości są scenariusze przebiegu zdarzeń i procesów w określonym czasie. Dla pokazania jakie znaczenie mają mocne i słabe strony, w tym szanse i zagrożenia rozwoju określono dwa uogólnione scenariusze przyszłości gminy. Jeden oparty jest na założeniu maksymalnego wykorzystania szans, drugi zaś na maksymalnym wpływie zagrożeń. Wizja przyszłości gminy wynika wprawdzie ze scenariusza szans lecz w działaniach strategicznych – a tym bardziej w doborze celów – powinny być uwzględnione zagrożenia wymagające przeciwdziałań. Wizja jest więc ideowym tłem doboru i oceny zasadności celów strategicznych.

Proces rzeczywistych korzystnych zmian w gminie będzie mieć początek w szeroko rozumianym otwarciu komunikacyjnym gminy: drogowym, kolejowym, telekomunikacyjnym i informatycznym.

Dla włączenia gminy w proces rozwoju kraju niezmiernie ważne jest jak najszybsze połączenie gminy z siecią krajowych i wojewódzkich korytarzy transportowych.

Trzonem optymalnego systemu drogowego gminy powinny być dwie krzyżujące się w Sędziszowie (centrum) drogi:

- Mierzawa – Sędziszów – Kozłów poprzez co uzyskamy dogodne połączenie z drogą krajową E7 Warszawa – Kraków
- Wodzisław – Zielonki – Sędziszów – Tarnawa – Szczekociny poprzez co uzyskamy najbliższe połączenia z aglomeracją Śląska

Usprawnienie komunikacyjne tych dróg wpisuje się w strategię rozwoju województwa, gdzie modernizację drogi E7 ma priorytetowe znaczenie bowiem łączy województwo świętokrzyskie z przejściem granicznym na Słowację i południową Ukrainę, oraz od niej drogami wojewódzkimi na Białoruś, Litwę czy Rosję. Tam upatrywane są przyszłe rynki zbytu.

Gmina leży przy szlaku linii kolejowej Nr 8 Warszawa – Kraków – Katowice, oraz linii szerokotorowej Dorohusk – Huta Katowice. W ramach PO Infrastruktura i Środowiska zakłada się modernizację sieci Kielce Radom Warszawa do 2013 roku prawdopodobnie termin będzie przesunięty. Został pominięty do modernizacji aktualnie odcinek Kielce Sędziszów Kozłów (granica naszej gminy) do Krakowa – co jest niekorzystne.

Są aktualnie modernizowane i w/g planów będą kontynuowane linie kolejowe:

- Kozłów – Mstyczów – Koniecpol (KK) - co pozwoli połączyć gminę z Centralną Magistralą Kolejową (CMK)
- LHS (Dorohusk – Huta Katowice) z szeroko zakrojonymi planami budowy bazy przeładunkowej w Sędziszowie (aktywizacja LHS)

Takie założenie rozbudowy i modernizacji sieci kolejowej i drogowej na terenie gminy stworzą możliwość otwarcia komunikacyjnego gminy w tym jej siedziby miasta Sędziszów w którym koncentrują się zakłady produkcyjne.

Najszybciej rozwijającą się gałęzią transportu jest lotnictwo cywilne. To ważny element przemieszczania się przede wszystkim osób. Wykazane wcześniej najistotniejsze na terenie gminy drogi łączą połączenie komunikacyjne z najbliższymi lotniskami Balice czas dojazdu ok. 1 godz., Pyrzowice (od Szczekocin) czas dojazdu ok. 50 min. W perspektywie w woj. świętokrzyskim planowana jest budowa lotniska (Obice gm. Morawica) gdzie czas dojazdu od E7 to około 40 min.

Warunkiem koniecznym dla wyrównania szans rozwoju gminy jest zapewnienie dostępu do nowoczesnych technologii informacyjnych. To drugie priorytetowe zadanie gminy wpisujące się w strategię rozwoju województwa. Rozbudowa sieci szerokopasmowego, szybkiego dostępu do internetu pozwoli nadrobić dystans cywilizacji. Otworzy nowe możliwości rozwoju przedsiębiorczości szczególnie w terenach wiejskich.

W tym zakresie będą kontynuowane działania zapoczątkowane w ramach zintegrowanego projektu e – świętokrzyskie co pozwoli na przełamanie zapóźnionej podstawy i stworzy warunki do budowy społeczeństwa informacyjnego.

Otwarcie komunikacyjne gminy poprzez rozwój niezbędnego układu komunikacyjnego i telekomunikacyjnego pozwoli na stworzenie lepszych warunków rozwoju dla przemysłu.

Wśród innych elementów rozwoju infrastruktury technicznej decydujące znaczenie ma sieć elektroenergetyczna i gazowa. Na terenie gminy planowane są do odbudowy sieć

energetyczna, sieć gazowa znajduje się 17 km od granicy gminy. Gmina ma też teren pod stację redukcyjną.

W dziedzinie ochrony środowiska będzie realizowany szeroko zakrojony program sanitacji dorzeczy rzek. Dla gminy to rzeka Mierzawa. Programem należy objąć kompleksową rozbudowę sieci wodociągowych i kanalizacji oczyszczalni ścieków oraz składowiska odpadów.

Poprawa dostępności komunikacyjnej i rozwoju infrastruktury komunalnej poprawią wizerunek gminy jako regionu tworzącego sprzyjające warunki dla napływu kapitału tworzącego nowe miejsca pracy, z drugiej strony zwiększy mobilność mieszkańców poszukujących pracy.

Aktywizacja przedsiębiorczości na terenie gminy będzie następowała przede wszystkim w grupie małych i średnich przedsiębiorstw. Wyjątkiem w tym zakresie jest doprowadzenie do budowy zaplecza przeładunkowego na LHS – tzw. „suchego portu”, jako dużej inwestycji.

Tworzenie warunków rozwoju dla przemysłu wymaga wzmocnienia tzw. otoczenia biznesu a więc tworzenie i dokapitalizowanie funduszy, tworzenia sieci inkubatorów przedsiębiorczości, informacji rynkowej, dostosowywanie planów zagospodarowania przestrzennego otwartych na gospodarkę czy bezpośredniej współpracy stworzenia dostępu do innowacji technologicznych i organizacyjnych ze Świętokrzyskim.

Centrum Innowacji i Transportu Technologii włączonego w system kraju w tym np. w przygotowanie założeń regionalnego systemu wykorzystania źródeł energii odnawialnej.

W długim horyzoncie czasowym za funduszem rozwoju gminy uznaje się wiedzę stanowiącą podstawę rozwoju myśli ludzkiej przekazywanej na tworzenie produktów. Gmina musi zadbać o prawidłowy proces kształcenia najmłodszego pokolenia. Chodzi tu zarówno o podnoszenie bazy dydaktycznej jak również jakości kształcenia oraz promowanie nowoczesnych kierunków w tym szkolnictwa zawodowego.

Niezaprzeczalnym atutem obszarów wiejskich naszej gminy jest dobry stan środowiska który pozwala na specjalizację gospodarstw w produkcji ekologicznej. W tym zakresie wymaganym jest tworzenie warunków do rozbudowy przetwórstwa rolno – spożywczego. Wzmoczenie wymaga powstawania i rozwoju grup producenckich. Opóźnienie rozwoju produkcji rolnej na skalę przemysłową naszej gminy, a zwłaszcza w zakresie chemicznego wspierania tej produkcji staje się naszymi atutami.

Gmina jest obszarem o wybitnych walorach zarówno przyrodniczych, kulturowych jak i interesujących z punktu widzenia turystyki i sportu. Stwarza to korzystne warunki do uprawiania turystyki nierzadko połączonej ze sportem i rekreacją. Uprawianie turystyki i sportu na terenie gminy może stać się nowoczesną dziedziną gospodarki poprzez, zdecydowaną poprawę bazy noclegowej i gastronomicznej zarówno pod względem ilości oferowanych miejsc jak również dobrego ich standardu i dostosowania do potrzeb turystów. Jednym z ważniejszych zadań będzie wspieranie rozwoju mieszkalnictwa i świadczenia usług. Oferta ta będzie musiała być kierowana do migracyjnych mieszkańców, poszukujących pracy. Poprawa sytuacji na rynku pracy w gminie wiązać się będzie głównie ze wzrostem

przedsiębiorczości mieszkańców. Zadaniem władz samorządowych jest tworzenie warunków do tego, aby wszyscy mieszkańcy mieli równe szanse w dostępie do edukacji i dostosowanie swoich kwalifikacji do potrzeb pracodawców. Szansą jest Europejski Fundusz Społeczny i regionalne systemy stypendialne umożliwiające wyrównanie szans.

Będą tworzone warunki do rozwoju takich dziedzin jak: kultura, sport, ochrona zdrowia czy przeciwdziałania wykluczeniu społeczeństwa. Kultura to wartość nadrzędna w kreowaniu nowoczesnego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego będzie wspieranie poprzez rozbudowę i odbudowę bazy materialnej placówek kultury w tym także zabytków. Turystyczne udostępnianie zabytków i ich promocja pozwoli na stworzenie nowych miejsc pracy oraz umożliwi pozyskanie dodatkowych środków na renowacje. Nastąpi dalsza rozbudowa bazy dla kultury fizycznej i sportu jako ważnej dziedziny w wychowaniu młodzieży oraz zapobiegania patologiom społecznym oraz w programach kształtowania zdrowego i aktywnego stylu życia mieszkańców.

Gmina posiada obiekty służby zdrowia, które w znacznej części nie spełniają wymaganych standardów. Rozbudowane będą obiekty pomocy społecznej przystosowane do osób starszych i niepełnosprawnych, hospicja, noclegownia, ośrodki dziennego pobytu, ośrodki integracyjne. Zakłada się, że wykorzystanie szans rozwojowych przyniesie dla gminy efekt której atutami będzie nowoczesne społeczeństwo obywatelskie, konkurencyjna i innowacyjna gospodarka oraz spójna i dostępna przestrzeń.

10.2. Najważniejsze uwarunkowania rozwoju.

Najistotniejszymi uwarunkowaniami zewnętrznymi rozwoju gminy są cechy jej położenia geograficznego i miejsce woj. świętokrzyskiego w polityce gospodarczej kraju.

Druga grupa uwarunkowań obejmuje dostępność gminy do krajowych i międzynarodowych szlaków komunikacyjnych oraz przejść granicznych.

Trzecim elementem wpływającym na rozwój naszej gminy jest umiejscowienie woj. świętokrzyskiego w Strategii Rozwoju Kraju. Nie bez znaczenia na rozwój gminy będzie miała wpływ prognoza demograficzna.

10.3. Scenariusz zagrożeń.

W splocie niekorzystnych zjawisk dla rozwoju gminy może być forsowana na szczeblu krajowym polityka oparta o ukształtowane już ośrodki rozwoju, co oznaczałoby wykluczenie woj. świętokrzyskiego z możliwości korzystania ze znacznej części środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W tej sytuacji nasze województwo może ulegać dalszej peryferyzacji. Ta zasada w tym scenariuszu może przekładać się na niekorzystny rozwój gminy

Bowiem w tym scenariuszu zagrożone będą:

- odbudowy dróg krajowych i wojewódzkich
- modernizacją linii kolejowych

przebiegających przez naszą gminę. Konsekwencją tego może być niska skuteczność polityki rolnej i polityki rynku pracy. Spowoduje to konieczność migracji lub emigracji mieszkańców gminy za pracą. Wizja kierunku zmian polityki regionalnej do roku 2020 wyraźnie ewoluuje w stronę przesuwania akcentów z priorytetów spójności na priorytety konkurencyjności. Dlatego dla gminy procentować będzie to co udało się wypracować w okresie programowania 2007-2013. Jeżeli w tym czasie wyniki byłyby słabe, to nie uda się ich nadrobić w okresie 2014-2020. Na szczęście nasza gmina ten kończący się okres programowania wykorzystwała bardzo korzystnie co prorokuje że ten scenariusz dla naszej gminy nie będzie miał zastosowania.

10.4. Scenariusz szans.

W scenariuszu zmian opartych na maksymalnym układzie szans założyć należy, że:

- fundusze strukturalne jak i fundusze krajowe będą dostępne w wymaganym zakresie potrzeb naszej gminy na:
  - konieczną rozbudowę infrastruktury technicznej, infrastruktury społeczeństwa informatycznego i rozwiązanie głównych problemów ochrony środowiska – jako warunków napływu kapitału tworzącego nowe miejsca pracy
- kondycja finansowa budżetu gminy pozwoli na wkład własny

To założenie będzie sprzyjało

- tworzeniu warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw
- nastąpi restrukturyzacja rolnictwa i efektywny rozwój terenów wiejskich
- zostaną stworzone warunki dla nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego

11. MISJA, CELE I GŁÓWNE PRIORYTETY STRATEGII ROZWOJU GMINY

11.1. Misja.

Nadrzędną funkcją strategii rozwoju gminy – misją strategii – jest:

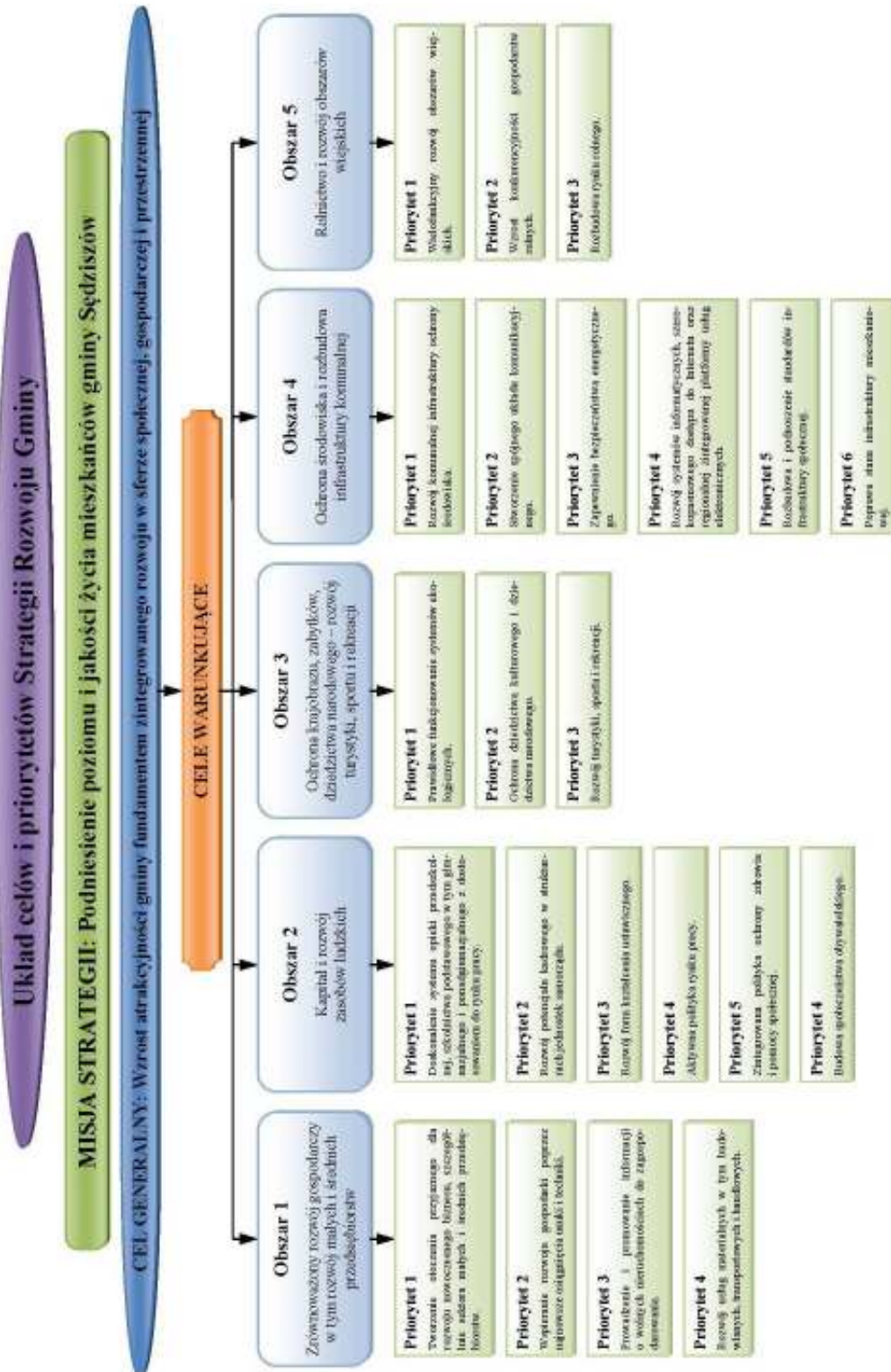
Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój gminy

Sędziszów jako gmina odpowiedzialna za jakość życia lokalnej społeczności będzie dążyć do podniesienia poziomu warunków bytowych swoich mieszkańców poprzez pozyskiwanie nowych inwestorów zapewniających miejsca pracy. Korzystając z czystości środowiska naturalnego jak również z walorów krajobrazowych będzie tworzyć atrakcyjne turystycznie miejsca oraz rozwijać ekologiczną produkcję rolną. Celem będzie również dbanie o rozwój nowoczesnej infrastruktury technicznej w tym dostępu do szerokopasmowego internetu przy jednoczesnym zachowaniu równowagi w przyrodzie i z szacunkiem dla lokalnych tradycji.

Wspólnota samorządowa to określone terytorium i jego mieszkańcy. Człowiek jest wartością najwyższą której przyporządkowuje się dla jego dobra wszelkie działania gminy.

Misji strategii podporządkowane są wszelkie kierunki bezpośrednich i pośrednich działań strategicznych, które stanowią lub mogą stanowić składowe części strategii rozwoju gminy. W gminie będzie się dążyć do tego aby poszczególne dziedziny gospodarki uzupełniały się i wzmacniały tak, żeby stworzyć kompleksowy produkt gminy. Kierunki rozwoju gminy zawarte w misji wynikają z jej uwarunkowań geograficzno – historycznych, oraz jej aktualnych potrzeb. Położenie geograficzne w pobliżu najważniejszych szlaków komunikacyjnych oraz obecność specjalnej strefy ekonomicznej czynią gminę atrakcyjnym regionem dla inwestorów. Nowe inwestycje wymagają jednak odpowiedniej infrastruktury technicznej na terenach wyznaczonych pod inwestycje. Świadomość ekologiczna mieszkańców i nieskażone środowisko sprzyjają naturalnej produkcji rolnej, natomiast walory krajobrazowe stwarzają możliwość rozwoju w kierunku turystyki i agroturystyki stanowiącej jeden z elementów rozwoju ekonomicznego.

11.2. Układ celów i priorytetów Strategii Rozwoju Gminy

11.3. Cel generalny.

Wzrost atrakcyjności gminy fundamentem zintegrowanego rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Biorąc pod uwagę rzeczywistość gospodarczą, społeczną i przestrzenną gminy oraz jego nie zawsze korzystne relacje zewnętrzne wobec innych, większych i mających lepszą pozycję, jako cel generalny strategii stawia się kwestię wzrostu atrakcyjności gminy.

Realizacja strategii rozwoju powinna przynieść efekt w postaci poprawy wizerunku gminy, pokazując faktyczne i potencjalne korzyści dla mieszkańców i inwestorów w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego.

Atrakcyjność oznacza relatywne wobec otoczenia polepszanie warunków inwestowania na obszarze gminy:

- przez inwestorów zewnętrznych,
- przez polepszanie warunków funkcjonowania firm i całego układu gospodarki,
- przez rozwój wszelkich dopuszczalnych ekologicznie form przedsiębiorczości oraz instytucji i organizacji obsługujących życie społeczno-gospodarcze gminy.

11.4. Cele warunkujące, priorytety i kierunki działań.

11.4.1. Zrównoważony rozwój gospodarczy w tym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Konkurencyjność gminy w dużym stopniu zależy od zdolności adaptacji gospodarki do funkcjonowania w warunkach zmieniającego się stale rynku. Kluczową staje się umiejętność tworzenia i absorbowania innowacji.

Za priorytetowe działania uznaje się pozyskanie nowych inwestorów, a także wsparcie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw (zwiększenia ich konkurencyjności, wzrost eksportu oraz nakładów inwestycyjnych). Zadanie to samorząd może realizować poprzez lepszą urbanizację terenów.

Specjalna rola w aktywizacji społeczno-gospodarczej i podnoszeniu poziomu urbanizacji gminy przypada miastu Sędziszów, który ma pełnić rolę generatora rozwoju obszaru poprzez rozwój funkcji wyższego rzędu jako centrum gminy.

Ważną rolę w rozwoju gminy i podniesieniu jej konkurencyjności będą pełnić pozostałe środowiska zdolne do skutecznej wielostronnej obsługi, w tym cały sektor usług i handlu. Powinny one przygotować się do dalszej koncentracji mieszkańców i działalności gospodarczej, szczególnie rozwoju sektora usług.

Zadaniem strategicznym winna być urbanizacja obszarów wiejskich poprzez udostępnienie terenów rozwojowych z wyodrębnieniem skoncentrowanego w centrum gminy budownictwa mieszkaniowego oraz terenów przemysłowych. Tereny wsi to sektor wspierający rozwój centrum gminy (skupisko przemysłu) poprzez świadczenie usług jak produkcja żywności, w tym czystej ekologicznie oraz miejsce dla wypoczynku poprzez rozwój agroturystyki.

Zastosowane środki i działania będą zmierzać do kreowania warunków koniecznych do pobudzenia i utrzymania wzrostu gospodarczego w gminie, prowadzącego w konsekwencji do obniżenia wskaźnika bezrobocia (odsetek osób zarejestrowanych jako bezrobotne do liczby osób pracujących w gospodarce narodowej).

Powinien też znacząco wzmocnić się sektor małej i średniej przedsiębiorczości, zarówno przez większe oddziaływanie na rynku jak też przez powstawanie nowych silnych podmiotów gospodarczych oferujących nowe miejsca pracy. Elementem wsparcia dla osiągania w/w celu będzie aktywna działalność sfery instytucji i organizacji pozarządowych wspierających rozwój gospodarczy oraz wsparcie ze strony Urzędu Miejskiego w Sędziszowie.

Najważniejsze priorytety i kierunki działań:

Lp.	Cele warunkujące	Kierunki działania, priorytety
1.	Tworzenie otoczenia przyjaznego dla rozwoju nowoczesnego biznesu, szczególnie sektora małych i średnich przedsiębiorstw	1) tworzenie kompleksowych terenów inwestycyjnych i rozwój infrastruktury wspierającej działania inwestycyjne przedsiębiorstw 2) tworzenie korzystnych warunków dla powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw wykorzystujących nowoczesne technologie 3) nawiązanie współpracy z regionalnym (ze szczególnością województwa) systemem informacji gospodarczej oraz innowacji i transferu technologii, powiązanych z systemami krajowymi i międzynarodowymi 4) zachęcanie inwestorów do tworzenia zakładów pracy na terenie gminy 5) aktywizacja mieszkańców do podejmowania własnej działalności gospodarczej 6) budowa właściwej (przyjaznej inwestorom) polityki podatkowej 7) promocja przedsiębiorczości, postaw proeksportowych i innowacyjnych

2.	Wspieranie rozwoju gospodarki poprzez najnowsze osiągnięcia nauki i techniki	<ol style="list-style-type: none"> 1) wspieranie transferu efektów badań naukowych i innowacji do przedsiębiorstw oraz sfery handlu i usług na terenie gminy 2) zacieśnianie więzi pomiędzy sektorem nauki, działalnością gospodarczą i samorządem terytorialnym poprzez organizację otwartych spotkań promujących najnowsze zdobycze nauki i techniki 3) rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez zapewnienie powszechnego dostępu do usług elektronicznych dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informatycznych
3.	Prowadzenie i promowanie informacji o wolnych nieruchomościach do zagospodarowania	<ol style="list-style-type: none"> 1) aktualizacja studium i planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie nowych terenów pod działalność gospodarczą, jako działanie otwarte na potrzeby inwestorów, 2) stworzenie i aktualizowanie bazy nieruchomości przeznaczonych do zagospodarowania 3) uzbrajanie terenów pod działalność gospodarczą (energia elektryczna, woda, kanalizacja, energia cieplna, telekomunikacja w tym Internet) 4) promowanie gminy i tworzenie zachęt do zagospodarowania terenów, ewentualne poszerzenie terenów w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej 5) budowa i upowszechnianie ofert inwestycyjnych w formie zbroszowanego wydawnictwa na stronach internetowych, w lokalnej prasie i in.
4.	Rozwój usług materialnych w tym budowlanych, transportowych i handlowych.	<ol style="list-style-type: none"> 1) pomoc w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania na powstawanie lub rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w tym z PUP i środków UE 2) pośrednictwo w prowadzeniu szkoleń i kontaktach z usługami konsultingowymi w zakresie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw 3) wypracowywanie wspólnych rozwiązań dla samorządu i sektora gospodarki w tym w ramach ppp w zakresie realizacji wspólnych zadań na rzecz rozwoju infrastruktury komunalnej

11.4.2. Kapitał i rozwój zasobów ludzkich

W długim horyzoncie czasowym za najważniejszy cel warunkujący wzrost atrakcyjności gminy uznaje się rozwój zasobów ludzkich. Trudno wyobrazić sobie możliwość rozwoju gospodarki opartej na wiedzy bez spójnego systemu kształtowania wiedzy społeczeństwa. Gmina Sędziszów odpowiada za szkolnictwo na szczeblu podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym prowadząc własne LO. Zadaniem priorytetowym w tym zakresie będzie zwiększenie dostępności do edukacji (w tym zmniejszanie dysproporcji edukacyjnych np. miasto – wieś) oraz poprawa jakości kształcenia na wszystkich poziomach edukacji, w tym szkolnictwa podstawowego i ponadgimnazjalnego. Zwiększenie dostępności edukacyjnej dla dzieci i młodzieży, ze względu na systematycznie pogłębiający się niż demograficzny, wymagać będzie od samorządu szukania nowych form kształcenia w tym m.in. tworzenia szkół społecznych lub prowadzonych przez inne podmioty niż samorząd. Łączenie lub likwidacja szkół wymusi na samorządzie wypracowanie i wdrożenie w życie kierunków zagospodarowania zwolnionych obiektów komunalnych – adaptacja na inne potrzeby.

Lepsze dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy wiąże się koniecznością wyposażenia młodych ludzi w podstawowe umiejętności z dziedziny gospodarki a także kształtowania postaw przedsiębiorczości, co w przyszłości zaowocuje zwiększeniem liczby pracujących na własny rachunek i tworzących nowe miejsca pracy.

Wzrasta rola edukacji ustawicznej adresowanej do szerokich grup społecznych, umożliwiającej podwyższanie kwalifikacji oraz uzupełnienie wiedzy, która dość szybko się dezaktualizuje w związku z gwałtownym postępem technologicznym i organizacyjnym. Rośnie rola szkoleń adresowanych do grup odbiorców takich jak przedsiębiorcy dbający o konkurencyjność własnych firm a zainteresowanych szkoleniami dla pracowników. W tym zakresie gmina może stać się ośrodkiem koordynującym takie działania.

Czynnikiem decydującym o sukcesie jest wytworzenie sprawnych mechanizmów współpracy i przepływu wiedzy pomiędzy głównymi podmiotami życia społeczno-gospodarczego, a szczególnie pomiędzy nauką i gospodarką. Gminy skupiając w swoim zakresie działania wszelkie grupy społeczno – zawodowe winna być podmiotem czy też katalizatorem dla takich działań.

Poważnym wyzwaniem dla gminy na najbliższe lata jest zasadnicze obniżenie poziomu bezrobocia.

Szczególne działania będą prowadzone w tym zakresie poprzez wykorzystanie aktywnych form polityki rynku pracy wobec osób z grup narażonych na wykluczenie z rynku pracy – długotrwale bezrobotnych o niskich kwalifikacjach młodzieży, absolwentów, niepełnosprawnych, osób społecznie dysfunkcyjnych i osób powyżej 50 roku życia. Będą także podejmowane działania związane z realizacją zasady równości szans na rynku pracy zwłaszcza dotyczące zwiększenia dostępu kobiet do zatrudnienia oraz poprawy warunków łączenia przez kobiety ról rodzinnych i zawodowych.

Właściwie funkcjonujące społeczeństwo to społeczeństwo zdrowe, dbające o życie. Gmina jest organem założycielskim podstawowego zakładu opieki zdrowotnej. Ponadto funkcjonują jednostki niepubliczne. Jednakże świadczenie usług medycznych w ocenie społeczności nie jest wystarczające i nie zawsze spełnia wymagane standardy. Samorząd

będzie miał za zadanie dofinansowywanie tej działalności poprzez remonty i modernizację obiektów, zakup sprzętu czy realizację programów prozdrowotnych.

Mieszkańcy gminy mają prawo oczekiwać od prawidłowo działającego organizmu zarządzania ochrony przed niepożądanymi zjawiskami natury (zarządzanie kryzysowe) jak i zjawiskami antyspołecznymi (przestępczość).

Budowa społeczeństwa Obywatelskiego ma za zadanie łączyć, cementować poszczególne środowiska na rzecz wspólnoty samorządowej. Ogromną rolę na tym polu pełnią wszelkie organizacje pozarządowe. Ich działalność pełni nieocenioną funkcję na polu integracji i jednoczenia społeczeństwa. Zadaniem samorządu jest ich inspirowanie i wspieranie w działaniu.

Najważniejsze priorytety i kierunki działań:

Lp.	Cele warunkujące	Kierunki działania, priorytety
1.	Doskonalenie systemu opieki nad małym dzieckiem (żłobki), opieki przedszkolnej, szkolnictwa podstawowego w tym gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z dostosowaniem do rynku pracy.	<ol style="list-style-type: none"> 1) zwiększenie różnorodności kierunków kształcenia i wspieranie innowacyjnych form kształcenia (np. e-edukacja) 2) wspieranie procesów dydaktycznych realizacją projektów z Kapitału Ludzkiego 3) dostosowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy 4) zapewnienie wysokiego poziomu edukacji dla dzieci i młodzieży 5) stworzenie oferty zajęć pozalekcyjnych (sekcje sportowe, kółka zainteresowań, nauka języków obcych) oraz zakup wyposażenia 6) dostosowanie placówek edukacyjnych do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 7) tworzenie placówek w tym żłobków, punktów przedszkolnych i przedszkoli w tym w terenach wiejskich 8) inwestowanie w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową służącą rozwojowi systemu kształcenia w tym budowa lub modernizacja bazy dydaktycznej w gminie (punkty przedszkolne, szkoły), doposażenie

		<p>szkół w pomoce dydaktyczne</p> <p>9) podnoszenie sprawności fizycznej dzieci i młodzieży poprzez budowę przyszkolnych boisk sportowych i sal gimnastycznych</p> <p>10) dalsze tworzenie i rozszerzanie systemu stypendialnego – zwiększanie dostępu do kształcenia młodzieży pochodzącej z rodzin najuboższych i obszarów wiejskich</p>
2.	Rozwój potencjału kadrowego w strukturach jednostek samorządu	<p>1) dokształcanie pracowników oraz zachęcanie młodych ludzi do podejmowania studiów doktoranckich i podyplomowych</p> <p>2) pozyskiwanie nowych kadr poprzez tworzenie sprzyjających warunków do pracy i rozwoju kariery</p> <p>3) poprawa warunków pracy i warunków obsługi klienta poprzez rozbudowę Urzędu Miejskiego według standardów nowoczesnej administracji</p> <p>4) tworzenie systemu staży w przedsiębiorstwach i stypendiów dla młodych pracowników nauki i absolwentów</p>
3.	Rozwój form kształcenia ustawicznego	<p>1) upowszechnienie, poprawa jakości i zwiększenie różnorodności kierunków kształcenia ustawicznego, w tym inicjowanie i wspieranie programów edukacyjnych dostosowanych do trendów demograficznych i potrzeb rynku pracy w szkolnictwie</p> <p>2) zwiększenie udziału w szkoleniach i przekwalifikowaniach pracowników o niskich kwalifikacjach, pracowników starszych oraz osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnych warunkach na rynku pracy</p> <p>3) promowanie kształcenia przez całe życie, ze szczególnym uwzględnieniem kwalifikacji przydatnych w gospodarce opartej na wiedzy</p>
4.	Aktywna polityka rynku pracy	<p>1) wzrost zatrudnialności poprzez tworzenie nowych miejsc pracy – budowa systemu wspierania przedsiębiorców inwestujących w rozwój zasobów ludzkich</p> <p>2) wspieranie i tworzenie w strukturach samorządowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych w tym</p>

		zakładów pracy chronionej
		<ul style="list-style-type: none"> 3) poprawa zakresu i jakości usług rynku pracy, w tym poradnictwa zawodowego i systemu informacji o lokalnych rynkach pracy w ramach współpracy z PUP 4) wyrównywanie szans i promocja integracji społecznej poprzez wsparcie dla osób, które doświadczają dyskryminacji na rynku pracy 5) wzmocnienie adaptacyjności i mobilności zasobów ludzkich na rynku pracy – wdrażanie programów aktywizacji zawodowej dla bezrobotnych 6) wspieranie przedsiębiorczości, promowanie pracy na odległość oraz elastycznych form zatrudnienia, w tym samozatrudnienia 7) organizowanie aktywnych form zwalczania bezrobocia 8) wykorzystywanie programów UE do podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych
5.	Zintegrowana polityka ochrony zdrowia i pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none"> 1) tworzenie i realizacja kompleksowych programów wspierania rodziny 2) tworzenie i realizacja programów prozdrowotnych, w tym promocja zdrowego i aktywnego stylu życia 3) dostosowanie obiektów służby zdrowia do obowiązujących standardów (remonty i adaptacje) 4) koordynacja programów rehabilitacyjnych i terapeutycznych przeciwdziałającym patologiom społecznym i wykluczeniu społecznemu 5) rozszerzenie zakresu prowadzonych usług przez placówki medyczne (zakup sprzętu do specjalistycznych badań i in.) 6) wspieranie różnorodnych form aktywności osób niepracujących, w tym osób niepełnosprawnych oraz osób w wieku poprodukcyjnym 7) współpraca i wspieranie organizacji pozarządowych działających w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej 8) zapewnienie profilaktyki zdrowotnej i stomatologicznej w szkołach – upowszechnianie badań kontrolnych i

		profilaktycznych
--	--	------------------

6.	Budowa społeczeństwa obywatelskiego	<ol style="list-style-type: none"> 1) umacnianie tożsamości lokalnej mieszkańców poprzez integrację środowiska wokół działalności organizacji pozarządowych (OSP, KGW i inne) 2) wspieranie działań na rzecz społeczności lokalnej i wzrostu zaangażowania obywateli poprzez realizację inicjatyw społecznych 3) upamiętnianie i dbałość o miejsca pamięci narodowej zlokalizowane na terenie gminy 4) tworzenie lokalnych grup działania jako ważnej formy samorządności 5) przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, w tym działania na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn 6) budowa strażnicy OSP w Sędziszowie, Osiedle Rynek 7) zapewnienie bezpieczeństwa publicznego mieszkańcom gminy, ochrona p. poż., zwalczanie przestępczości i budowa systemu zarządzania kryzysowego.
----	--	---

11.4.3. Ochrona krajobrazu, zabytków, dziedzictwa narodowego – rozwój turystyki, sportu i rekreacji.

Wzrost atrakcyjności gminy warunkowany jest przestrzeganiem standardów jakości ochrony środowiska przyrodniczego oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. Poprawa stanu środowiska oraz zachowanie potencjału przyrodniczego i jego promocja stwarza szanse na zrównoważony rozwój gminy.

Zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego warunkiem koniecznym dla dalszego rozwoju gospodarczego jest ochrona różnorodności biologicznej. Kierunki ochrony różnorodności biologicznej są szerszej rozumiane niż tradycyjna ochrona przyrody i są odnoszone do przestrzeni całego regionu, a nie tylko do obszarów prawnie chronionych na terenie gminy.

Gmina Sędziszów znajduje się w strukturach Natury 2000.

Ważne jest też wskazanie sposobów przywrócenia różnorodności biologicznej na terenach użytkowanych i zagospodarowanych przez człowieka, w tym na obszarach już znacznie zdegradowanych. Konieczne jest również lepsze zintegrowanie działań ochronnych z działaniami profilaktycznymi, za które odpowiedzialne winny być przede wszystkim sektory gospodarcze.

Kluczowe znaczenie dla poprawy stanu środowiska mają działania z zakresu ekologizacji rolnictwa oraz wdrażania programów rolno-środowiskowych. Będą one służyć przywróceniu i wzmocnieniu funkcji ekologicznych terenów.

Głównym ich celem będzie promocja tradycyjnych systemów produkcji rolniczej przyjaznych środowisku oraz zachowanie różnorodności biologicznej siedlisk półnaturalnych i zasobów genetycznych. Ważnym celem jest także utrzymanie i odtwarzanie elementów krajobrazu rolniczego o znaczeniu ochronnym i kulturowym oraz podniesienie świadomości ekologicznej wśród społeczności wiejskiej.

Racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi to także zwiększanie zasobów leśnych regionu oraz wzmacnianie ich potencjału produkcyjnego, kształtowanie krajobrazu, zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.

Poprawa stanu środowiska przyrodniczego pozwoli na lepsze udostępnienie dotychczas niedostatecznie wykorzystanych walorów krajobrazowych, przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy dla celów turystyki i rekreacji.

Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na udostępnianiu dóbr kultury dla potrzeb turystycznych, tworzeniu lokalnych produktów turystycznych, rozwijaniu, budowie, modernizacji i wyposażeniu obiektów pełniących funkcje kulturalne, rekreacyjne i sportowe. Ułatwienie dostępu do usług publicznych takich jak kultura, sport, rekreacja i wypoczynek pozwoli na odczuwalną poprawę warunków życia i pracy mieszkańców. Zakłada się także inwestowanie w lokalne centra kultury, biblioteki itp. Będzie rozbudowana baza turystyczna i sportowa a także będą modernizowane obiekty dziedzictwa kulturowego, co pozwoli na wzrost roli kultury turystyki jako czynników stymulujących rozwój społeczny i gospodarczy, w tym tworzenie znaczącej liczby nowych, stałych miejsc pracy w tych sektorach. Należy stworzyć system informacji turystycznej i kulturalnej.

W ochronie dóbr kultury specjalne miejsce należy do śladów dziedzictwa narodowego, w tym bolesnej historii naszego narodu. Ziemia sędziszowska posiada szereg trwałych świadków tamtych wydarzeń. W działaniach samorządu nie mogą one zostać zapomniane. Pełnią niezwykle rolę w zakresie krzewienia patriotyzmu w młodym pokoleniu.

Najważniejsze priorytety i kierunki działań:

Lp.	Cele warunkujące	Kierunki działania, priorytety
1.	Prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych.	1) modernizacja i rozbudowa systemu infrastruktury przeciwpowodziowej, rozwój regionalnego systemu małej retencji wodnej, w tym uregulowanie koryta rzeki Mierzawy i budowa zbiornika małej retencji 2) rekultywacja terenów zdegradowanych przyrodniczo – stare wyrobiska, kamieńce, likwidacja dzikich wysypisk śmieci, 3) powiększanie obszarów leśnych poprzez zalesianie gruntów – realizacja planu zalesienia gminy z

		<p>wyłączeniem chronionych siedlisk łąkowych,</p> <p>4) ochrona różnorodności biologicznej, w szczególności realizacja działań związanych z obszarami sieci NATURA 2000 – propagowanie prowadzenia gospodarki ekologicznej (bez sztucznych nawozów i mechanizacji)</p> <p>5) ekologizacja rolnictwa oraz wdrożenie programów rolno-środowiskowych</p> <p>6) rozwój proekologicznej infrastruktury turystycznej - poprzez budowę ścieżek ekologicznych, ścieżek historycznych i przyrodniczych</p> <p>7) ochrona przed degradacją korytarza ekologicznego rzeki Mierzawy</p>
2.	<p>Ochrona dziedzictwa kulturowego i dziedzictwa narodowego.</p>	<p>1) zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków, w tym działania renowacji</p> <p>2) ochrona i zachowanie miejsc pamięci narodowej</p> <p>3) utrwalanie historii regionu – budowa pomników, obelisków, wydawanie wspomnień mieszkańców, organizacji uroczystości patriotyczno – religijnych</p> <p>4) modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury w tym Samorządowego Centrum Kultury i świetlic wiejskich</p> <p>5) budowa bazy i zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości</p> <p>6) organizacja i prezentacja dorobku artystycznego twórców ziemi sędziszowskiej (wystawy, wydawnictwa, koncerty i in.)</p> <p>7) poprawa warunków funkcjonowania instytucji artystycznych poprzez doposażenie w sprzęt i stroje</p> <p>8) poprawa warunków funkcjonowania bibliotek oraz zwiększenie dostępności do nowoczesnych usług bibliotecznych, z wykorzystaniem technologii informatycznych</p> <p>9) poprawa dostępności mieszkańców do oferty kulturalnej poprzez wspieranie instytucji poszerzających ofertę programową umożliwiającą aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym poprzez organizację festiwali i</p>

		festynów 10) tworzenie nowych miejsc pracy związanych z ochroną i udostępnianiem dziedzictwa kulturowego 11) wyszukiwanie i inwestowanie w rozwój młodych talentów w tworzeniu kultury i sztuki
3.	Rozwój turystyki, sportu i rekreacji.	1) rozwój infrastruktury turystycznej, szczególnie infrastruktury noclegowej i gastronomicznej, 2) budowa małej infrastruktury dla pieszych, 3) budowa ścieżek rowerowych 4) budowa wodnych szlaków oraz turystyczne zagospodarowanie zbiorników wodnych 5) wspieranie procesów powstawania lokalnych i regionalnych produktów turystycznych 6) wykorzystanie unikalnych walorów rzeki Mierzawy dla rozwoju turystyki ichtiologów i ornitologów – korytarze ekologiczne 7) podnoszenie jakości usług turystycznych poprzez wprowadzenie nowych produktów z uwzględnieniem wartości kulturowych gminy 8) powstanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej gminy 9) kompleksowe oznakowanie i udostępnienie atrakcji turystycznych, sportowych i rekreacyjnych 10) doskonalenie bazy sportowo – rekreacyjnej w gminie

11.4.4. Ochrona środowiska i rozbudowa infrastruktury komunalnej

Działaniem niezbędnym dla poprawy atrakcyjności gminy jest inwestowanie w lokalną sieć infrastrukturalną.

Ochrona środowiska i rozwój gminy są zadaniami które wzajemnie się uzupełniają. Niejednokrotnie rozbudowa infrastruktury komunalnej ingeruje w ochronie środowiska. Szereg inwestycji służy ochronie środowiska a tym samym stwarza warunki do czystego i naturalnego obcowania człowieka z naturą.

Ułatwienie dostępu do usług publicznych takich jak edukacja i ochrona zdrowia pozwoli na odczuwalną poprawę warunków życia i pracy mieszkańców.

Wspierany będzie przede wszystkim rozwój, modernizacja i unowocześnienie bazy materialnej szkolnictwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich, stwarzające możliwość wyrównania szans edukacyjnych wszystkich uczniów.

Ważnym obszarem działania jest poprawa jakości i dostępności usług medycznych w regionie poprzez modernizację i wyposażenie ośrodka zdrowia.

Gmina ma stosunkowo dobrze rozwinięte układy komunikacyjne - drogowe i kolejowe. Pożądany jest rozwój sieci telekomunikacyjnej i łączności satelitarnej.

W zakresie rozbudowy dróg gminnych i powiatowych należy dążyć do ich odbudowy aby włączyć się w wojewódzki system komunikacji. Trzeba także rozważyć potrzebę budowy w mieście Sędziszów komunikacji miejskiej co ograniczyłoby zatłoczenie miasta prywatnymi samochodami.

Modernizacji i rozbudowy wymagają także obiekty infrastruktury transportu pasażerskiego, między innymi dworce autobusowe i kolejowe. Według obowiązujących przepisów prawa gmina może przejąć prowadzenie tych obiektów.

Niezwykle ważnym zadaniem o szczególnym znaczeniu dla perspektyw rozwojowych i wzrostu konkurencyjności gminy będzie inwestowanie w rozwój systemów telekomunikacyjnych oraz usług elektronicznych. Zakłada się kontynuację zakończenie kompleksowego projektu „e-świętokrzyskie”, którego realizacja pozwoli nadrobić zapóźnienia w budowie społeczeństwa informacyjnego. Wspierane więc będą przedsięwzięcia rozbudowy sieci infrastruktury informacyjnej ze szczególnym uwzględnieniem sieci zapewniającej szerokopasmowy dostęp do Internetu (sieć światłowodowa i radiowa). Zakłada się rozwijanie gospodarki elektronicznej, w tym telepracy oraz powszechne wykorzystanie technik społeczeństwa informacyjnego w pracy instytucji publicznych – administracji, ochronie zdrowia, edukacji, placówkach naukowobadawczych.

Tworzone będą tzw. publiczne punkty dostępu do Internetu (PIAP), zapewniające mieszkańcom dostęp do Internetu w miejscach publicznych, takich jak np. biblioteki, centra kultury, urzędy, świetlice wiejskie.

Kolejna grupa celów operacyjnych obejmuje działania na rzecz zapewnienia powszechnego bezpieczeństwa energetycznego w zakresie bieżących i perspektywicznych potrzeb dostępu do nośników energii oraz zapewnienie zamienności nośników energii wszystkim jej odbiorcom. Szczególne wsparcie powinny uzyskać inwestycje pozwalające na efektywne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (energia słoneczna, wiatrowa, geotermalna oraz wytwarzana z biomasy). Cechą charakterystyczną źródeł odnawialnych jest ich minimalny wpływ na środowisko naturalne. Unowocześnienia wymagają komunalne systemy grzewcze.

Problem też należy rozumieć również jako wykorzystywanie kojarzonych źródeł energii w zależności od optymalnych warunków i możliwości pozyskania właściwego w danym momencie rodzaju energii. Dodatkową szansą jest produkcja i zastosowanie automatyki wszelkiego typu urządzeń umożliwiających korzystanie z danego źródła energii w określonych warunkach zapewniających korzystny bilans energetyczny.

Uruchomienie zakładu FLUID produkującego biowęgiel stwarza możliwość miejscowym rolnikom na uprawę i sprzedaż plonów, a także na zrekultywowanie terenów przyrodniczo zdegradowanych.

Przemiany struktury gospodarki regionalnej będą w znacznej mierze związane z poziomem przestrzennej mobilności siły roboczej. Jej poprawa wiąże się w pierwszym rzędzie ze znoszeniem barier dla swobodnego wyboru miejsca zamieszkania poprzez wsparcie budownictwa mieszkaniowego, w tym komunalnego oraz czynszowego na wynajem. Stymulowanie rozwoju budownictwa mieszkaniowego będzie służyć wzmocnieniu istniejącej sieci osadniczej w powiązaniu z popytami miejsc pracy oraz ogólnej poprawie koniunktury gospodarczej w regionie.

Inwestowanie w infrastrukturę o charakterze ponadlokalnym zwiększa atrakcyjność lokalizacji działalności gospodarczej podejmowanej przez inwestorów krajowych i zagranicznych, jak również wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców.

Najważniejsze priorytety i kierunki działań:

Lp.	Cele warunkujące	Kierunki działania, priorytety
1.	Rozwój komunalnej infrastruktury ochrony środowiska	<ol style="list-style-type: none"> 1) dalsza budowa, rozbudowa i modernizacja wodociągów, kanalizacji i systemów oczyszczania ścieków 2) budowa kanalizacji deszczowej w mieście Sędziszów 3) wdrożenie programu budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w terenach obszarów wiejskich gdzie budowa sieci jest nieopłacalna 4) tworzenie zintegrowanego systemu gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi, opartego na segregacji, recyklingu i innych formach odzysku odpadów 5) ochrona atmosfery – wspieranie działań służących obniżaniu emisji zanieczyszczeń w tym wspieranie rozbudowy sieci ciepłowniczej
2.	Stworzenie spójnego układu komunikacyjnego	<ol style="list-style-type: none"> 1) usprawnienie sieci powiązań drogowych w układzie powiatowym i regionalnym, radykalna poprawa stanu dróg wszystkich kategorii ze szczególnym uwzględnieniem dróg gminnych oraz zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego 2) odbudowa, remonty dróg gminnych z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa ruchu drogowego

		<p>3) stworzenie warunków do powstania transportu miejskiego – komunikacja miejska, zatoki przystankowe, parkingi, przystanki kilkustanowiskowe,</p> <p>4) likwidacja barier architektonicznych na ciągach komunikacyjnych i w obiektach użyteczności publicznej</p> <p>5) modernizacja, adaptacja i odbudowa dworców kolejowych i przystanków autobusowych</p>
3.	Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego	<p>1) rozbudowa i modernizacja elektroenergetycznych sieci przesyłowych oraz sieci dystrybucyjnych</p> <p>2) modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne</p> <p>3) rozwój nowych technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, jako charakteryzujących się wyższą efektywnością ekonomiczną - wykorzystanie wiatru, biomasy, energii słonecznej, oraz innych odnawialnych źródeł energii dla zaopatrzenia w energię elektryczną</p> <p>4) wspieranie montażu kolektorów słonecznych w indywidualnych gospodarstwach domowych</p> <p>5) montaż kolektorów słonecznych w obiektach komunalnych</p>
4.	Rozwój systemów informatycznych – szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz regionalnej zintegrowanej platformy usług elektronicznych	<p>1) budowa infrastruktury dostępu szerokopasmowego do Internetu dla sfery publicznej – likwidacja tzw. „białych plam”</p> <p>2) internet szerokopasmowy w edukacji, nauce i kulturze</p> <p>3) E-Biznes – wsparcie wdrażania systemów teleinformatycznych usług elektronicznych w gospodarce – usługi turystyczne, usługi medyczne itp.</p> <p>4) uruchomienie Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej E-PUAP służącej do obsługi nowoczesnej administracji publicznej</p>

5.	Rozbudowa i podnoszenie standardów infrastruktury społecznej	<ol style="list-style-type: none"> 1) rozbudowa bazy dydaktycznej i socjalnej szkolnictwa w tym tworzenie nowych punktów przedszkolnych 2) poprawa dostępu do infrastruktury edukacyjnej na poziomie podstawowym i średnim w szkołach prowadzonych przez gminę, poprzez wprowadzenie nowoczesnych pomocy dydaktycznych 3) racjonalny rozwój i modernizacja obiektów służby zdrowia oraz wyposażenie w nowoczesną aparaturę w celu poprawy jakości i dostępności usług w zakresie profilaktyki oraz podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej 4) rozbudowa i modernizacja obiektów związanych z bezpieczeństwem publicznym i ratownictwem 5) stworzenie zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego 6) rozbudowa i modernizacja obiektów pomocy społecznej
6.	Poprawa stanu infrastruktury mieszkaniowej	<ol style="list-style-type: none"> 1) tworzenie przez samorząd rezerw uzbrojonych terenów przeznaczonych na cele budownictwa mieszkaniowego jednorodzinne i blokowego 2) tworzenie przyjaznego środowiska prawnoinstytucjonalnego dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego i systemów jego finansowania 3) rewitalizacja osiedli mieszkaniowych 4) wspieranie rozwoju społecznego budownictwa czynszowego na wynajem, 5) zapobieganie wykluczeniu społecznemu w aspekcie mieszkaniowym, poprzez utratę mieszkania - budowa mieszkań socjalnych.

11.4.5. Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

W Polsce rozwój obszarów wiejskich jest ściśle związany z sytuacją rolnictwa i kierunkami jego przekształceń. Gmina jest regionem o znaczącym, jednakże słabo wykorzystywanym potencjale rolnictwa. W terenach wiejskich mieszka ok. 45% ludności gminy. Wzrost konkurencyjności rolnictwa wymaga zmiany struktury agrarnej gospodarstw rolnych, w kierunku wzrostu gospodarstw dużych. Na drugim biegunie przemian agrarnych obserwuje się wzrost liczby małych nietowarowych gospodarstw. Uwarunkowania rolnictwa takie jak: średnio niższy na tle województwa wskaźnik jakości bonitacyjnej gleb, stosunkowo niewielki przeciętny obszar gospodarstwa rolnego oraz liczba ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie determinują kierunki rozwoju produkcji rolnej i obszarów wiejskich.

Do głównych cech rozwoju rolnictwa w gminie należą:

- * utrzymanie wysokiego areалу upraw wymagających dużego nakładu siły roboczej,
- * powolne wdrożenie do produkcji roślin przeznaczonych na cele energetyczne, w szczególności na arealach odłogowanych,
- * słaby rozwój specjalizacji produkcji w ramach grup producenckich,
- * słaba odbudowa związków kooperacyjnych pomiędzy producentami rolnymi a przetwórstwem.

Szansą na poprawę ich dochodowości jest wspieranie pracochłonnych kierunków produkcji rolnej. Tradycyjne metody produkcji i niskie zużycie środków chemicznych są atutem w produkcji jakościowo dobrej żywności. Uzyskanie przez gospodarstwa przewagi konkurencyjnej na rynku żywności ekologicznej wymaga transferu wiedzy do rolników oraz prowadzenia nowoczesnych działań marketingowych.

Sprzyjać temu będzie organizowanie sieci współpracy i kooperacji producentów rolnych a także tworzenie wyspecjalizowanych instytucji rynku rolnego.

Wzrost aktywności zawodowej przynoszącej dodatkowy dochód mieszkańcom wsi powinien być ukierunkowany na różne formy działalności pozarolniczej, takie jak agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych czy rzemiosło. Wspierane będą małe firmy angażujące kapitał prywatny w działalność gospodarczą na wsi – produkcyjną, usługową i handlową.

Długofalowym celem dla obszarów wiejskich jest ich zrównoważony rozwój, który można osiągnąć poprzez zintegrowanie działań gospodarczych z działaniami społecznymi i środowiskowymi. Istotne jest więc ograniczenie bezrobocia, stanowiącego podstawowy problem społeczny wsi, jak również poprawa warunków życia ludności wiejskiej, przy zachowaniu równowagi ekologicznej. Szczególną wartość mają działania w zakresie zachowania różnorodności przyrodniczej i kulturowej wsi.

Najważniejsze priorytety i kierunki działań:

Lp.	Cele warunkujące	Kierunki działania, priorytety
1.	Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	<ol style="list-style-type: none"> 1) różnicowanie działalności gospodarczej na wsi w celu zapewnienia alternatywnych w stosunku do rolnictwa źródeł dochodów 2) wspieranie tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw w produkcji rolno – spożywczej 3) wspieranie i promowanie powstawania gospodarstw agroturystycznych 4) wspieranie rozwoju gospodarki komunalnej na obszarach wiejskich – tworzenie nowych miejsc pracy w podmiotach gospodarczych świadczących usługi komunalne 5) poprawa dostępności dla mieszkańców obszarów wiejskich do różnych form podnoszenia kwalifikacji zawodowych i przekwalifikowania do zawodów pozarolniczych 6) rozwój infrastruktury technicznej i społecznej umożliwiającej poprawę jakości życia na obszarach wiejskich (modernizacja dróg w tym do pól, budowa wodociągów, kanalizacji, w tym przydomowych oczyszczalni i zapewnienie dostępu do internetu) 7) aktywizacja społeczności wiejskich - zachowanie tożsamości, dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich Wykorzystanie warunków przyrodniczo krajobrazowych regionu i wspieranie zrównoważonej gospodarki obszarami leśnymi 8) wykorzystanie warunków przyrodniczo krajobrazowych regionu i wspieranie zrównoważonej gospodarki obszarami leśnymi 9) wspieranie wyrobu produktów tradycyjnych i regionalnych – tworzenie marek regionalnych i ich promocja

<p>2.</p>	<p>Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych – scalanie i wymiana gruntów 2) wspieranie modernizacji infrastruktury produkcyjnej gospodarstw rolnych służąca poprawie konkurencyjności i dochodowości tych gospodarstw 3) pomoc w organizowaniu grup producenckich 4) poszukiwanie rynków zbytu oraz stworzenie sieci produktów skupu artykułów rolnych 5) wspieranie specjalizacji gospodarstw rolnych sprzyjającej wprowadzaniu postępu technologicznego i poprawie efektywności gospodarowania 6) zagospodarowanie nadwyżek zasobów pracy na wsi i przekwalifikowywanie osób odchodzących z rolnictwa 7) wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego, zwłaszcza na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych 8) promowanie nowych upraw nieżywnościowych na cele przemysłowe oraz energetyczne 9) organizowanie szkoleń dla rolników w zakresie nowoczesnych technologii produkcji roślinnej i zwierzęcej 10) wspieranie inicjatyw rozwoju przetwórstwa rolno - spożywczego
<p>3.</p>	<p>Rozbudowa rynku rolnego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) rozwój powiązań kooperacyjnych pomiędzy producentami rolnymi – wspieranie działalności grup producentów rolnych, organizacji spółdzielczych, spółek maszynowych itp. 2) tworzenie sieci powiązań pomiędzy producentami rolnymi a przetwórcami surowców rolniczych (nowoczesne systemy kontraktacji i skupu) 3) tworzenie nowoczesnych centrów logistycznych wspierających obrót produktami rolnymi – giełdy rolne, sortownie, chłodnie, 4) wspieranie działalności innowacyjnej oraz badawczo-rozwojowej na rzecz rolnictwa 5) propagowanie powstawania gospodarstw agroturystycznych

12. MONITOROWANIE I WDROŻENIE STRATEGII

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało lub nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań. Wspólny wysiłek wielu osób, które przyczyniły się najpierw do opracowania szczegółowej diagnozy stanu gminy, a następnie strategii jej rozwoju na następnych kilkanaście lat może pójść na marne, jeżeli zaproponowane w niniejszym dokumencie projekty nie będą realizowane.

Niestety, nierzadko zdarza się, że strategia po uchwaleniu staje się martwym dokumentem, do którego nigdy więcej już się nie sięga. Dlatego aby zaakceptowane przez Radę Miejską projekty były realizowane, potrzebne jest organ (zespół), który będzie odpowiedzialny za uszczegółowienie zadań, sporządzenie harmonogramu, rozdzielanie zadań pomiędzy wybranych wykonawców, śledzenie postępów we wdrażaniu zadań oraz okresową ich ocenę, czyli nanoszenie korekt i uzupełnień lub wprowadzanie do dokumentu nowych propozycji.

Najczęściej takim organem jest Burmistrz, a przy najważniejszych decyzjach – oczywiście Rada Miejskiej. Niekiedy do cyklicznej oceny realizacji zadań powołuje się specjalną komisję, w skład której wchodzi także przedstawiciele społeczności lokalnej, nie związani bezpośrednio z pracą Urzędu, ani Rady. Z tych względów oceny dokonywać będzie stały zespół powołany do opracowania, wdrożenia i monitorowania.

Zadania zaproponowane w projektach nie podlegają bezwzględnej konieczności realizacji, w kształcie w jakim zostały zapisane. One mogą i powinny ewoluować. Raz w roku istnieje zatem potrzeba przeglądu zadań i ich ewentualnej korekty, bądź uzupełnienia, stosownie do zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Równocześnie do dokumentu strategii powinny być wprowadzane nowe projekty, wynikające z pojawiających się możliwości (na przykład pozyskanie dodatkowych środków), bądź zgłaszanych potrzeb społecznych.

Sam proces wdrażania strategii powinien być oparty o zasady zarządzania projektem. Poniżej zostały zaprezentowane podstawowe pojęcia związane z technikami wdrażania i monitorowania procesów strategicznych, które zalecane są przy realizacji zapisów niniejszego dokumentu:

12.1. Zasady monitorowania.

Ustalono, że monitorowanie, aby stać się skutecznym narzędziem w procesie wdrażania strategii, powinno charakteryzować się takimi zasadami jak:

Wiarygodność

Informacja musi być bardzo wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych. Niedokładne dane na temat wykonania mogą spowodować podjęcie niewłaściwych działań korygujących.

Aktualność

Informacje muszą być zbierane, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwia podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii.

Obiektywność

Monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny nie zakłóconej subiektywnością, wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów.

Skupienie się na punktach strategicznych

Monitorowanie koncentrować się będzie na dziedzinach, w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyień, mogących wywoływać zahamowania w realizacji projektu lub jego zatrzymanie.

Realizm

Monitorowanie musi być zgodne z realiami projektu. Wdrażający strategię powinien dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów.

Koordinacja informacji

Monitorowanie musi być skoordynowane z tokiem pracy tak, aby nie wpływało na jej zahamowanie, ani też nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań. Monitorowanie każdego z etapów projektu powinno wpływać na powodzenie całego projektu. Oceny, których dokonuje się w trakcie jego realizacji powinny być znane członkom zespołu sterującego, a w przypadku ujawnienia uchybień, należy podjąć działania, których celem będzie naprawienie błędów oraz zapobieżenie powstaniu podobnych sytuacji w przyszłości. Informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich członków zespołu tak, aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji, dotyczących realizacji projektu.

Elastyczność monitorowania

Mechanizm i sam proces monitorowania musi być na tyle elastyczny, aby mógł szybko reagować na zachodzące zmiany. Również w przypadku dokonywania zmian i korekt projektu należy dbać o to, aby modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w późniejszych etapach projektu.

Normatywność i operacyjność monitorowania

Skuteczny system monitorowania w przypadku wykrycia uchybień i odchyień od przyjętych norm powinien wskazywać, jakie należy podjąć działania korygujące. W sposobie raportowania powinno być zastrzeżone, jakie działania należy podjąć w przypadku, kiedy zakładane w projekcie rezultaty nie zostają osiągnięte, bądź ich jakość budzić będzie wątpliwość. W każdym projekcie należy wskazać jakie działanie może podjąć odbiorca projektu, aby wyrównać dysproporcje i doprowadzić do realizacji założonego celu.

12.2. Fazy wdrażania strategii.

W procesie wdrażania strategii przewidziano następujące fazy:

Kontrolę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone winno być ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych – wskaźników określających wyniki realizowanych zadań. Przyjęte raz parametry powinny będą stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

Monitoring sterujący

Zadaniem tego rodzaju monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyłeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu. Dla zapewnienia skuteczności wdrażania strategii oraz realizacji monitoringu sterującego powinien zostać wyłoniony zespół składający się z radnych oraz przedstawicieli administracji samorządowej. Celem działania zespołu będzie ocena dotychczasowych rezultatów wdrażania strategii oraz rekomendowanie Burmistrzowi niezbędnych działań modyfikujących.

Zakończenie projektu - kontrola końcowa - ewaluacja efektów

Ocena końcowa będzie dokonana w celu określenia na ile zakładane w strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalenia przyczyn wszelkich odchyłeń od przyjętego planu realizacji strategii. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z założonymi normami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

12.3. Zagrożenia związane z oceną wdrażania strategii.

Zaproponowane w strategii projekty zostały określone w czasie i zakresie merytorycznym zgodnie z dostępnymi, aktualnie danymi. Żadne informacje na temat kosztów projektów nie mogą być tutaj dokładnie określone, a koszty operacyjne wdrażania projektów nie mogą być inne niż dostosowane do możliwości finansowych samorządu. Całość kosztów związanych z realizacją strategii jest niemożliwa do określenia. Będą się na nią składały także budżety innych jednostek, fundusze zewnętrzne i praca osób zaangażowanych w rozwój gminy.

Następnym ważnym elementem jest zakres rzeczowy projektów. Na etapie planowania strategii nie da się przewidzieć zarówno wszystkich okoliczności sprzyjających realizacji danego zamierzenia, jak i przeszkód (zarówno finansowych, organizacyjnych, jak i formalnych), które utrudnią lub uniemożliwią prawidłowe jego wdrożenie. **Dlatego wszystkie projekty należy traktować jako pomysły, które mogą być modyfikowane i zmieniane w oparciu pojawiające się nowe czynniki zewnętrzne.**

13. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU GMINY SĘDZISZÓW W LATACH 2013 – 2020.

Na obecnym etapie programowania brakuje przesłanek do szczegółowego opisu ostatniego okresu realizacji strategii – po roku 2012.

W projekcie Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 został zawarty pewien wyjściowy zestaw źródeł i instrumentów finansujących cele rozwojowe realizowane zarówno z poziomu regionalnego, jak również z poziomu krajowego. Może on ulec istotnym zmianom w procesie legislacyjnym dotyczącym finansów publicznych czy też wieloletniego programowania finansowego.

Realizacja celów określonych w strategii rozwoju gminy będzie finansowana z:

- publicznych środków wspólnotowych, tj. w szczególności środków funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności,
- publicznych środków krajowych, tj. środków budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych, środki budżetu gminy oraz innych środków jednostek sektora finansów publicznych,
- środków prywatnych obejmujących również kredyty i pożyczki.

Dla realizacji celów Strategii Rozwoju Gminy największe znaczenie będą miały środki przekazywane w ramach instrumentów finansowych Unii Europejskiej. Warunkiem umożliwiającym korzystanie z tych instrumentów jest przygotowanie projektów ich wykorzystania.

14. SPIS LITERATURY I WYKORZYSTANYCH MATERIAŁÓW.

1. Materiały źródłowe dotyczące zagadnień funkcjonowania gminy Sędziszów jako j. s. t. – dane Urzędu Miejskiego za 2010 i 2011 rok (zbiory danych).
2. Szerokie konsultacje społeczne kierowane do organów gminy w zakresie potrzeb i oczekiwań społeczeństwa:
  - wnioski i interpelacje radnych na sesjach,
  - wnioski zebrzań wiejskich,
  - wnioski Rad Sołeckich i Zarządów Osiedli,
  - indywidualne wnioski mieszkańców, organizacji społeczno – zawodowych, zakładów pracy
  - inne.
3. Wnioski z prowadzonych rozmów z podmiotami gospodarczymi prowadzącymi działalność na terenie gminy Sędziszów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości.
4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2010 – 2020 – Warszawa - wrzesień 2010 - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
5. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku - Urząd Marszałkowski w Kielcach – rok 2009.
6. Rocznik Statystyczny Województwa Świętokrzyskiego – Wojewódzki Urząd Statystyczny Kielce – rok 2010.
7. Strategia Rozwoju Gminy Sędziszów - EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego 2000 rok.
8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sędziszów – EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego 1999 rok.
9. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Sędziszów – Świętokrzyska Agencja Rozwoju Regionu S.A. 2002 rok.
10. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Sędziszów – na lata 2004 – 2013 – Urząd Miejski 2004 rok.
11. Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Załącznik Nr 7 – Plan Zalesień Gminy.
12. Plany zagospodarowania przestrzennego gminy:
  - dla miasta – uchwała Nr III/11/2010 RM z dnia 30.12.2010 roku,
  - dla terenów wiejskich – uchwała Nr XXV/251/2008 RM z dnia 22.12.2008 roku.
13. Program Ochrony Środowiska Gminy Sędziszów – Urząd Miejski 2004 rok.
14. Programy z Biuletynu Informacji Publicznej – Urząd Miejski w Sędziszowie.

15. SKŁAD ZESPOŁU OPRACOWUJĄCEGO STRATEGIĘ.

1. Lucyna Nahajczuk – Skarbnik Gminy.
2. Halina Barska – Naczelnik Wydziału Rolnictwa, Gospodarki Gruntami, Działalności Gospodarczej, Ochrony Środowiska i Gospodarki Komunalnej.
3. Janusz Kot – Naczelnik Wydziału Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów, Infrastruktury Komunalnej.
4. Anna Skiba – Naczelnik Wydziału Oświaty, Służby Zdrowia i Spraw Społeczno – Obywatelskich.
5. Małgorzata Żelaśkiewicz – Naczelnik Wydziału Organizacyjnego i Spraw Pracowniczych.
6. Maria Chyla – Inspektor ds. gospodarki komunalnej i działalności gospodarczej.
7. Przemysław Pawlusiński – Podinspektor ds. ochrony środowiska i gospodarki odpadami.
8. Małgorzata Flak – Inspektor ds. rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej.
9. Stefan Surówka – Inspektor ds. gospodarki gruntami.
10. Mieczysław Równicki – Inspektor ds. drogownictwa.
11. Adam Płaziński – Inspektor ds. infrastruktury wodno – kanalizacyjnej.
12. Pelagia Zuchowicz – Inspektor ds. ewidencji ludności.
13. Grzegorz Grzywnowicz – p. o. Kierownika Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sędziszowie.

Opracowanie graficzne:

1. Marcei Lipiec
2. Krzysztof Malec
3. Katarzyna Siwiec